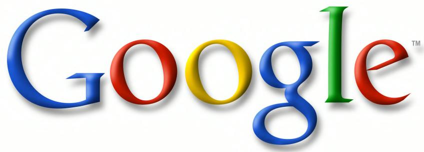
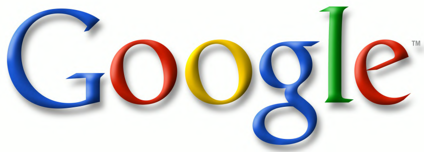

BESCHRIJVING

DER

TENTOONSTELLING TE MAGELANG

VAN

PRODUCTEN VAN INLANDSCHE NIJVERHEID

UIT DE

RESIDENTIE KEDOE

GEHOUDEN OP

20, 21 EN 22 AUGUSTUS 1891.

BATAVIA
LANDSDRUKKERIJ
1894.

INHOUD.

PLATEN.

INLEIDING.

In tegenwoordigheid van een talrijk publiek werd op den 20sten Augustus 1891 te Magelang de Tentoonstelling van producten van Inlandsche nijverheid uit de residentie Kedoe, geopend door den Resident AMENT, Eere-voorzitter van de Feest-commissie.

Het tentoonstellingsgebouw zag er feestelijk uit. Aan de voorzijde, boven het vak tusschen de middelste pilaren, prijkte een fraai geschilderd frontstuk van 4 M. middellijn. Het Nederlandsche wapen, in top, met een vlaggen-draperie in den vorm van banieren, tot achtergrond, maakte een goed effect. In den halven cirkel, voor opschrift bestemd, waren op lichtblauwen grond de volgende woorden aangebracht:

»Nijverheids-Tentoonstelling. Residentie Kedoe 1891".

Daaronder stond in Javaansch schrift:

»Pagelaran ing dadamelanipoen tijang tanah Kedoe. Poerna kang kèksi aṣṭaning djana". (Zie plaat I).

Dit Javaansche opschrift dat, met inachtneming van het Javaansche jaar, eigenlijk hetzelfde beteekent als de Nederlandsche woorden, die er boven staan, vereischt eenige toelichting.

»Pagelaran ing dadamelanipoen tijang tanah Kedoe" beteekent woordelijk: »Tentoonstelling van het werk der bewoners van Kedoe."

Opmerkelijk is het, dat de meeste Javanen *tontonan* gebruiken in plaats van *pagelaran*; het laatste komt echter het dichtst bij ons begrip *tentoonstelling*.

De Kawi-woorden: »Poerna (kang) kèksi aṣṭa (ning) djana" vormen

een *chronogram*, waarbij het Javaansche jaartal is uitgedrukt in woorden, die ieder op zich zelf een cijfer voorstellen en bij de vorming van het jaartal van rechts naar links gelezen worden, terwijl de geheele uitdrukking een beteekenis heeft, doelende op het feit, dat in dat jaar heeft plaats gehad. Zulk een chronogram noemt de Javaan *tjondra sangkala*.

Zoo stellen deze woorden de volgende cijfers voor:

poerna (kang) kèksi asṭa (ning) djana;

1 2 8 1

waarmee dus het Javaansche jaartal 1821 (= 1891 van onze jaartelling) wordt bedoeld ([1]).

Deze oud-Javaansche woorden beteekenen in hedendaagsch Javaansch:

»Pĕpak ingkang katingal dadamelanipoen tijang;" dat wil zeggen: »Volledig (is) te zien het werk der menschen".

In vijf lokalen waren de ingezonden voorwerpen zooveel mogelijk districtsgewijze opgesteld, waardoor men met een oogopslag de voornaamste takken van industrie in elk deel der residentie kon opmerken.

Voor een geleidelijke beschrijving van het geheel was het echter wenschelijk 20 rubrieken te maken, zooals die bij den inhoud zijn opgegeven. De lijst der ingezonden voorwerpen bestaat uit 385 inzendingen (zie bijlage I). Verder waren er 33 inzendingen van voorwerpen ter opluistering, vervaardigd in de residentie Kedoe (zie bijlage II). Deze afdeeling zal tegelijk met eerstgenoemde behandeld worden, omdat ze ook een belangrijk gedeelte van de industrie in Kedoe vertegenwoordigd.

Eindelijk waren er 17 inzendingen betreffende voorwerpen *niet* uit Kedoe afkomstig (zie bijlage III), waarover bij de eindbeschouwing nader gesproken zal worden.

([1]) Het verschil tusschen de Europeesche en Javaansche jaartelling, dat bij de invoering van de Arabisch-Javaansche tijdrekening in 1633 nog 78 jaar bedroeg, werd sedert dat tijdstip elk jaar 11 dagen minder en bedraagt nu nog 70 jaar.

Alvorens deze beschrijving ter perse ging, was het »Verslag (¹) van de Tentoonstelling van producten van Inlandsche nijverheid uit de residentie Kedoe, gehouden te Magelang op 29 September t/m 1 October 1892", gereed. Het werd daardoor mogelijk aan de rubrieken F, G, K, M, N en O, alsmede aan de eindbeschouwing, nog enkele bijzonderheden uit dat Verslag toe te voegen. Tevens werd de »Lijst der bekroningen" van laatstgenoemde tentoonstelling als Bijlage IX opgenomen.

Uit de »Inleiding" wordt hier het volgende aangeteekend.

Den 29sten September 1892 werd de Tentoonstelling geopend door den Resident, Eere-voorzitter der Commissie. Met een kort woord wees ZHEG. er op, dat men niet te groote verwachtingen van deze tweede expositie moest hebben, omdat nijverheid en kunst in deze residentie op geen hoogen trap staan. Dat men veeleer de zaak moest beschouwen als een poging om de Inlandsche nijverheid aan te moedigen en zoo mogelijk op te heffen. Daarop begon de bezichtiging van al het tentoongestelde en verspreidde het belangstellend publiek zich in de vijf zalen van het tentoonstellingsgebouw en over het terrein waar de werklieden hunne bedrijven uitoefenden.

Het is te begrijpen, dat men veel aanschouwde, van hetgeen ook het vorige jaar aanwezig was. Een tijdsverloop van één jaar is dan ook wel wat kort om veel nieuws te kunnen verwachten. Dat is de reden, dat het verslag van deze tentoonstelling niet zoo uitvoerig behoeft te zijn, als dat van de vorige. Om herhaling te vermijden, zullen dus hier alleen die zaken besproken worden, waaromtrent iets nieuws of iets belangrijks valt mede te deelen.

In den gevel van het tentoonstellings-gebouw was het Javaansche jaartal 1822 aldus voorgesteld:

»Aksi soenda isti nagari".
2 2 8 1

(¹) In de beschrijving »Verslag 1892" genoemd.

Deze uitdrukking beteekent in gewoon Javaansch:

»Kaping kalih poenika anggenipoen ningali karsaning nagari". = Voor den tweeden keer is te zien, de wensch der Regeering (1).

---

(1) Het Javaansche volk is een poëtisch volk; zelfs de geringste Javaan kent eenige zangwijzen. Bij elke algemeene, plaatselijke of huiselijke, eenigszins belangrijke gebeurtenis, worden feiten en personen bezongen en wordt het tijdstip der gebeurtenis in een *tjondra sangkala* vereeuwigd.

Zoo werd in December 1892 een Inlandsch feestje in de hoofdenschool alhier, met voor die gelegenheid vervaardigde dichtregelen op de zangwijze »Sinom" geopend. Op een chassinet was het Javaansche jaartal 1822 op de volgende wijze aangegeven:

»Pamitrannja tinon goemolong lan sĕtja". = Hun vriendschap wordt gezien (te zijn) eendrachtig en trouw. = Men ziet dat hun vriendschap eendrachtig en trouw is.

AFDEELINGEN.

A. VOORWERPEN VAN STEEN. (ZIE BIJLAGE I[a].)

Het was te verwachten, dat deze afdeeling niet veel nummers zou tellen, want de voornaamste artikelen, die afgeleverd worden, zijn oempak en tjanḍi (neuten en zerken).

Neuten vindt men onder de stijlen van elk huis, zerken dienen tot overdekking van de talrijke buizen in de wegen en erven. Waterstaat, Irrigatie, Genie en particuliere aannemers gebruiken ze in groote hoeveelheden, doch ze worden alleen op bestelling gemaakt, met opgave der afmetingen. De steenhouwer (djaraga) heeft ze dus zelden in voorraad; daarbij zijn de kosten van vervoer nog al belangrijk.

Hetzelfde is het geval met de leksteenen (saringan); wie ze noodig heeft, bestelt ze.

Er was één Javaansche grafsteen (maésan) op de tentoonstelling, die slordig was afgewerkt.

De pipisan (¹) met ganḍik, n°. 2, en de tjowek (²) met moenṭoe, n°ˢ. 6 en 7, waren beter gemaakt.

Het wordt in de Javaansche maatschappij als een groote ramp beschouwd, als iemand een ganḍik breekt. Volgens de overlevering zal de onvoorzichtige door Baṭara Kala worden opgegeten. Het gevaar kan echter worden afgewend door het geven van een wajangpartij. Het geven van zulk een feest heet »moerwa kala". Kan hij de kosten van zoo'n feest niet dragen, dan moet hij 's nachts, in Adams-

(¹) De pipisan is een langwerpig vierkante steen, waarop specerijen of geneesmiddelen worden fijngewreven met de cilindervormige ganḍik.

(²) De tjowek is een ronde schotel, waarop sambĕl wordt fijngewreven met de moenṭoe.

kostuum, drie maal om de keuken loopen, ten einde van onheilen bevrijd te blijven. Een soortgelijk ongeval is het, als de dandang onder het rijstkoken omvalt.

We moeten hierbij aanteekenen, dat dergelijke gebruiken al meer en meer door de Inlandsche ambtenaren worden losgelaten, doch onder de eenvoudige Javanen zijn ze algemeen in alle residentiën van Midden-Java.

B. MARMERKALKSTEEN EN KALK. (ZIE BIJLAGE I[b]).

Ruim een jaar geleden trok het de aandacht van de Europeesche ambtenaren, die nu en dan het district Manoreh bezochten, dat de bewoners van het onderdistrict Salaman een soort kalk gebruikten, die bijzonder goede eigenschappen had. Bij onderzoek bleek het, dat deze kalk verkregen werd van marmerkalksteen in de nabijheid van de desa Tjana, aan den voet van het gebergte van Manoreh, ruim 6 paal ZZW. van de districtshoofdplaats Salaman.

In Veth, Java, deel III, bl. 559 vindt men de volgende mededeeling over het gebergte van Manoreh: »Het is het eenige gebergte van »Neptunische formatie in de residentie Kedoe, bestaat hoofdzakelijk »uit kalk, en biedt in zijne puntige torenvormige rotsen en zijne tal»rijke holen de gewone romantische tooneelen der kalkgebergten aan". Het was dus wel bekend dat dit gebergte uit kalkrotsen bestaat, maar de superieure qualiteit der kalk was tot dien tijd een geheim geweest.

Het Bestuur van Kedoe bemoeide zich met de zaak en de Controleur van de controle-afdeeling Prabalingga bracht de bevolking aan het verstand, dat de kalkwinning een voortdurende bron van inkomsten voor het geheele district kon worden.

Het begin was moeielijk, maar men wist allerlei bezwaren te overwinnen. De kalkovens van Tjana rooken thans dag aan dag en zijne vrachtkarren met kalk bereiken reeds het noorden van de residentie.

Hier is getoond, wat men met ijzeren volharding in korten tijd kan doen, om een tak van industrie tot een bron van inkomsten voor de bevolking te maken. Als men weet, dat juist Manoreh het minst bedeelde district van Kedoe is, door schraalheid van grond en gebrek aan levend water, dan krijgen die pogingen een dubbele waarde.

De bezoekers der tentoonstelling, die min of meer bekend waren met het bovenstaande, hielden dan ook met belangstelling stil bij de inzending van den Bĕkĕl van Tjana, bestaande uit 9 soorten marmerkalksteen, benevens monsters van gebluschte en ongebluschte kalk.

De 9 soorten kalksteen (dèsèl) worden door de volgende namen onderscheiden, die meestal betrekking hebben op de kleur:

1. Dèsèl kapoer.
2. » woengoe.
3. » gagak.
4. » kembang tlasih.
5. » majit.
6. » klawoe.
7. » maras.
8. » woerik.
9. » kidang.

Hierbij moet het volgende worden opgemerkt:

1. Kapoer (Mal.). Kalk van karang, zoowel als kalk van kalksteen noemt men gamping.
2. Woengoe = paars.
3. Gagak = kraai (zwart).
4. Kembang tlasih is een heester met blauwe bloemen, die men bij gelegenheid van de garĕbĕg op de graven legt.
5. Majit = lijk. Die kalksteen is dood, zeggen de Javanen, dat beteekent, die steen is met zooveel andere stoffen vermengd, dat er geen kalk van te krijgen is.
6. Klawoe = grijs.
7. Maras = longen van gevogelte (licht rood).

8. Woerik = witte grond, blauw gemarmerd.

9. Kidang = soort reebok (rood-bruin).

Met uitzondering van n°. 3 en 9 zijn alle soorten geaderd of gemarmerd. Van de soorten n°. 1 en 2 waren monsters aanwezig; desverkiezende konden op de tentoonstelling proeven worden genomen met de ongebluschte kalk.

Om de bovengenoemde verzameling marmerkalksteenen meer te completeeren werden er door vriendelijke tusschenkomst van den Controleur van Prabalingga nog eenige exemplaren aan toegevoegd. De Heer De Groot teekent daarbij het volgende aan: »Ik vestig Uwe aandacht »op de breukvlakken, die bij sommige voorzien zijn van indruksels van »mossen, die hebben kunnen doordringen in de haast microscopisch »kleine spleten en naden van het gesteente. Bij het stukhakken splijten »de groote steenbrokken altijd langs die naden". (Zie plaat II).

C. AARDEWERK. (ZIE BIJLAGE I[c]).

De groote werken, die thans in Kedoe worden uitgevoerd hebben in de laatste jaren het aantal steen- en pannenbakkerijen belangrijk doen toenemen. Het maken van het product, de groote hoeveelheden brandhout daarvoor benoodigd en eindelijk het vervoer, vereischen handenarbeid van duizenden.

Metselsteenen waren in het geheel niet aanwezig op de tentoonstelling; waarschijnlijk hebben de eigenaars der bakkerijen in de meening verkeerd, dat zulke onaanzienlijke voorwerpen niet welkom zouden zijn.

De ingezonden dakpannen uit Balak, n°. 3 en 4, waren volgens de mannen van het vak van goede qualiteit. De prijs was ƒ 10.— per 1000.

In de afdeeling Magelang was een 4 M. hooge piramide opgesteld van allerlei soorten van bloempotten en keukengereedschappen van aarde. Wat de laatstgenoemde voorwerpen betreft, kan niets bijzonders worden vermeld; men vindt ze gedeeltelijk in elke keuken en volledig op elke goed bezochte pasar.

Bloempotten behooren hier tot de meest gewilde artikelen; vooral bij de Europeesche woningen vindt men ze bij tientallen in allerlei grootte en vorm. Vroeger werden de fraaiste soorten van elders, vooral van Klaten (Soerakarta) ingevoerd. De tegenwoordige Controleur van Magelang heeft zich echter met dezen tak van industrie bemoeid, en gaf den werklieden smaakvolle modellen, met dat gevolg, dat de invoer nagenoeg is opgehouden en zeer waarschijnlijk spoedig plaats zal maken voor uitvoer.

Onder den naam grabah (grof aardewerk) n°. 6, waren verschillende voorwerpen doch voornamelijk tjèlèngan (spaarpotten) ingezonden ([1]).

Het oud Nederlandsche gebruik om in een steenen varken te sparen, schijnen de Javanen van onze voorouders te hebben overgenomen. Langzamerhand hebben de Javaansche spaarpotten nog andere vormen gekregen en zoo zag men hier naast de varkens ook olifanten en schildpadden en iets verder reuzen, dwergen en mannen op rijdieren.

Ruw bewerkt en met de leelijkste verven besmeerd, konden ze voor vijf cent per stuk worden aangeboden.

Bij rondgaande kooplieden vindt men goedkoope blikken spaarpotten en desamenschen maken ze dikwijls zelf van bamboe.

Men zal bezwaarlijk in Midden-Java een Inlandsche woning vinden, waar de kinderen geen spaarpot hebben. Het gebruik kan in Nederland niet algemeener zijn. Dit is zeker wel het krachtigste argument om mettertijd tot oprichting van de zoo nuttige postspaarbanken over te gaan.

D. SIERADEN, BENEVENS VOORWERPEN VAN GOUD EN ZILVER. (ZIE BIJL. I^d. EN BIJL. II N°. 21—31).

Sieraden, niet van goud en zilver, waren er slechts twee ingezonden. N°. 1 was een halsketting (kaloeng) van lichtblauwe ovale kralen (djēnangan) met zeven afhangende ronde koperstukjes met figuren in

([1]) Tjèlèng = varken.
Tjèlèngan = iets dat op een varken gelijkt = spaarpot.
Njèlèngi = sparen.

den vorm van goudstukken (dinaran). De werkman, die op het terrein der tentoonstelling bezig was zijn bedrijf uit te oefenen, zat voor een stuk hout, lang 3, breed en dik 1 dM., dat van boven was uitgehold en met was gevuld. Om den onderkant niet te beschadigen werd het koperstuk in die laag was vastgelegd en griffelde hij uiterst langzaam de kleine figuren op den bovenkant.

N°. 2 was een horlogeketting ([1]) van paardenhaar (boebat) gevlochten. Ook deze inzender was op de werkplaats aanwezig en boeide de bezoekers door met eindeloos geduld aan zijne fraaie producten te werken.

Slechts één voorwerp van goud, n°. 3, was door een der goudsmeden (kemasan) ingezonden. Het was een 2 dM. lange horlogeketting in den vorm van een duizendpoot (klabang), met verscheidene diamanten bezet. De prijs was *f* 250.—.

Er moet hier worden opgemerkt, dat de goudsmeden meerendeels op bestelling werken en daarom betrekkelijk weinig voorwerpen in voorraad hebben. Daar komt nog bij, dat de tentoonstelling iets nieuws voor hen was en zij misschien wel eenigszins huiverig waren te veel waarde af te geven.

Een goudsmid is in de Javaansche maatschappij een persoon, die zijn waarde bewust is. Hij weet maar al te goed, dat zelfs de geringste Javaan zich gaarne met gouden of zilveren sieraden tooit, en al heeft deze geen geld om te koopen, toch met genoegen een gulden betaald om gedurende de feestdagen een buikbandgesp voor hem zelf en een paar oorbellen en ringen voor zijn vrouw te huren.

De goudsmid heeft altijd werk, als hij maar iets nieuws weet te bedenken, dat in de smaak van het schoone geslacht valt. Dan worden de oudmodische stukken aan hem gegeven om er een nieuw voorwerp uit voort te brengen.

Zijne gereedschappen zijn talrijker en vollediger dan bij eenigen anderen tak van industrie.

([1]) Horlogeketting is in het Javaansch *karset* van ons *cachet*, dat velen vroeger aan den horlogeketting bevestigd hadden.

Ter opluistering waren er nog al kostbare voorwerpen van goud en zilver ingezonden, ter waarde van ruim ƒ 4000.—. (Zie bijl. II n°. 21--31). De hooge prijzen waren echter niet een gevolg van de kunstige bewerking, maar uitsluitend van het aantal diamanten. De goudsmid levert die diamanten niet; de eigenaars verzamelen ze langzamerhand, geven er het goud of zilver bij en maken dan een accoord voor de levering van een of ander voorwerp.

Al de aanwezige voorwerpen waren te Magelang vervaardigd. De halskettingen n°. 22 en 29 waren het fraaist bewerkt, doch er was te weinig tijd om er afbeeldingen van te nemen, ofschoon ze daar wel voor in aanmerking kwamen.

De theelepeltjes n°. 21 waren zoo keurig netjes gemaakt, dat een Europeesche werkman het moeilijk beter zou kunnen doen.

Ten slotte zullen we hier de voornaamste gereedschappen van den goudsmid noemen. (Zie plaat III).

1. Dampar = werktafeltje.
2*a*. Oeboeban = blaasbalg.
2*b*. Prapen (v. api) = vuurhaard.
3. kotokan = koperen vat om het goud op te koken in asĕmwater.
4. Semprot = soort blaaspijp voor het vuur.
5. Kowi = smeltkroes.
6. Plalahan = voorwerp van geel koper om ringen of armbanden te bewerken.
7. Paron = aambeeld van ijzer.
8. Wadah kikiran = bakje om den afval van het vijlen te bewaren.
9. Soepit = knijper om houtskool te grijpen.
10. Kakatoea = soort nijptang.
11. Djoempoet = id. id.
12. Tjoetjoek dandang = id. (beteekent in het oud-Javaansch: bek van een raaf).
13. Soepit alit = soort nijptang, dient om kleine voorwerpen op te nemen.

14. Tjatoot = soort nijptang.
15. Goenting = schaar.
16. Paloe = hamer van ijzer.
17. Tĕgĕs = id. id.
18. Paloe soengoe = hamer van hoorn.
19. Pēngorotan = ijzeren voorwerp om gouddraad te maken.
20. Petik = schroevedraaier.
21. Singèn = ijzeren vorm voor gesmolten goud.
22. Toemangan = ijzeren vorm om knoopjes te maken.
23. Oelir = dient om schroefjes voor de oorbellen te maken.
24. Pindan = vorm om reepjes goud voor ringen te maken, die daarna op de plalahan den ronden vorm krijgen.
25. Sĕmèn = dient om kleine voorwerpen vast te zetten in een soort was en dan te bewerken.
26. Soewoek = werktuig om voorwerpen te vormen.
27. Soenglon = vorm om krisscheeden te bewerken.
28. Sangling = id.
29. Kikir peso = mesvormige vijl.
30. Kikir dada walang = vijl in den vorm van het achterlijf van een sprinkhaan.
31. Kikir tĕloe djoeroe = driekantige vijl.
32. Tanggĕm = ijzeren bankschroef.
33. Panglèlèran = toetssteen.
34. Pĕnjawi = soort beitel.
35. Pamatjal = id.
36. Woedoel = id.
37. Pēnatas = id
38. Pĕmēndak = id.
39. Pĕmoekoe = id.
40. Pangrēmboek = id. speciaal voor krisscheeden.
41. Panatahan = een stuk hout met een uitholling gevuld met was, om de voorwerpen vast te zetten, die gebeiteld moeten worden.

42. Djara = drilboor.
43. Tradjoe = weegschaal.
44. Sikat = borsteltje van metaaldraad (koper); er wordt geborsteld met asěmwater.
45. Oentjeg = els.

E. WAPENS.

Voor deze afdeeling waren vijf inzendingen ter opluistering (zie bijl. II n°. 1—4 en 18—20) en elf inzendingen van den kleinen man (zie bijl. I*e*).

Uit de wajangverhalen blijkt ons, dat de schietboog (gandéwa) reeds in den ouden tijd het meest geliefde wapen der Javanen was. De tijd heeft daarin weinig verandering gebracht, al wordt de boog dan ook niet meer in den strijd of op de jacht gebruikt. Bij elk Inlandsch Hoofd van eenigen rang vindt men een meer of minder fraaien boog en een stel pijlen (panah) als wandversiering.

Nog heden is het schieten naar de schijf een geliefkoosde uitspanning onder de aanzienlijke Javanen en dit echt nationale vermaak heeft slechts één schaduwzijde, nl. dat het tegenwoordig gewoonlijk niet om de eer, maar om het geld geschiedt. Hoe hooger de inzet, hoe grooter de belangstelling der aanwezigen is.

De vier bogen met bijbehoorende pijlen, op de tentoonstelling aanwezig, trokken ieders aandacht. Drie er van waren van walikoekoen- en één was van sanahout vervaardigd. De laatste was met swasa (compositie van goud en rood koper), twee anderen waren met zilver gemonteerd. Meermalen wordt voor de bogen ook het lichtbruine djanglothout gebruikt, dat goedkooper en bijna even hecht en buigzaam is. De djanglot is een heester, die alleen in de bosschen voorkomt. Het djanglothout, dat in deze residentie gebruikt wordt, komt van de hellingen van den Merbaboe.

De hoornbewerkers van Poetjang leveren een wandelstok van djanglothout, met knop en onderstuk van hoorn, voor *f* 0.75 en een boog van hetzelfde hout voor *f* 2.— à *f* 2.50. Die waarde heeft ook

een boog van roejoeng, het harde en toch buigzame hout, dat de weeke kern van den arenpalm omsluit. De duurste, die van walikoekoen- en sanahout, kosten *f* 3.— à *f* 5.—. Voor een »lakon panah" d. i. een stel van vier pijlen, wordt *f* 1.50 à *f* 2.— betaald. De pijl is gemaakt van bamboe, gevat in een scherpe ijzeren punt van vijf cM., terwijl het met goud beschilderde achtereinde van drie vederen is voorzien. Bij één boog heeft men 8 of 12 pijlen noodig. De lengte der ingezonden bogen was 183, die der pijlen 65 cM.

De twee zwaarden, voorwerpen ter opluistering, n°. 19 en 20, wekten veler bewondering, maar dit betrof meer de kostbare scheeden van goud en zilver dan wel de wapens.

De weinige wapens of liever messen en hakmessen uit de districten Prapag, Soemawana en Balak waren eenvoudig en zonder eenige versiering. De pedang van den smid Tapawira van Remamé was het beste wapen en werd als zoodanig bekroond, doch de prijs *f* 10.— zonder scheede, was te hoog.

Op plaat IV vindt men de volgende wapens van de tentoonstelling afgebeeld:

1. Gandéwa.
2. Bĕndo.
3. Pedang.
4. Boedik.
5. Lakon panah.
6. Warongka wēdoeng.
7. Wēdoeng.

F. VOORWERPEN UIT HET BOEDDHA-TIJDPERK. (ZIE BIJLAGE I[f]).

Het moet als een bewijs van vertrouwen in het Bestuur worden aangemerkt, dat deze afdeeling door 27 nummers vertegenwoordigd

was. Immers zijn het voorwerpen die van geslacht op geslacht zijn overgegaan en door de eigenaars met groote zorg in hun grobog of glĕdĕg (¹) bewaard worden. Een desaman komt er niet zoo licht toe, die belangrijke zaken tijdelijk af te staan. De voorwerpen uit het Boeddha-tijdperk en vooral de wapens uit dien tijd hebben nog altijd iets geheimzinnigs voor hem. Is hij een vrome Mohamedaan, dan zal hij het Boeddha-voorwerp zorgvuldig in een doek gewikkeld wegsluiten; is hij een meer kalme belijder van den Islam, dan wordt het voorwerp op sommige dagen, bij voorkeur op malam djoemoengah, te voorschijn gehaald en met bloemen bestrooid, terwijl de wierook in het vertrek brandt.

Het was echter bekend geworden, dat zij, die belangrijke inzendingen aanbrachten, met geld bekroond zouden worden en dit zal er ook wel iets toe bijgedragen hebben om deze oudheden uit hunne schuilhoeken te voorschijn te doen komen.

Er waren zeven ronde presenteerbladen (lèngsèr), waarvan zes met een figuur in het midden. We zullen ze hier in de volgorde van Bijlage I[f] noemen, met opgave van de lengte der middellijn, zonder den rand. De inzenders waren allen desabewoners uit het district Balak.

N°. v/d Bijlage.	Waarvan gemaakt.	Middellijn in cM.	N°. v/d Plaat.	Afkomstig uit de desa.	Aanmerkingen.
1	proenggoe	53	V	Pakis tengah	
2	tembaga	43	V	Penabin	
3	proenggoe	43	VI	Pakis wetan	
4	id.	35	VI	Trenten	
5	tembaga	48	VII	id.	
6	proenggoe	31		Petoeng	zonder figuren.
16	tembaga	44	VII	Kadjang kasa	

(¹) Grobog of glĕdĕg noemt men de houten kist, waarin de desaman zijne oudheden, erfstukken en sieraden bewaart.

Uit enkele figuren (zie plaat V t/m VII) blijkt, dat de graveur niet altijd de symmetrie in het oog gehouden heeft.

Over het algemeen zagen de presenteerbladen er onoogelijk uit; de desaman schijnt er niet veel werk van te maken om zijne oudheden netjes in orde te houden, enkele wapens uitgezonderd.

De bezoeker wijdde dan ook liever zijn aandacht aan een kris, koedi, toembak, rĕtja (beeldje), bidschel of vingerring uit het Hindoetijdperk. Gemakshalve zullen we deze voorwerpen bespreken, in de volgorde der platen.

Van de zoogenaamde kris dapoer, voorkomende onder n°. 9 waren twee exemplaren voorhanden. (Zie plaat VIII B en C). Deze kleine wapens waren 23,5 en 22,3 cM. lang. De gevesten, bij beide uit een beeldje bestaande, waren zeer primitief. Men veronderstelt, dat ze van zeer ouden datum zijn. De desa Penabin (district Balak) is de plaats van herkomst.

De koeḍi sangoet (plaat VIII A) voorkomende onder n°. 19, was 23 cM. lang. De inzender, de loerah van Tjatjaban (district Magelang) schatte de waarde van dit wapen op *f* 2.50, doch was niet geneigd het te verkoopen.

De koeḍi trantangan (zie plaat IX C), voorkomende op de lijst onder n°. 10, was 25,5 cM. lang en afkomstig van het district Balak, evenals de drie toembaks, n°. 11, 12 en 13, op deze plaat gemerkt met D, B en A. Zij waren respectievelijk 27,5, 22,5 en 22,5 cM lang. De laatste twee waren opgegeven onder den naam van toembak tjanggah onda. De prijzen van die vier wapens van plaat IX. *f* 5.— à *f* 6.— per stuk, waren veel te hoog gesteld.

Bovengenoemde koeḍi's waren zonder handvat en de toembaks, zonder stokken. Daarentegen waren de drie toembaks, n°. 17 en 18, wel van stokken, ongeveer 2 M. lang, voorzien. Deze wapens zijn afgebeeld op plaat X. De eigenaars, uit het district Magelang, waren niet geneigd een prijs op te geven en schenen groote waarde te hechten aan B en C. Of de toembak A tot het Boeddah-tijdperk

moet gerekend worden, valt te betwijfelen; dit zal door meer bevoegde beoordeelaars beslist moeten worden. De wapens A, B en C waren respectievelijk 21, 31 en 20,5 cM. lang.

Plaat XI. De armband (gĕlang), n°. 5, had een middellijn van 9 cM. en was van proenggoe (compositie van koper en zink) vervaardigd, doch zonder eenige versiering.

Het beeldje (rĕtja) n°. 7, was eveneens van proenggoe en 17 cM. hoog. Beide voorwerpen waren afkomstig van het district Balak.

De twee zware gouden vingerringen, n°. 27, zijn in natuurlijke grootte geteekend. De eerste C, was massief en woog 39 gr. Bij de andere, D die 22 gr. woog, was de plaat hol. De prijs *f* 75.— per stuk is te hoog. De figuren op het inscriptie-vlak waren bij beide zeer duidelijk.

Plaat XII. Dit werkelijk fraai bewerkte beeldje, n°. 8, had een hoogte van 26 cM. Hier en daar was de lichtgele kleur van het proenggoe zichtbaar. Het was afkomstig van de desa Pakis tengah (district Balak). De eigenaar gaf op, dat hij het voor *f* 25.— zou willen afstaan. Hoewel een oudheidkenner die som er gaarne voor geven zal, is het toch wel wat hoog getaxeerd. Vrij zeker is het echter een van die merkwaardige overblijfselen uit de grijze oudheid, die door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen van groot belang worden geacht voor de geschiedenis van dat tijdperk.

Plaat XIII. Even belangrijk en net zoo keurig uitgevoerd als het voorgaande, was het Boeddhabeeldje, n°. 20; van deze plaat. Het was 22 cM. hoog, waarvan 4,8 cM. door het voetstuk werd ingenomen. De donkere tint van het brons was zeer juist aangegeven op de teekening. Als plaats van herkomst werd ook het district Balak opgegeven. De eigenaar schat de waarde op *f* 10.—.

Plaat XIV. Deze twee beeldjes, n°. 21 en 22, waren van proenggoe vervaardigd. Dat van den man was 14,7 en dat van de vrouw 13,3 cM. hoog. Ze waren afkomstig van Parakan, district Kedoe. De eigenaar veronderstelde, dat het nagemaakte en dus valsche Boeddha-beeldjes zijn. Van namaak kan men hier echter moeielijk

spreken, want er is niet de minste overeenkomst met Hindoe-beeldjes merkbaar. Ze zagen er zeer onoogelijk uit en waren buitengewoon zwaar.

Plaat XV. Ook van deze vier voorwerpen werd het district Balak als plaats van herkomst opgegeven.

Het beeldje C, n°. 23, was 12,5 cM. hoog, terwijl de breedte beneden 8 cM. bedroeg. Het beeldje D, n°. 24, was met het voetstuk 13,3 cM. hoog, terwijl het vierkante voetstuk zijden van 3,6 en een hoogte van 1,6 cM. had.

De kleine bidschel (kĕlèng) A, n°. 26, was zonder klepel. De hoogte was 10,7 terwijl de middellijn van den beneden-cirkel 4 cM. bedroeg.

De bidschel B, n°. 25, was van een klepel voorzien. De hoogte bedroeg 15 en de middellijn van den beneden-cirkel 7,1 cM.

De bokor proenggoe sari, vermeld onder n°. 14, had een middellijn van 26,5 cM., doch was zonder eenige versiering.

Uit het »Verslag 1892" wordt hier nog het volgende overgenomen:

Even als verleden jaar waren weer eenige voorwerpen uit het Boeddha-tijdperk ingezonden, die, omdat ze als *poesaka* bewaard worden, meestal met de bijvoeging »niet te koop" in de lijsten worden opgegeven. Het belangrijkste voorwerp uit deze rubriek was een *gada*, toebehoorende aan M. Djaja di medja, Wedana van het district Kedoe (afdeeling Temanggoeng).

De beteekenis van het woord *gada* vindt men in de woordenboeken opgegeven als *strijdknods*. Volgens deskundigen is het vermoedelijk een staatsie-wapen uit den Hindoe-tijd, dat bij processies werd rondgedragen. Dit ijzeren wapen, dat in drie punten eindigt, heeft de volgende afmetingen:

lengte van het wapen (zonder handvat)	45,5	cM.
breedte » » »	8,5	»
lengte » » handvat	18,5	»

terwijl het gewicht van het geheele wapen 1,57 KG. bedraagt.

Mag men aannemen, dat dit wapen een merkwaardig gedenkstuk uit het Hindoe-tijdperk is, men kan dat niet getuigen van alle andere ingezonden voorwerpen uit den ouden tijd. Met groote voorzichtigheid dient men er op te letten, dat tusschen 1850 en 1860 een aantal zoogenaamde Boeddha-beeldjes vervaardigd zijn te Parakan (Temanggoeng), vermoedelijk met het doel, om ze voordeelig van de hand te zetten. Die beeldjes zwerven overal rond en ook op deze tentoonstelling waren er weer een tiental aanwezig. Bij opmerkzame beschouwing en vergelijking met echte Hindoe-beeldjes, merkt men spoedig het verschil, vooral in den minder goed geslaagden vorm van handen en voeten.

G. VOORWERPEN VAN KOPER EN IJZER, BENEVENS LANDBOUWGEREEDSCHAPPEN. (ZIE BIJLAGE I[6]).

De ingezonden voorwerpen van koper waren, met uitzondering van n°. 7, keukengereedschappen. Goed gemaakt en door ieder te gebruiken, werden ze allen voor de verloting aangekocht.

Het koperen beslag van het paardetuig, voorkomende onder n°. 1 van de voorwerpen van leder, deed zien, dat de koperslagers van Prabalingga nog iets meer kunnen dan keukengereedschappen maken. Dat bleek trouwens ook uit n°. 7, wilah gĕndèr (een koperen toets voor het slaginstrument gĕndèr). Het maken van deze toetsen is niet gemakkelijk. Zij worden gegoten in vormen van klei en daarna kost het heel wat moeite om er door vijlen en polijsten den vereischten toon in te brengen. De hier aanwezige wilah was 20 cM. lang en 5 cM. breed, terwijl de dikte in het midden 5 en aan den rand 3 mM. bedroeg. Hierbij moet worden opgemerkt, dat de 12 wilahs van den gĕndèr, van de linker- naar de rechterzijde regelmatig afnemen in grootte. Er zijn maar weinigen onder de

koperslagers, die dit werk verstaan. De prijs *f* 2.50 voor zulk een betrekkelijk klein stuk koper, toont aan, dat ook hier de kunst betaald wordt.

Voorwerpen van ijzer waren er al zeer weinig ingezonden, want de smid (pandé) werkt gewoonlijk op bestelling en heeft dikwijls de middelen niet om voorwerpen op risico te maken.

De twee meter hooge volières, n°. 8, à *f* 6.— vielen zeer in den smaak van het publiek, zoodat ze verkocht werden en den inzender nog een bestelling werd opgedragen.

Op het terrein van de tentoonstelling was ook de pandé met zijne handlangers aanwezig en zag men hem een arit en een patjoel gereedmaken.

Zijne werktuigen en gereedschappen, die op plaat XVI zijn afgebeeld, hebben de volgende namen:

1. tlawah = koelbak.
2. paloe = smidshamer.
3. tjokèr = soort pook om het vuur op te rakelen.
4. tjatoet = nijptang.
5. paron = aanbeeld.
6. soepit = tang om het gloeiend ijzer aan te vatten.
7. tjatok = toestel om iets vast te klemmen.
8. wadah arĕng = houtskoolvat.
9. obèng = schroevedraaier.
10. dĕnda = ijzerboor.
11. kikir = vijl.
12. idem.
13. paloe = hamer.
14. gradji = zaag.
15. oeboeban = blaasbalg.

Menig bezoeker stond met verbazing naar het laatstgenoemde primitieve werktuig te kijken. Het bestaat uit twee ruim 1 M. hooge cilinders, van 2 dM. middellijn, van roejoeng (arenhout) gemaakt;

aan het benedeneinde leiden twee holle bamboe's naar het vuur. De zuigers, ook al van bamboe, zijn aan de onderkant met lappen omwonden. Een handlanger beweegt de zuigers langzaam, beurtelings, op en neer.

Behalve dat de pandé den Europeeschen blaasbalg mist, moet hij het ook nog zonder steenkolen doen; hij gebruikt alleen houtskool.

Mogen echter de hulpmiddelen, die hem ten dienste staan, nog al wat te wenschen overlaten, daarom hadden de door hem vervaardigde landbouwgereedschappen toch wel goed kunnen zijn. Het oordeel van bevoegde personen over deze kleine afdeeling was echter ongunstig.

Het bewerken van den grond is een hoofdzaak bij den landbouw en het is dus van het grootste belang, dat de gebreken van patjoel en ploeg worden aangetoond.

Reeds jaren geleden heeft de Heer Holle hierop gewezen in een serie leesboekjes getiteld: »De vriend van den Javaanschen landman". Voor de Inlandsche maatschappij zou het een weldaad zijn als deze nuttige werkjes op alle Inlandsche scholen werden ingevoerd. Daardoor zouden de Inlandsche ambtenaren van Binnenlandsch Bestuur en de Inlandsche onderwijzers in staat zijn aan belanghebbenden te toonen en uit te leggen welke verbeteringen in de landbouwgereedschappen moeten worden gebracht.

Het zal hiermee gaan als met de verbetering van het bamboevlechtwerk in de residentie Kedoe. (Zie afdeeling N). Als men er mee wacht, tot de Inlandsche werkman er om vraagt, gebeurt het nooit. Als van hooger hand het initiatief genomen wordt, is reeds na eenige maanden vooruitgang merkbaar, en is alleen toezicht noodig om belanghebbenden op den goeden weg te houden.

In het »Verslag 1892" komt over dit onderwerp het volgende voor. Vrij talrijk waren de inzendingen van landbouw-werktuigen. Was

verleden jaar het oordeel der Commissie, over deze rubriek, ongunstig, thans blijkt uit de lijst der bekroningen (zie bijlage IX), dat in deze afdeeling zes premiën konden worden toegekend. De vervaardiging van goede landbouw-werktuigen is een zaak van het grootste belang voor den landbouw. Het is een gunstig verschijnsel, dat de desabevolking dit begint in te zien.

H. TOUWWERK. (ZIE BIJLAGE I[h]).

Het knoopen van netten (djala) en het maken van vloermatten (kèsèd) van arentouw (tali doek) behooren tot de aangenaamste bezigheden van den geringen Javaan.

Het is wel opmerkelijk dat in deze residentie, zonder zeegrenzen, elf inzendingen van netten waren, want de Praga en Elo staan niet bekend als vischrijke rivieren; het kost heel wat moeite om daar een klein zootje visch machtig te worden.

De meeste netten waren van rami (¹), enkele van Europeesch katoenen knoopgaren, dat bij de Chineezen te krijgen is.

Rami wordt in Kedoe niet in het groot verbouwd, doch vele desabewoners planten het op hunne erven, omdat het maken van touw en garen een hulpbron van inkomsten is.

Met djala worden eigenlijk werpnetten bedoeld; langgé en kapèn zijn schepnetten.

De gereedschappen voor het nettenknoopen zijn hoogst eenvoudig. De tjoba, knoopnaald, is van bamboe, evenals de walira, d. i. het

---

(¹) De schrijfwijze »rameh" die nog in sommige werken, o. a. bij VAN GORKUM O. I. Cultures, gevolgd wordt, is al even vreemd als de schrijfwijze »sereh", waarmee men de ziekte in het suikerriet bestempelt.

Beide zijn Javaansche woorden; het eerste is ꦫꦩꦶ rami; het ander ꦱꦼꦫꦺ sērē.

Sērē is een hooge grassoort, die in Midden-Java overal voorkomt en door de Javanen als wédang gebruikt wordt. Als het suikerriet geen stam vormt, zeggen de Javanen dat het anjērē, als sērē, is.

houtje waar men om heen vlecht, om de mazen van het net even groot te krijgen.

I. VOORWERPEN VAN LEDER. (ZIE BIJLAGE I^i).

Het oordeel der regelings-commissie over deze kleine afdeeling was zeer gunstig. De producten toonden duidelijk aan, dat de Javaansche schoenmakers concurrenten worden van hunne Europeesche en Chineesche vakgenooten. De inzender van n°. 2—5 werkt met 5 knechts en heeft nog twee personen, die gemaakte schoenen rondventen, tot in de naburige residenties. Vroeger bij een Europeaan te Batavia in de leer geweest, verstaat hij niet alleen zijn vak, maar is ook in staat zijn zaak te beheeren. Dit laatste is altijd het moeielijkste voor een eenvoudigen Javaan.

Het benoodigde leer koopt hij grootendeels te Soerakarta, waar men vooral werk van de bereiding schijnt te maken. Uit de inzending n°. 6 bleek echter, dat men zich ook hier met succes op de leerbereiding begint toe te leggen. Deze inzender brengt voornamelijk wit en geel leer in den handel.

Als producten van kunstnijverheid moeten nog genoemd worden de leeren wajangpoppen, voorkomende in bijlage I^i. n°. 9—10 en 14.

De toekang wajang oefende zijn bedrijf uit op het tentoonstellingsterrein en lokte vele bezoekers. Hij teekent eerst de figuren met potlood op het leer en begint dan met eindeloos geduld de talrijke openingen van grilligen, doch bepaalden vorm, aan te brengen. Zijne werktuigen bestaan uit een aambeeld van djatihout en verschillende beitels en hamers. Het beschilderen der poppen doet hij zelf; de daartoe benoodigde verven koopt hij bij de Chineezen.

J. HOOFDEKSELS. (ZIE BIJLAGE I^j).

De toedoeng is de bekende Javaansche hoed zonder bol, die op

den hoofddoek gedragen wordt. Het geraamte is altijd van gevlochten bamboe. De buitenkant is gewoonlijk met zwart of donkerblauw laken bekleed en de binnenkant met een stof van mindere qualiteit. De gewone prijs is ongeveer f 1.— doch het is een weelde-artikel, zoodat men ze in alle prijzen kan laten vervaardigen. In de verschillende gewesten is de vorm niet dezelfde. De meest gewilde modellen zijn die van Magētan (Madioen).

Iedereen mag een toeḍoeng dragen; het staat gekleed. Voor desalui is het echter te deftig. De bēkēl heeft er een, soms de tjarik ook, doch de kebajan en tamping vergenoegen zich reeds met een gewone tjaping (ronde platte hoed van bamboe gevlochten).

Op de tentoonstelling was een toeḍoeng van bloedroe (fluweel) met goudkoord gegarneerd. De prijs was f 5.—.

De koeloek heeft den vorm van een hoog kalotje en behoort tot de staatsiekleeding van de Inlandsche ambtenaren. (Zie bijbl. 2308 en 2410). Er is maar één geval, dat een niet-ambtenaar een koeloek mag dragen en wel gedurende zijn bruidegomsdagen.

Om eenige stevigheid aan den koeloek te geven, is het geraamte van tjaloempring, de schutbladeren bij de geledingen der bamboe, gemaakt. Er zijn drie soorten van dit hoofddeksel:

1. koeloek kanigara.
2. » matak.
3. » bertji.

De eerste is van zwarte stof, fluweel of zijde, met gouden strepen.

De tweede is wit of licht blauw van zeer dunne stof, bijv. Chineesche zijde, ook wel van calceerlinnen, of, volgens voorschrift, van gesteven katoen.

De laatste, de eenvoudigste, is van glimmend zwart katoen.

N°. 1 en 2 mogen alleen gedragen worden door regenten tot en met wadana's; n°. 3 is voor de lagere hoofden.

De koeloek kanigara, op de tentoonstelling aanwezig, was even als de toeḍoeng bloedroe keurig netjes gemaakt; de prijs was f 7.50.

In het hoedenmakersvak schijnen de Javanen geen hulp noodig te hebben.

K. GEWEVEN STOFFEN. (ZIE BIJLAGE I[k]).

De teelt van katoen, de zuivering, het spinnen en het weven vindt men uitvoerig beschreven in VETH, Java I bl. 537—541 en 602. Er kan hier nog worden aangeteekend, dat de geweven stoffen dienen voor:

tapih = saroeng voor een vrouw,
bĕbĕd = id. » » man,
slendang = omslagdoek,
koelambie N — rasoekan K = baadje voor mannen of vrouwen.

De geweven saroengs, die veel sterker zijn dan gebatikte en Europeesche, worden hier door aanzienlijke Javanen alleen in huis, nooit buiten, gedragen.

Elke soort loerik (stuk geweven gestreept katoen) heeft een afzonderlijke benaming. Onder de 13 inzendingen van de tentoonstelling kwamen voor:

loerik polèng abang (rood geruit);
» » woengoe (paars geruit);
» teloe teloe (om de drie strepen een tusschenruimte);
» teloe pat (eerst drie dan vier strepen, om de beurt);
» polèng idjo (groen geruit);
» banjoe mas (met gouddraad);
» toewoeh watoe (groenachtig zwart met breede witte strepen);
» djĕmpirit (wit en zwart geruit).

Dat mannen batiken, komt wel voor, maar weven doen ze nooit; dat is uitsluitend het werk van vrouwen.

Een weefgetouw, tenoenan, is grootendeels van bamboe gemaakt en heeft een waarde van ongeveer ƒ 5.—.

Katoen (kapas) wordt weinig geteeld in Kedoe; belanghebbenden laten het liever uit de naburige residentie Semarang komen, waar het, vooral in de afdeelingen Demak en Grobogan, in overvloed voorhanden is. De weefsters ontvangen de kapas gewoonlijk gezuiverd en spinnen zelf.

De soort katoen, die hier en daar in Kedoe geplant wordt, is de zoogenaamde kapas londa, die, minder geschikt om gesponnen te worden, voornamelijk tot lampenkatoen dient.

Er is in deze residentie invoer en uitvoer van geweven stoffen; dit vindt zijn oorzaak hierin, dat bijna elke residentie hare eigene weefpatronen heeft.

Uit het »Verslag 1892" wordt hier het volgende aangeteekend.

Het aantal inzendingen van geweven stoffen was grooter dan in het vorige jaar. De Commissie was van oordeel dat deze nuttige tak van industrie zooveel mogelijk behoort aangemoedigd te worden; tien premiën konden in deze afdeeling worden toegekend.

L. GEBATIKTE STOFFEN. (ZIE BIJLAGE I[1]).

De elf nummers van deze afdeeling waren niet onbelangrijk; er waren 24 saroengs, die een gezamenlijke waarde van *f* 798.50 hadden, benevens zes zakdoeken à *f* 1.—.

Op welke wijze het batiken geschiedt, is vrij algemeen bekend en vindt men duidelijk beschreven in VETH, Java I, bl. 541. Wij vermelden hier alleen enkele bijzonderheden, die voornamelijk betrekking hebben op dezen tak van industrie in de residentie Kedoe.

De gereedschappen (zie plaat XVII) voor het batiken zijn:

1. *gawangan* = het raam op pooten, waarover de kain hangt; (van bamboe);
2. *wadjan* = kom voor de was (van ijzer of aarde):
3. *tjanting* = kannetje met tuit, van rood koper. Gevuld met was,

bestrijkt de batikster met de tuit het gedeelte van de kain, dat ongekleurd moet blijven;

4. *bandoel* = voorwerp om de kain te spannen; (van hout).

De volgende drie verfstoffen worden bij het batiken gebruikt;

soga (bruin); wordt bereid uit de bast van de Caesalpinia ferruginea;

nila (blauw); uit de bladeren van de Indigofera tinctoria;

koenir (geel); uit de wortels van de Curcuma longa.

De verfstoffen worden meestal bij de Chineezen gekocht, evenals de was en het katoen. Als men de verfstoffen koopt, bereidt men ze zelf, doch het komt ook dikwijls voor, dat de toekang batik de in was gezette kain door andere personen in de verf laat zetten. Dat zijn dan menschen, die speciaal hun werk maken van bruinverven, blauwverven, enz. en de kunst van verfbereiding verstaan.

De gebatikte stoffen dienen uitsluitend voor tapih, bĕbĕd, slendang en ikĕt (hoofddoek). De ikĕt woeloeng, de blauwzwarte hoofddoek, is echter een product uit de blauwververij (pawĕdĕlan). De zoogenaamde batik pradan (van prada = bladgoud), zie n°. 11, is een patroon, dat zeer geliefd is bij de Chineesche vrouwen, doch niet thuis behoort in de Javaansche maatschappij. Zulk eèn saroeng is rijk versierd met bladgoud (hetzelfde goud, dat men voor pajoengs en wajangpoppen gebruikt); als kleefstof gebruikt men eiwit. De batik pradan is onmisbaar voor een Chineesche bruid.

De gebatikte zakdoeken schenen voor vele bezoekers een nieuwtje te zijn. In de vier hoeken zijn figuren of sierlijke letters, in blauw of bruin, aangebracht; overigens is de zakdoek wit. Eenige bestellingen op dit door Europeanen zoo gewilde artikel, werden ingeschreven.

Vrouwen van Inlandsche Hoofden houden zich gaarne met batiken bezig, doch werken uitsluitend voor familieleden. De toekang batik van beroep werkt voor de Inlandsche markt. Indo-Europeesche vrouwen leveren saroengs voor Europeesche dames. Van laatstgenoemde saroengs bestaat uitvoer naar de buitenbezittingen. Zoo waren

de op de tentoonstelling aanwezige saroengs van *f* 30.— niet te koop, omdat ze alle bestemd waren voor Padang.

M. VOORWERPEN VAN HOORN. (ZIE BIJLAGE I^m^).

Als men de lijst inziet, merkt men, dat 28 van de 31 inzendingen uit het district Ngasinan gekomen waren en wel uitsluitend uit de desa Poetjang, waarvan de bewoners grootendeels hun bestaan vinden in het bewerken van hoorn. De werklieden zijn toekang boeboet (draaiers) of toekang djoengkat (kammenmakers).

Hun voornaamste werktuigen, *boeboetan* (draaibank) en *kleboet* (een vorm om kammen te buigen), waren op het tentoonstellingsterrein aanwezig. (Zie plaat XVIII).

Vooral de beide draaibanken waren voortdurend met bezoekers omringd. Het publiek, dat een tentoonstelling bezoekt, is er gewoonlijk op gesteld kleinigheden te koopen, die het heeft zien maken en daarvoor waren de pijpjes en knoopen al zeer geschikt. Het stond den werklieden natuurlijk vrij het gereed gemaakte onmiddellijk van de hand te zetten.

Ook in het tentoonstellingsgebouw deed de tafel met voorwerpen van hoorn menigen bezoeker stilstaan, omdat bijna iedereen er iets van gebruiken kon en de prijzen zeer laag waren. De kammen waren daar het meest vertegenwoordigd, nl. 17 nummers, van allerlei vorm en groote, tot zakkammetjes toe. De ronde kammen voor mannen waren hooger in prijs dan de rechte voor vrouwen, doch overschreden zelden den prijs van een dubbeltje.

De tollen (gangsingan) kunnen natuurlijk niet groot zijn, omdat ze uit de scherpe massieve uiteinden der buffelhoorns vervaardigd worden.

De pipa sroetoe (sigarenpijp) en pipa sigarette ([1]) benevens de kantjing kamedja en kantjing tangan (manchetkroopen) waren de meest gewilde artikelen, zooals bleek uit de bestellingen, die daarop gegeven werden. Deze voorwerpen deden niet onder voor Europeesche producten, terwijl de prijzen zeker niet meer dan 1/3 van die der ingevoerde bedroegen.

De wandelstokken van kemoeninghout, met knop en onderstuk van hoorn, waren zeer goed gemaakt en werden voor ƒ 0.50 geleverd. Ook het hout van den djanglot, arenpalm en tamarindeboom wordt daar wel voor gebruikt.

De penhouders (gagang pen) waren in allerlei vormen voorhanden; één soort, waarvan het boveneinde tevens vouwbeen was, viel het meest in den smaak. De prijs was ƒ 0.20 per stuk.

De oorknoppen (soewēng) waren zeer eenvoudig, daarentegen de buikbandgespen (timang) zeer fraai bewerkt.

Bepaalde kunstvoorwerpen waren er niet; de werklieden zijn niet bemiddeld genoeg om die op risico te maken. Zij zijn er anders wel toe in staat; zoo vervaardigen ze tegenwoordig wandelstokken, geheel van hoorn, witgeel en zwart, bestaande uit geledingen van 4 cM., met een dunne ijzeren stang er door heen om er de noodige stevigheid aan te geven. Ook wajangstokjes (tjempoerit) en deelen van de Inlandsche viool (rebab) zijn dikwijls verdienstelijk bewerkt, doch zulke voorwerpen worden alleen op bestelling gemaakt.

Uit het »Verslag 1892" wordt nog het volgende overgenomen.

De hoorn-industrie van de desa *Poetjang*, district Ngasinan, was door een aantal artikelen vertegenwoordigd en draaiers en kammenmakers waren druk bezig op het terrein voor de werklieden. Ook hier was vooruitgang merkbaar, omdat verscheidene voorwerpen met

---

([1]) De naam sigarette is in Kedoe reeds algemeen geworden onder de Javanen, omdat de sigarenfabrikanten te Temanggoeng dit artikel overal verkrijgbaar stellen. De naam rokok (Inlandsche sigarette) kon hier ook moeilijk op toegepast worden, omdat deze een geheel anderen vorm heeft, en veel te dun is, om er een pijpje voor te gebruiken.

meer zorg dan vroeger, waren afgewerkt. Men zag er allerlei soorten van kammen, wandelstokken, zweepen, knoopjes, haarspelden, oorknoppen, pijpjes, tollen, boengkoel-gamparan, penhouders, vouwbeenen, ja zelfs een inktkoker geheel van hoorn. Een groot aantal hunner voorwerpen werd uit de hand verkocht, of voor de verloting aangeschaft.

Deze industrie heeft zich hier voor goed gevestigd en de afzet naar de naburige pasar's neemt steeds toe.

N. VLECHTWERK. (ZIE BIJLAGE I^n^).

Het aantal inzendingen voor deze afdeeling klom tot 94. De verschillende districten hadden daartoe bijgedragen als volgt: Magelang 13, Bandongan 6, Balak 12, Ngasinan 32, Prabalingga 10, Remamé 10, Manoreh 3, Djetis 4, Kedoe 2, Lempoejang 1, Prapag 1. Alleen uit Soemawana, het verst afgelegene district, was op dit gebied niets te voorschijn gekomen.

Behoudens enkele uitzonderingen, waren de grondstoffen van het vlechtwerd: bamboe mèndong en pandan. Hoeveel de laatste grondstof de beide andere in waarde overtreft, blijkt ons duidelijk, als we bijlage I^n^ ter hand nemen. Daar zien we, dat de 10 inzendingen van Remamé, uitsluitend bamboevlechtwerk, een gezamenlijke waarde van *f* 3.05 hadden, terwijl de 10 inzendingen van Prabalingga grootendeels uit pandan-vlechtwerk bestonden, ter waarde van *f* 69.25.

Het verdient opmerking, dat het pandanvlechtwerk zich alleen tot Prabalingga schijnt te bepalen, want uit geen der andere districten waren voorwerpen van die grondstof ingekomen. Als men nu weet, dat de fijne Moentilansche matten zoo duur betaald worden en gretig aftrek vinden over geheel Java, ja zelfs bij belangrijke hoeveelheden worden uitgevoerd naar Singapore en van daar naar Achter-Indië,

doet zich de vraag voor, waarom ook in de andere districten deze industrie niet wordt ter hand genomen. Het antwoord daarop is, dat de steenachtige bodem van Prabalingga op de westelijke helling van den Merapi, uitnemend geschikt schijnt te zijn voor de benoodigde pandansoort, terwijl de bewoners het geheim van de bereiding der grondstof schijnen te bezitten. Dit laatste zou echter geen hinderpaal zijn, om deze winstgevende industrie ook elders in te voeren. In ieder geval verdient het aanplanten van pandan in de aangrenzende districten en vooral in Manoreh te worden aangemoedigd, te meer omdat deze plant zich te vreden stelt met de schraalste gronden en tevens dient als heg tot afscheiding van erven, tuinen of sawahs.

Toen twee jaren geleden, naar aanleiding van de circulaire van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid dd. 30 Augustus 1889 n°. 9003, de aandacht werd gevestigd op de Inlandsche kunstnijverheid in Nederlandsch-Indië, bleek het dat in de residentie Kedoe zeer veel vlechtwerk werd vervaardigd, doch dat het aanbrengen van symmetrische figuren op de voorwerpen zeer veel te wenschen overliet. Dit gold zoowel voor bamboe- als mèndong- en pandanvlechtwerk.

Om hierin verbetering aan te brengen, nam het Hoofd van Gewestelijk Bestuur alhier een eenvoudigen maar practischen maatregel. In het vorige jaar werden namelijk 300 exemplaren van het bundeltje »Patronen voor Inlandsch vlechtwerk door K. F. Holle" bij de Regeering aangevraagd en door tusschenkomst van de ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur uitgedeeld in de desa's, waarvan de bewoners vlechtwerk ter markt brengen.

De nijverheidstentoonstelling in Augustus jl. was zeker wel de meest geschikte gelegenheid om de gevolgen van deze maatregel na te gaan. Voor 77 van de 94 inzendingen was bamboe als grondstof gebruikt, waarvan alleen 29 uit het district Ngasinan. Menig bezoeker hield stil om zijn aandacht te wijden aan de werkelijk fraaie dessins van de zoogenaamde pagers of wandbekleedingen. Er was hierin een symmetrie merkbaar, die het oog bekoorde. Vooral de inzending

van Ngasinan muntte uit door juistheid van uitvoering en verscheidenheid.

Deze groote vooruitgang in het bamboevlechtwerk heeft hier doen zien, van hoeveel belang het is, wanneer zulk een tak van industrie door hooger hand wordt aangemoedigd.

Wat het pandan-vlechtwerk betreft, waarop de figuren met rood- en zwartgekleurde reepjes mèndong worden aangebracht, viel niet de minste verbetering te constateeren. Dit kon trouwens moeilijk anders, want de genoemde »Patronen" zijn bestemd voor rechthoekig en dus voornamelijk voor bamboe-vlechtwerk. Het schuinsche pandanvlechtwerk vereischt een opzettelijk daarvoor vervaardigd stel patronen.

Mogen aan de vervaardiging en de uitgave van zulk een bundel nog al bezwaren verbonden zijn, de belangrijke en steeds toenemende uitvoer van de zoo gewilde Moentilansche matten, maakt verbetering in dezen tak van industrie hoogst wenschelijk.

Het vlechten van matten van de zoogenaamde pring apoes, een soort sterke bamboe, neemt in het district Manoreh steeds toe, doch er waren geen producten van ingezonden.

De gevlochten wajang roempoet zal bij afdeeling S ter sprake komen.

In het »Verslag 1892" wordt omtrent dezen tak van nijverheid het volgende gemeld.

Het maken van matten van pandan en mèndong blijft zoo ongeveer op dezelfde hoogte, zoowel wat gehalte als uitvoer betreft.

Van veel meer belang was de verbetering, die in het bamboe-vlechtwerk viel op te merken. Op het terrein waar de werklieden hunne bedrijven uitoefenden, zag men zeven kinderen, jongens van 10 à 14 jaar, uit het district Kedoe (afdeeling Temanggoeng), zeer fijn vlechtwerk vervaardigen van *pring-apoes*. Deze bamboe-soort, die veel voorkomt in deze residentie, schijnt daar in hooge mate geschikt voor te zijn. Elk kind had een voorbeeld uit de »Patronen voor Inlandsch vlechtwerk" van den Heer Holle, naast zich. De kleine vlechters waren

voortdurend omringd door belangstellende bezoekers, die een open oog hadden voor hun eindeloos geduld en juistheid van uitvoering. De symmetrische figuren in groen, paars, rood en wit, deden aangenaam aan. Te meer verdient dit vermelding, omdat de »Patronen" van den Heer HOLLE ongekleurd zijn. Hunne producten, voornamelijk elegante waaiers, waren in het tentoonstellings-gebouw voorhanden en voor ƒ 0.50 per stuk verkrijgbaar.

Vergelijkt men dit vlechtwerk met de producten van twee jaren geleden, dan blijkt het, dat deze tak van industrie zeer veel verbeterd is.

Even gunstig was het oordeel over het vlechtwerk uit het district Bandongan, dat door kĕrĕ's en doozen, in allerlei vorm, vertegenwoordigd was. Vooral viel hier de aandacht op de voorwerpen van *sĕkoeng*, de fijne draadwortels van den aren, gevlochten. Deze voorwerpen waren kunstig gemaakt, doch te hoog in prijs om een artikel van uitvoer te worden.

Ook uit andere districten waren verscheidene artikelen vlechtwerk, voor huishoudelijk gebruik, die met zorg bewerkt waren.

Kan een en ander als bewijs dienen, dat de bevolking in staat is goede producten te leveren en dat bij haar kunstzin aanwezig is, de groote moeilijkheid blijft altijd om voldoenden afzet voor de producten te vinden. Dat dit echter niet onmogelijk is, blijkt uit den tegenwoordig vrij belangrijken uitvoer van Moentilansche pandanmatten ([1]).

O. HOUTSNIJWERK, BENEVENS VOORWERPEN VAN KLAPPERDOP EN BEEN. (ZIE BIJLAGE I° EN BIJLAGE II N°. 5—8, 11, 17, 32 EN 33).

De houtsnijkunst wordt in de residentie Kedoe bijna niet meer beoefend; hier en daar werd echter nog eenig teeken van leven gegeven.

([1]) Zie hieromtrent: »De Inlandsche kunstnijverheid in de Residentie Kedoe", Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in N.-I. Deel XLIV bladz. 375.

Een nijverheids-tentoonstelling is zeker wel het beste middel om de beoefenaars aan te moedigen. Er is dan veel kans dat de voorwerpen voor de verloting of door de bezoekers worden aangekocht. Ook kan de vervaardiger met geld bekroond worden en dit laatste vooral, is een zaak waarvoor een Javaansche werkman het diepste respect heeft.

Een djatihouten ragangan warana (geraamte van een schutsel), n°. 1, was uit Moentilan ingezonden. Het was nog niet geheel voltooid, hetgeen den indruk van het geheel benadeelde. Het snijwerk was echter niet zoo goed als dat van de Chineesche meubelmakers alhier.

Geheel oorspronkelijk, wat niet van het vorige gezegd kan worden, was n°. 3, een deur van bamboe. (Zie plaat XIX). Dit eenvoudige snijwerk trok ieders aandacht. Het werd dan ook voor de verloting aangekocht en de vervaardiger werd bekroond.

De groote bromtollen (gangsingan) van bamboe gaan we stilzwijgend voorbij, evenals de vogelknip, n°. 4, die zeer netjes, doch naar een model, gemaakt was.

Niet onaardig waren de bamboevoorwerpen, n°. 12, 13 en 14, een tabaksdoos, klobotkoker [1] en scheermes-etui, alle in den vorm van een ouderwetsche brillendoos.

De huishoudelijke artikelen, n°. 5, 7 en 8, bestaande uit 2 presenteerblaadjes van djatihout, een melkzeefje van bamboe en een broodbak van rotan en djatiehout waren eenvoudig, doch goed afgewerkt.

De voorwerpen van klapperdop (batok), n°. 6, 9—11 en 13, vielen zeer in den smaak van het publiek, omdat de meeste bezoekers ze nooit gezien hadden. Reeds den eersten dag waren ze besproken en volgden eenige bestellingen. De prijzen waren niet hoog; voor een

---

[1] Klobot noemt men de schutbladen van de djagoeng, die de Javaan in een koker bij zich draagt, bij wijze van sigarettenpapier. De jonge bladen worden eerst gekookt, de oude alleen in de zon gedroogd. Echte rookers zeggen dat deze bladen beter zijn, dan die van den nipah-palm en van de overal bekende pisangsoort van Sumatra.

presenteerblaadje van hout, met melkkan, suikerpot en zes theelepeltjes van klapperdop werd *f* 3.— gevraagd.

Mes en vork van been, n°. 16 en 17, waren minder goed gelukt.

Onder de voorwerpen ter opluistering (zie bijl. II) waren twee sirihbakjes ([1]), n°. 6 en 7, het eene van arenhout, het andere van klapperdop; beide met een stel koperen doosjes voor de verschillende bestanddeelen van de sirihpruim. Het laatstgenoemde was echter niet van gewone batok, daar was het bakje te groot voor, maar van de zoogenaamde *batok djĕnggi* vervaardigd.

In de Javaansche maatschappij wordt algemeen geloofd, dat ergens in de Java-zee een plant groeit, waarvan de rijpe vruchten soms aan het noorderstrand aanspoelen. Deze vruchten noemt men *krambil djĕnggi N, kalapa djĕnggi K,* ook wel kalapa laoet, en zoo heet de dop van den noot batok djĕnggi.

Van één dop maakt men een of twee ovaalvormige sirihbakjes die, wegens hun zeldzaamheid, tegen hoogen prijs verkocht worden. Als plaatsen van herkomst worden Semarang en Pekalongan genoemd.

Sommige Regenten en andere aanzienlijke Javanen in Midden-Java hebben zulk een sirihbakje met goud, zilver of koper gemonteerd en beschouwen het als een merkwaardigheid. Behalve het sirihbakje n°. 7, dat met koper gemonteerd is, zijn er in de kaboepaten alhier nog twee onbewerkte exemplaren aanwezig, die ongeveer dertig jaren geleden te Semarang gekocht zijn à *f* 25.—. Het grootste, juist een helft, moet afkomstig zijn van een noot van 34 cM. lengte, bij een omvang (grootste cirkel) van 70 cM. De kleur is zwart.

In de woordenboeken van Von de Wall en Roorda wordt melding gemaakt van de *kalapa djĕnggi*, evenals bij Filet, Plantkundig woordenboek en bij Dr. Van den Burg, De geneesheer in Indië, 3e deel.

([1]) De algemeene naam voor sirihbakjes is *kinangan N, gantènan K;* bijzondere namen zijn:
tèpok = sirihbakje van bamboe gevlochten;
latji latji = id. van goud of zilver (waarschijnlijk van ons laatje of lade);
lopak lopak = langwerpig vierkant sirihbakje van blik, ijzer, koper, tin of hout.

De boom wordt daar als *Lodoicea sechellarum* opgegeven. Naast de mededeeling, dat de op zee drijvende vruchten van de Sechellen afkomstig zijn, vindt men aangeteekend, dat de boom op Java in sommige tuinen voorkomt. Dit laatste zal waarschijnlijk geen betrekking hebben op Midden-Java, want bij wien men ook informeert, niemand heeft den boom gezien.

Meer om het fraai gevlamde kajoe timaha, als wel om het snijwerk wordt hier nog de wandelstok n°. 5 vermeld.

N°. 8, een presenteerblaadje en n°. 11, een spinnenwiel (djontra), waren wel producten van houtsnijkunst, doch zij werden meer bewonderd als stukken uit den ouden tijd, als wel om de waarde van het snijwerk.

Van geheel andere aard was n°. 17, een Javaansch ambtenaar te paard (levensgroot), gereed om naar de watangan (tournooi) te gaan. en dus in groot kostuum. Dit stuk, aan het einde van de groote zaal op een stellage geplaatst, maakte een uitmuntend effect.

Het was opzettelijk voor deze tentoonstelling vervaardigd, als voorwerp ter opluistering. Neemt men in aanmerking, dat de vervaardiger geen houtsnijder van beroep is, dat de hem ten dienste staande middelen, voornamelijk bamboe en doek, gering waren, dat geen hinderlijke fouten in afmetingen en gebogen lijnen werden opgemerkt, dan mag dit zeker wel als bewijs gelden, dat nog kunstzin bij het Javaansche volk aanwezig is.

N°. 32, een model van de brug over de Pabélan [1] was van bamboe en wildhout, door een Javaanschen timmerman van den Waterstaat gemaakt en volgens zijn chef goed van afmetingen.

De twee ter opluistering ingezonden houten beelden, n°. 33, waren uit Temanggoeng afkomstig en ongeveer een kwart eeuw geleden door

---

(1) De Pabélan komt van den bergrug tusschen Merbaboe en Merapi, doorstroomt het district Prabalingga, en vereenigd zich twee paal ten noorden van Mĕndoet met de Elo. In den Oostmoesson is het een onbeduidend riviertje; in den regentijd is het soms een woeste bergstroom.

een houtsnijder van beroep aldaar vervaardigd. Zij stellen voor een Javaan en een Javaansche vrouw van goeden huize en zijn respectievelijk 90 en 84 cM. hoog. Op de 4 cM. hooge voetstukken zijn namen in Javaansche karakters gesneden. Op het eerste staat »Raden Mas Tjakra Nagara" en op het andere »Raden Ajoe Tjondra Koesoema". De voetstukken zijn van djatihout, doch de beelden vermoedelijk van kajoe pĕlĕm (mangga) ([1]).

Dergelijke goed geslaagde producten van houtsnijkunst, werden vroeger op bestelling gemaakt. Tegenwoordig wordt er niet meer naar gevraagd.

Golèk en topèng zullen bij de afdeeling »muziekinstrumenten, enz." besproken worden.

Uit het »Verslag 1892" wordt hier nog het volgende overgenomen:

Vooral wijdde de Commissie hare aandacht aan het houtsnijwerk; niet omdat de producten uitmuntten, maar omdat er hier vooruitgang was te bespeuren. Het voornaamste in deze afdeeling was de voorstelling van »een gevecht van een tijger met een buffel", in natuurlijke grootte. Reeds in het vorige jaar had de vervaardiger, een eenvoudige Javaan uit het district Magelang, de aandacht getrokken, door zijn inzending van »een Inlandsch ambtenaar in hofkostuum te paard". Deze werkman heeft op nieuw getoond, veel aanleg te bezitten. Het stuk werd bekroond en later verkocht.

Een bewijs van zin voor bouwkunst was de inzending van den Assistent-Wedana van Kemiri-redja (district Djĕtis), nl. een model-pandapa, van ongeveer 1 M² oppervlakte en geheel door hem zelf vervaardigd.

Een paar djatihouten wajang-schutsels uit het district Bandongan en eenige huishoudelijke artikelen van kemoeninghout uit het district Balak, wezen eveneens op vooruitgang.

Over het geheel genomen, staat echter deze tak van industrie, in

---

([1]) Zie over deze beelden: Tijdschrift N. en L. in N.-I. Deel XLIV bladz. 376/77.

deze residentie, op een lageren trap dan in de naburige gewesten. De producten van houtsnijkunst van Koedoes en Ngawi staan belangrijk hooger en getuigen meermalen van veel kunstzin.

P. MEUBELEN EN ANDERE VOORWERPEN VAN HOUT. (ZIE BIJLAGE I[P]).

De afdeeling meubelen was de minste van de geheele tentoonstelling. Er zijn eigenlijk geen bepaalde meubelmakers onder de Inlandsche bevolking alhier. De eenvoudige Javaan maakt zelf zijn ambèn (lage bank om op te slapen) van bamboe en deze is dikwijls het eenige meubelstuk in een desawoning. Hoogstens koopt hij een lintjak (zitbank met rugleuning), eveneens van bamboe. Stoelen heeft hij zelden; zijn loerah is meestal de eenige, die een paar ouderwetsche exemplaren heeft, ten gerieve van de ambtenaren, die bij hem afstappen.

De Inlandsche Hoofden en andere aanzienlijke Javanen hebben grootendeels Europeesch meubiliair, dat bijna uitsluitend door Chineezen vervaardigd wordt. Toch was er een Javaan, die een eigengemaakten wipstoel van djatihout, n°. 5, op de tentoonstelling bracht, doch het voorwerp was slecht gemaakt en de prijs veel te hoog. Ook de beide stoelen van bamboe, n°. 1 en 2, waren slordig afgewerkt.

De zitbanken, n°. 3 en 4, waren vrij goed.

Het valt niet te ontkennen, dat in het maken van bamboe-meubelen verbetering zou te brengen zijn, omdat de fraaie pring toetoel (gevlekte bamboe) hier in overvloed voorhanden is. Men zou echter modellen moeten geven.

Omtrent de andere voorwerpen van hout was het oordeel gunstiger. De kĕrés waren zeer goed gemaakt. Vogelkooien waren er in allerlei soorten en grootte. Het houden van vogels, vooral duiven, is dan

ook een der voornaamste liefhebberijen van de Inlandsche bevolking. Het was dus niet te verwonderen, dat ook de *sawangan*, als voorwerp van industrie werd aangeboden (n°. 9 en 12).

De sawangan is namelijk het fluitje, dat in den staart van de duif zoo wordt vastgemaakt, dat de lucht er onder het vliegen door kan stroomen, waardoor een schel gefluit wordt veroorzaakt.

Men zou zoo denken, dat het hooren van dit geluid het eenige genot was, dat men met de sawangan beoogt, doch er zit meer achter.

De Javaan is een wedder bij uitnemendheid; hij wedt op alles en van daar zegt men wel eens: »Als twee of drie boedjangs bij elkaar zijn, neemt elk een stukje suiker voor zich". Hij, op wiens stukje suiker zich het eerst een vlieg neerzet, strijkt den inzet op.

Zoo komt het ook dagelijksch voor, dat 2 tot 6, soms 10 personen, die niet ver van elkaar wonen, gezamenlijk een weddenschap aangaan wiens duif het snelst kan vliegen. De inleg variëert van *f* 1.— tot *f* 10.— per persoon. Een commissie wordt afgevaardigd om de duiven op een bepaald punt, 1 à 2 posten ver, los te laten. Bij elke duiventil staat nog een commissie van twee personen, die in angstige spanning het geluid van de sawangan verbeidt. Elke duif, die deelneemt aan den wedstrijd, wordt namelijk van een sawangan voorzien, waardoor vergissing met andere aanvliegende duiven onmogelijk wordt. Als algemeen sein wordt bij de eerst aankomende duif de kèntongan (1) geslagen. De winner ontvangt den geheelen inleg; een premie is er nooit, alles of niets is de leus. Ook Chineezen doen dikwijls mee. Zulk een wedstrijd met duiven noemt men tomprang.

De sawangan wordt gemaakt van het zachte hout van den ri tjangkring, dat is de doorn van den tjangkring, een schaduwboom (Erythrina indica). Het hout van den doorn is lichter, in gewicht, dan kurk.

---

(1) Seinblok; hier een stuk bamboe met een gleuf.

De residentie Kedoe is in Midden-Java bekend wegens hare toekangs sawangan; een vreemdeling hier komende zal niet licht vergeten eenige van die fluitjes voor zijne familieleden mee te nemen.

De voorwerpen 14—17, rijstlepels, enz. van kemoeninghout vielen zeer in den smaak van 't publiek, en daar deze fraaie houtsoort ruim voorhanden is in Kedoe, is aanmoediging in dezen tak van industrie wenschelijk.

De bakjak, n°. 22—24, een soort klompen met een leertje over den voet, waren van nangkahout gemaakt en zeer fraai gesneden en geverfd, zoodat de betrekkelijk hooge prijzen er gaarne voor betaald werden.

De zweepen, n°. 27 en 28, waren zoo goed gemaakt, dat den inzenders eenige bestellingen werden opgedragen. De lange zweep (samboek) was van rotan vervaardigd, terwijl het dunne uiteinde (oepat-oepat) van ananas-vezelen (serat nanas) was gevlochten. De korte rijzweep (tjēmēti) was evenzoo gemaakt, maar daarenboven met dun koperdraad omvlochten.

Q. WERKTUIGEN EN GEREEDSCHAPPEN. (ZIE BIJLAGE Iq).

De tjatjak, kerfplank, en de rigèn (1), horde om de tabak te drogen, vindt men overal waar tabak voor de Inlandsche markt gekweekt wordt.

Onder n°. 26 en 27 komen twee van hout gemaakte machines voor van hadji Saleh. De eene diende om garen te winden, de andere om het vuur aan te blazen. Beide kwamen niet in aanmerking om afzonderlijk beschreven te worden; ze waren weinig meer dan knutselwerk en onpractisch voor dagelijksch gebruik.

(1) Roorda geeft op régan; doch in alle gewesten van Midden-Java noemt men dit van bamboe gevlochten droogrek rigèn.

In de afdeelingen D, G, L en M zijn achtereenvolgens ter sprake gekomen:

bekakas kemasan,
» pandé,
» batikan, benevens
boeboetan en klěboet.

In de afdeeling T zullen de pahatan (destilleertoestel) en de gatokan (katjangpers) volgen.

De gereedschappen van pottenbakker, nettenknooper, matten- en pagervlechter en blikslager, die ook op de tentoonstelling aanwezig waren, zijn hoogst eenvoudig en te bekend om ze hier nog eens afzonderlijk te behandelen.

Minder algemeen bekend zijn zeker de gereedschappen voor het tandenvijlen (zie plaat XX), voorkomende op de lijst onder n°. 29. Zij bestaan uit:

1. tjatoet = nijptang, om het onregelmatige uiteinde van den tand af te knippen;
2. kikir = vijl;
3. id. id.
4. gandjěl = cilindervormig stukje hout van 1 cM. middellijn en 2 cM. lengte, dat gedurende de bewerking tusschen de tanden wordt gezet;
5. watoe beras of watoe gosokan = een stuk zachte slijpsteen.

Soms moet er nog een kleine zaag gebruikt worden, als nl. de nijptang geen dienst kan doen. Dit geheele stel gereedschappen heeft een waarde van ƒ 2.50.

Het tandenvijlen heeft, zoowel voor jongens als meisjes, ten doel de zes middelste tanden van de bovenkaak zoo te vijlen, dat de voorvlakken en ook de ondervlakken zooveel mogelijk gelijk worden. De bewerking is aldus:

Een jongmensch van 14 à 15 jaar neemt plaats op een rustbank en gaat rechtuit op den rug liggen. De *toekang pangoer*, zoo noemt

men den man, die de vijling verricht, plaatst de gandjēl tusschen de tanden van den knaap en begint het in zijne oogen zoo gewichtige werk. Een jongen kan het soms uithouden op een mat gezeten en met de handen achteruit op den grond leunende, het hoofd een weinig achterover gebogen; doch een meisje moet noodzakelijk op de rustbank; ze zou het anders niet kunnen uitstaan.

Het knippen van de tanden gaat nog al snel en is niet pijnlijk, als ten minste de kleine zaag er niet bij noodig is. Daarna wordt de vijl ter hand genomen, om de grove oneffenheden weg te nemen, hetgeen een alleronaangenaamst en pijnlijk gevoel veroorzaakt. Vervolgens moeten de kleine oneffenheden, door de vijl achtergelaten, nog verwijderd worden met den slijpsteen, hetgeen den patient ook al weer alles behalve prettig stemt.

De geheele bewerking is in 15 à 20 minuten afgeloopen. Zeer terecht beschouwt men dien toekang pangoer als de beste, die het werk in den kortsten tijd verricht, zonder veel pijn te veroorzaken.

Het komt wel voor, dat hij of zij, die de bewerking ondergaat, nog eenige dagen daarna over tandpijn klaagt. Algemeen gelooft men, dat het zwart maken der tanden met banjon ([1]) niet alleen mooi staat, maar ook een pijnstillend middel is. Het wordt dan ook na de bewerking zoo spoedig mogelijk in toepassing gebracht.

Als de toekang pangoer een vaste woonplaats heeft, treedt hij ook dikwijls op als doekoen bij de besnijdenis.

Voor het tandenvijlen betaalt de kleine man *f* 0.25 per persoon; meer gegoeden *f* 0.50. De specialiteiten in het vak komen uit Soerakarta en Bagelen. Zij maken goede zaken op hunne rondreizen, doordat ze zich met een à twee gulden per persoon laten betalen. Menig jongeling stelt er een eer in, dat men aan zijne tanden kan zien, dat hij bij zulk een kunstenaar geweest is.

([1]) Banjon is klapperwater, waarin men een gloeiend stuk ijzer gedompeld heeft. Hoe meer roest op dat ijzer, hoe beter. Banjon is overal verkrijgbaar, zoowel bij Chineezen als Javanen; een theekopje vol kost slechts 2 duiten.

Ambtenaren en aanzienlijken laten hunne dochters door een *toekang pangoer wadon* behandelen en zulk een vrouw is een nog al gewichtige persoonlijkheid in de Javaansche maatschappij.

In de laagste standen is het laten vijlen van de tanden algemeen. Zelfs heeft men in de desa een spreekwoord, dat nog al kenmerkend is, nl.: »Gĕdé doewoer, ora pangoer". De letterlijke beteekenis is: »(Hij is) groot en lang, (maar hij) heeft zijne tanden niet laten vijlen". De figuurlijke: »Hij is wel groot, maar hij kent geene manieren".

Mohamedaansche geestelijken en hunne huisgenooten laten, in navolging van de Arabieren, nooit de tanden vijlen, omdat dit gebruik niet door den Profeet is voorgeschreven.

Vele ontwikkelde Inlandsche Hoofden, Inlandsche onderwijzers, leerlingen en oud-leerlingen van kweek- en hoofdenscholen hebben ook reeds met dit ouderwetsche gebruik gebroken, omdat hun gezond verstand er tegen opkomt.

Daarentegen treft men nu en dan Europeanen aan, die zich de kunstbewerking hebben laten welgevallen, denkende daarmee hun aantal schoonheden met één te hebben vermeerderd.

Er moge misschien in overoude tijden een religieus beginsel ten grondslag hebben gelegen aan het tandenvijlen, daarvan is in den tegenwoordigen tijd niets meer merkbaar. Het is bij de Javaansche en Chineesche vrouwen mode geworden om een gevijld gebit schoon te noemen. Bij de Chineesche vrouwen van Midden-Java is het tandenvijlen algemeen; de mannen daarentegen laten het nooit doen.

Dat ook de vrouwen van de Arabieren alhier, zich de tanden laten vijlen, bewijst nog het meest, dat het tegenwoordig niets anders is dan een schoonheidsmiddel.

Vele Javaansche jongelingen onderwerpen zich gaarne aan de pijnlijke kunstbewerking, denkende daardoor gemakkelijker veroveringen te zullen maken. Ook zelfs wanneer de ouders er op aandringen, is dikwijls de ijdelheid in 't spel, aangezien wellicht de kans voor een goed huwelijk er door verhoogd wordt.

Het gebeurt wel, dat iemand twee of drie malen de tanden laat vijlen doch op een leeftijd van 25 jaren is een herhaling onnoodig, aangezien dan de vergroeiing der tanden heeft opgehouden.

R. SCHILDER- EN TEEKENWERK. (ZIE BIJLAGE I[r] EN BIJLAGE II N°. 10).

Op bladz. 50 en 62 van het »Resumé van Gewestelijke rapporten over de kunstnijverheid in Nederlandsch-Indië door P. H. Van der Kemp" lezen we, dat enkele Rapporteurs van meening waren, dat de Mohamedaansche godsdienst het teekenen zou verbieden. Aan het slot van het voorwoord teekent de Heer Van der Kemp hierop aan, dat deze bewering niet geheel juist is.

Naar aanleiding van het bovenstaande, verdient hier opgemerkt te worden, dat een bewoner van kampoeng Kaoeman ([1]), te Magelang, een zestal teekeningen had ingezonden, n°. 3 en 4. In hetzelfde genre waren dertig teekeningen, n°. 1 en 2, van een eenvoudigen Javaan uit kampoeng Bajēman ingekomen.

In schrille kleuren teekenen zij zoowel personen als dieren en voorwerpen. Hunne teekeningen worden nu en dan op de pasar verkrijgbaar gesteld voor 10 à 25 Ct. per stuk en vinden, als wandversiering soms in eenvoudige lijstjes gevat, zooveel aftrek, dat zij in deze bezigheid hun voornaamste bestaansmiddel vinden.

Voor feestelijke gelegenheden maken zij ook bloemen van papier, bijv. ter versiering van de padé-padé, dat is de eereplaats waar bruid en bruidegom gezeten zijn.

Deze teekenaars hebben hoegenaamd geen opleiding gehad; zij hebben dus niet veel begrip van de beginselen der perspectief. Als

---

([1]) De kampoeng waartoe de masdjid behoort en waarin de tot de masdjid behoorende geestelijken en hunne familieleden wonen. (Van het Arabische kaoem).

zoodanig hebben hunne teekeningen niet de minste waarde, doch zij zijn wel een bewijs van den zin voor teekenen bij den Javaan.

Van beter gehalte was n°. 5, de schilderij in olieverf, voorstellende »De societeit te Magelang", vervaardigd door den Javaanschen onderwijzer in het teekenen Raden MANGKOE MIHARDJA.

Deze leerling van wijlen Raden SALEH, die met zijn meester een groot deel van Europa doorreisd heeft, is bij velen geen onbekende. Hij werd met de zilveren medaille bekroond op de tentoonstelling te Batavia in Juli 1875, voor zijne afbeeldingen van planten, bloemen en vruchten. Op de internationale tentoonstelling te Amsterdam in 1883 behaalde hij een eervolle vermelding voor zijne verzameling teekeningen.

Ook hier werd zijn inzending bekroond.

De schilderij werd echter niet verkocht; in de binnenlanden is *f* 50.— een hooge prijs voor een kleine schilderij en het onderwerp, een societeitsgebouw, was niet gelukkig gekozen.

Het glanspunt in deze kleine afdeeling was de door den Regent van Magelang ter opluistering ingezonden schilderij van Raden SALEH, voorstellende: »Een echt Kedoesch paard". Het stuk was door den bekwamen schilder vervaardigd tijdens zijn verblijf alhier in 1852 en, als een aandenken, aan den grootvader van den tegenwoordigen eigenaar aangeboden.

S. MUZIEK-INSTRUMENTEN, WAJANG, GOLÈK, TOPÈNG. (ZIE BIJLAGE Is EN BIJLAGE II N°. 12—16).

The great attraction voor de jeugd was de zoogenaamde wajang roempoet, n°. 1—4, die in grillige figuren in de afdeeling Temanggoeng was opgesteld. Het waren wajangpoppen van dezelfde grootte en denzelfden vorm als de gewone lederen poppen, doch van soekĕt

loelangan gevlochten ([1]). De kleine pennen voor de verbinding der beweegbare ledematen, waren eveneens van die grassoort. De poppen waren met zorg afgewerkt en het is bijna onbegrijpelijk, hoe ze voor 10 cent per stuk geleverd kunnen worden. Het zijn echter producten van liefhebberij-vlechtwerk en dan brengt de Javaan den tijd niet in rekening.

Het dubbele van dien prijs werd gevraagd voor de zoogenaamde wajangbamboe, n°. 6—8, door velen nog mooier geacht en gedeeltelijk van bamboe en soekēt loelangan vervaardigd. Beide soorten werden voor de verloting aangekocht en verscheidene bezoekers deden bestellingen op dit zoo gewilde kinderspeelgoed, dat ook wel bij een wajang-vertooning dienst zou kunnen doen.

Van geheel anderen aard waren de zoogenaamde golèk kajoe, n°. 5 en 15, houten beeldjes van randoe-hout gesneden. Zij zijn $2^1/_2$ dM. hoog, stellen Javaansche vrouwen en mannen uit den tegenwoordigen tijd voor, doch hebben als snijwerk geen verdienste en zijn met de leelijkste verven besmeerd. De prijs wàs 10 cent per stuk.

Iets beter waren de maskers (topèng) van waroe-hout, n°. 16 en 17, lang 22, breed 16 cM. De prijs was 25 à 30 cent. Zij kunnen bij een uitvoering gebruikt worden.

De eerstgenoemde golèk kajoe daarentegen kunnen niet bij de wajang gebruikt worden; ze dienen alleen als kinderspeelgoed. De poppen van de wajang golèk zijn anders gevormd en hebben o. a. losse handen, terwijl bij de hier aanwezige beeldjes handen en armen alleen door een insnijding waren aangegeven.

Zoo was ook de ēndasé sang praboe ménak djingga (het hoofd van Vorst Ménak Djingga) n°. 18, niets anders dan een aardigheid van den toekang golèk. Het was een uit randoe-hout gesneden kop, van

---

([1]) Soekēt loelangan is een grassoort, die in Kedoe overal, zelfs op de erven, in het wild groeit. Aan hare hechtheid heeft ze haren naam te danken (loelangan, iets dat naar loelang, d. i. leer gelijkt). De beste soorten komen voor in de omstreken van Karanganjer (Bagelen).

natuurlijke grootte, eenigszins het type van dezen geschiedkundigen persoon ([1]) aangevende en met schrille kleuren bestreken.

De leeren wajangpoppen, n°. 9, 10 en 14, zijn reeds genoemd bij de voorwerpen van leder.

Tot verwondering van vele bezoekers waren er twee gamelans van ijzer ingezonden, n°. 11 en 13. Men is namelijk zoo gewoon overal gamelans van proenggoe te zien, dat het aan velen tot nog toe onbekend was, dat die instrumenten ook van ijzer kunnen vervaardigd worden. Beide waren gemaakt en ingezonden door eenvoudige kampoenglieden ([2]) ter hoofdplaats Magelang.

De eerste een gamelan pélog, ter waarde van *f* 100.— bestond uit de volgende elf instrumenten:

2 bonang baroet,
1 gong,
1 gambang,
1 kĕmpoel,
1 kĕṭoek,
1 kenong,
1 slĕntĕm,
1 saron,
1 dĕmoeng,
1 kĕnḍang.

Aangezien de gong, kĕmpoel, kĕṭoek en kĕnong door één persoon behandeld worden, zijn er 8 personen noodig om deze gamelan te bespelen.

([1]) MÉNAK DJINGGA komt voor in de heldensage DAMAR WOELAN. Hij was vorst van Balambangan en vroeg de hand van Ratoe Ajoe KENTJANA WOENGOE, vorstin van Madjapahit, doch werd afgewezen. Uit wraak daarover vatte hij de wapenen op tegen dat rijk, maar werd verslagen door DAMAR WOELAN die daarop met die vorstin huwde.

MÉNAK DJINGGA wordt gewoonlijk voorgesteld als een mensch met een hondekop. Bijna elke Javaan kent die geschiedenis en stelt daarom belang in de afbeeling der hoofdpersonen.

([2]) Een gamelanmaker wordt door de Javanen gĕnding genoemd. Zijn werkzaamheden zijn het maken en repareeren van instrumenten. Ook behoort hij gewoonlijk tot een bepaald stel gamelanspelers en is niet zelden de hoofdpersoon in het orkest.

De tweede, n°. 13, een gamelan saléndro, ter waarde van ƒ 25.— bestond uit de volgende zes instrumenten:

1 bonang,

1 panĕroes,

1 kendang,

1 gong,

1 kĕtoek,

1 kĕmpoel.

De laatstgenoemde drie instrumenten worden door één persoon beheerd, zoodat vier personen deze gamelan kunnen bespelen.

Eerstgenoemde gamelan werd bekroond, omdat de instrumenten met veel meer zorg gemaakt en beter van toon waren dan die van n°. 13. Toch was bij laatstgenoemde voldoende samenstemming merkbaar.

Van meer belang was n°. 12, een gamelan salendro, ter waarde van ƒ 800.—, bestaande uit 20 instrumenten van proenggoe (zie bijlage VII).

De vervaardiger, een gepensionneerd Inlandsch ambtenaar alhier, heeft aan zijne opgave van instrumenten een opheldering toegevoegd, omtrent de variatie's, die men tegenwoordig in een volledig stel gamelan heeft.

Ten slotte moet worden melding gemaakt van eenige voor deze afdeeling ingezonden voorwerpen ter opluistering (zie bijlage II n°. 12—16).

De gamelans salendroen pélog, n°. 15 en 16, waren ook onder toezicht van bovengenoemden oud-ambtenaar vervaardigd. De eerste met een buitengewoon mooie rebab kostte ƒ 4000.—, de andere ƒ 3000.—. Deze hooge prijzen zijn echter grootendeels een gevolg van de kwistig aangebrachte zilveren ornamenten, aan de slaginstrumenten met toetsen, terwijl de rebab met diamanten versierd was.

De wajang poerwa, n°. 14, ook wajang intĕn genoemd, omdat de poppen met diamanten bezet zijn, was voor velen het glanspunt van

de tentoonstelling. In het groote lokaal opgesteld voor het prachtige glazen scherm, terwijl de daarbij behoorende gamelan salendro, n°. 15, door zestien personen bespeeld werd (¹) had deze zaal daardoor veel aantrekkelijks, vooral voor de Inlandsche bezoekers.

De wajang poerwa, n°. 12, en de wajang gĕdog, n°. 13, waren in diezelfde zaal in breede rijen langs de muren opgehangen, en vormden alzoo, met de daarbij behoorende gamelans, een belangrijke afdeeling van het tooneel en de muziek in Midden-Java.

De wajang intĕn ter waarde van *f* 15000.— was ook ter hoofdplaats Magelang vervaardigd, doch met behulp van een specialiteit in het vak van Djogjakarta.

T. LANDBOUW- EN CULTUURPRODUCTEN, OLIËN, ENZ. (ZIE BIJLAGE I¹).

Uit het district Lempoejang (Temanggoeng) waren twee fleschjes olie ingezonden, getrokken uit de bladeren van de heesters gonda poera (²) en poerwa djamboe (³). De inzendster had ook een paar bundels bladeren overgemaakt, benevens een destilleer-toestel (pahatan) om op het tentoonstellings-terrein te kunnen laten zien, hoe men de olie verkrijgt.

Dit toestel ter verkrijging van aetherische oliën (zie plaat XXI) bestaat uit een dandang, waarin de bladeren met een weinig water worden verhit, en een koelvat (pengaron) met koud water, waardoor een buis van bamboe loopt, die met de dandang in verbinding kan worden gesteld. De dandang sluit men hermetisch met een lèmpèr en een weinig klei. De damp vindt dus alleen een uitweg door den bamboe-koker, wordt daar afgekoeld en aan het uiteinde der buis als droppels olie en water in een fleschje opgevangen.

(¹) Een blinde blies de fluit (soeling).
(²) Abelmoschus moschatus.
(³) Gaultheria punctata.

Men zorgt dat de warmte van het vuur onder de dandang zich niet aan het koelvat kan meedeelen, door dit laatste met een laag natte klei te omgeven en het water alzoo koel te houden.

De welriekende olie van deze bladeren gebruiken de bloemenverkoopsters dagelijks, door eenige droppels er van op hunne bloemen te sprenkelen. Verder hebben de Javaansche vrouwen gaarne een fleschje lĕnga gonda poera in de kleerkast om de insecten te weren en eenigen geur aan de kleeren te geven. Zelfs een hadji is dikwijls ijdel genoeg om zijn opperkleed met eenige droppels te besprenkelen, terwijl anderen het op hun zakdoek gebruiken.

In een der lokalen van het tentoonstellingsgebouw lagen de bovengenoemde twee bundels bladeren, te zamen ongeveer 0,125 M^3. Na een etmaal hadden ze zulk een sterken geur verspreid, dat men ze naar buiten moest brengen om den bezoekers niet hinderlijk te zijn.

Onder n°. 4 staat opgegeven »daoen poerwa djiwa" waarmee de bladeren van den gonda poera bedoeld zijn.

De sigaren en sigaretten, n°. 5—14, waren wel door Europeesche en Chineesche fabrikanten ingezonden, doch uitsluitend door Inlanders gemaakt. Deze industrie komt voornamelijk in de afdeeling Temanggoeng voor, doch de teelt van tabak is in de geheele residentie een belangrijk middel van bestaan.

Sedert de opkomst van Deli werd de Kedoe-tabak van de Europeesche markt verdrongen. Ze heeft echter haar ouden roem in zooverre hersteld, dat men een nieuw débouché voor haar gevonden heeft in alle deelen van den Indischen Archipel. Hoogst belangrijk toch is tegenwoordig de uitvoer naar Padang, Palembang, Pontianak en Bandjermasin. Van laatstgenoemde plaats wordt ze naar de binnenlanden van Borneo gevoerd om als ruilmiddel te dienen voor boschproducten, voornamelijk rotan.

De geheele tabakshandel, die groote voordeelen afwerpt, is hier uitsluitend in handen van Chineezen. Hunne pakhuizen zijn tegen-

woordig overvol; dit is een speculatie, want over eenige weken zullen de prijzen stijgen, daar de langdurige oost-moesson van 1891 de teelt op vele plaatsen heeft doen mislukken.

Valt de tabaks-cultuur zeer in den smaak van de bevolking, datzelfde kan niet gezegd worden van de katjang ([1]). De eenige fabriek van katjang-olie en boengkil te Mendoet staat reeds sedert jaren stil.

Toch waren er twee inzendingen, die op deze cultuur betrekking hadden. Uit Manoreh een monster boengkil, n°. 15, en uit Balak een katjangpers (zie werktuigen n°. 28, bijlage Iq).

Deze pers (zie plaat XXII) door de Javanen gaṭokan genoemd, was van nangka-hout gemaakt.

Na de katjang tusschen de beweegbare blokken gelegd te hebben, slaat men op de ter zijde zich bevindende wiggen, tot er voldoende persing plaats heeft. Onder de blokken bevindt zich een pengaron in den grond, waarin de olie wordt opgevangen. Daarna verwijdert men de boengkil en vult men de pers opnieuw met katjang. De boengkil wordt in een ronde mand gedaan en flink aangestampt. Na 5 of 6 dagen heeft de massa stevigheid genoeg om als een ronde koek in den handel te worden gebracht.

Vier djeroekboompjes, n°. 16—19, ongeveer 1 $^1/_2$ M. hoog, in net beschilderde potten, respectievelijk met 29, 26, 15 en 5 vruchten, waren door R. Mangkoe Mihardja ingezonden, die ze zelf gekweekt had.

De meeste bezoekers dachten dat het namaak was en blijkbaar was de verrassing, als men zich van de echtheid overtuigd had. Een Chinees van Semarang kocht ze alle vier voor zeventig gulden.

Diezelfde inzender had ongeveer 400 hauwen vanielje ter bezichtiging gesteld, n°. 20 en 21, waarvan weinig notitie genomen werd, omdat deze cultuur vrij algemeen is op de erven van ingezetenen van verschillenden landaard. Dikwijls weet men nauwelijks raad met het

([1]) Elke peulvrucht, waarvan de peulen een bolle oppervlakte hebben, noemt men katjang. De hier bedoelde soort is katjang tanah, ook katjang tjina genoemd (Arachis hypogaea).

product; opkoopers, die handels-relatiën in Europa hebben, zullen zich wel spoedig ontfermen over deze opkomende volks-cultuur.

Eigenaardig was de inzending van acht stuks aardvruchten (oewi) nº. 22. De inzender had er een opheldering, in het Javaansch, bijgeschreven (zie bijlage VIII), waarvan hier de vertaling volgt.

TOELICHTING.

I. De 8 stuks oewi, die hier liggen, zijn geteeld op de grens van mijn erf, op een bed, lang 3 en breed 0,5 el. Zij zijn van tweeërlei soort. Van de 1e soort zijn er drie stuks, gemerkt I; de smaak is zoet, daarom noemt men ze oewi lĕgi. Van de 2e soort zijn er 5 stuks, gemerkt II; die zijn reeds ontaard (door slechte kweeking) en smakeloos.

II. Als men die oewi lĕgi wil planten, moet men, om ze niet te laten ontaarden, het onder-middelstuk als bibit (stuk om te poten) kiezen.

III. Dat men met de ontaarding (van de oewi) meer en meer van den goeden weg raakte en eindelijk niet meer plantte, vindt zijn oorzaak in het gebruiken van kleine stukjes van de uiteinden, als bibit, omdat men daar het eerst uitspruitels zag. Al hing men die pootstukjes in den rook, als het 4e saisoen van de pranata mongsa, of de maand September, nadert, beginnen ze (toch) te groeien.

Op die wijze geplant, raakt men al meer en meer op den verkeerden weg en krijgt men de ontaarde oewi als product.

IV. Er zijn twee soorten van oewi, witte en zwarte. De smaak loopt nog al uit elkaar: erg zoet, middelmatig zoet, smakeloos en onaangenaam van smaak.

Voor die middelmatig zoete gebruikt men ook de uiteinden als bibit, maar men neemt er een klein gedeelte van het middelstuk bij. (Daar is de betere smaak aan te danken).

V. Het beste is in October te planten. Het bed moet $^1/_2$ el breed en $^1/_4$ el hoog zijn. De lengte naar goedvinden, al naar gelang de lengte van den pager van het erf. Het bed worde bedekt met allerlei afval (bijv. bladeren die men gebruikt heeft om eetwaren in te wikkelen).

De plaats, waar gepoot is bedekke men met heele klapperbladen, opdat de uitspruitsels niet weggekrabt of vertrapt worden door de kippen.

Tot steun (van de ranken) kan alles gebruikt worden. Na 8 of 9 maanden is de oewi rijp.

VI. De wilde oewi vindt men in de djatibosschen of in de moerasgronden met kreupelbosch begroeid. Het spreekt van zelf dat de menschen daar (aan die wilde oewi) nooit eenige zorg aan besteden. De smaak is altijd dawĕg (middelmatig zoet). Zij krijgen ook uitspruitsels aan de einden; maar als de oewi begint uit te spruiten, is het middelstuk nog bedekt.

Als de plant reeds veel ranken heeft, wordt de oude vrucht sponsachtig en wordt zij vervangen door een nieuwe vruchtmassa. Dat is de reden, dat de smaak middelmatig zoet is en altijd dezelfde blijft.

Onder alle aardvruchten is het alleen de gadoeng die niet sponsachtig wordt; hoe ouder zij wordt, hoemeer ze in grootte toeneemt.

MAGELANG, 19 Augustus 1891.

(w. g.) PRAWIRA KOESOEMA.

De op de aangegeven wijze goed gekweekte oewi heeft een waarde van 10 à $12^1/_2$ cent per stuk, dat is meer dan het dubbele van den gewonen prijs. Het gewicht van een der goede soort was 5 Kg., bij een lengte van 50 en een omtrek van 44 cM.

De graad van zoetheid is de maatstaf van beoordeeling, doch hoe zoet ze ook moge zijn, de oewi komt nooit op de tafel van den prijaji. Dat neemt echter niet weg, dat ze als voedingsmiddel voor den kleinen man van veel belang is. De inzender, een gepensionneerd

Hoofd-Djaksa heeft dat goed begrepen, zooals blijkt uit zijn schrijven aan de Regelings-Commissie, nadat hij zijne inzending had terug ontvangen. Dit schrijven laten we hier nog met de vertaling volgen.

Dengan hormat!

Kamoedian dari pada itoe saja soedah trima kombali bibit oebi jang diboewat perlihatan.

Dari maksoednja, saja poenja ingetan, soepaja orang ketjil moelaï soeka lagi bagimana doeloe tanam oebi boewat toeloeng sekadar panghidoepan sabelomnja panen poengoet padi.

Sebab saja lihat di desa-desa ada kira-kira soedah 20 tahoen sampé sakarang sebab salah bibit mendjadi bosēn tanam oebi, diam tanah tinggal kosong.

Dari hal jang soedah terseboet di atas saja adalah mendapat karoenian dari Kandjeng Gouvernement *f* 5.— boewat gandjaran. Dari itoe saja mendjoendjoengkan bilang banjak trima kasih.

»Ik heb de oewi, die op de tentoonstelling te zien geweest is, »terug ontvangen.

»Het doel was, volgens mijn meening, den kleineman weer, »evenals vroeger, lust te doen krijgen om oewi te planten, slechts »als hulpmiddel voor het levensonderhoud, zoolang de rijst nog niet »geoogst is. Want, zooals ik in de desa's gezien heb, gebruiken ze »reeds ongeveer 20 jaren lang slechte bibit, hetgeen de reden is, »dat ze een tegenzin hebben om oewi te planten; ze laten de velden »braak liggen.

»Wegens het bovenstaande heb ik een belooning van *f* 5.— van »het Gouvernement gekregen, waarvoor ik beleefd mijn dank betuig".

SLOT.

Van de 22 platen, die bij deze beschrijving behooren, zijn de n°. II, VIII, IX, X, XII, XIII, XIV en XV door den Javaanschen onderwijzer in het teekenen, R. MANGKOE MIHARDJA, vervaardigd. De overige zijn door de oudste leerlingen der hoofdenschool alhier geteekend.

De bijlagen I, II, VII en VIII zijn reeds bij de beschrijving der afdeelingen ter sprake gekomen. We zullen hier nog met een enkel woord de andere bijlagen nagaan. Bijlage III vermeldt de voorwerpen ter opluistering, *niet* uit Kedoe afkomstig. Het kwam der Commissie wenschelijk voor zulk een afdeeling te vormen, om den bewoners van Kedoe eens te laten zien, wat er alzoo in andere Gewesten op het gebied van nijverheid wordt geproduceerd. Wel is waar telde deze afdeeling slechts 17 nummers, doch van verschillende zijden ontving de Commissie mededeeling, dat men gaarne een kleine verzameling wapens, houtsnijwerk, schelpen, enz. had willen inzenden, als men maar geweten had, dat die voorwerpen van elders, zouden worden aangenomen. Eén volgenden keer zal hier dus zeker een meer belangrijke afdeeling gevormd kunnen worden.

Het uitmuntende rotan-vlechtwerk uit de Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo werd door de Javanen met groote belangstelling beschouwd, terwijl er hen op gewezen werd, hoe men daar de kunst verstaat, om de strooken zoo aan elkander te hechten, dat de verbinding bijna niet te zien is.

Ook het filigraan-werk uit de Padangsche bovenlanden werd, te recht, door de Inlandsche bevolking bewonderd.

In bijlage IV worden de 56 bekroningen opgegeven, die op den laatsten dag der tentoonstelling werden uitgereikt. Daarbij moet nog de smid TAPAWIRA van Remané gevoegd worden, zoodat er 57 belooningen werden toegekend.

Aangezien het een tentoonstelling van *Inlandsche* nijverheids-producten

was, spreekt het van zelf, dat alleen Javanen voor een belooning in aanmerking konden komen.

Hier volgt nog een opgave van het aantal bekroningen in elke afdeeling.

AFDEELINGEN.	Aantal bekroningen.
Voorwerpen van steen	1
Kalksteen en kalk	1
Aardewerk	1
Wapens	1
Voorwerpen van koper	2
Id. id. ijzer	1
Vischnetten	3
Voorwerpen van leder (schoenen)	1
Wit leder (bereiding)	1
Hoofddeksels	1
Geweven stoffen	7
Gebatikte id.	1
Vlechtwerk bamboe	13
Id. met metaaldraad	1
Id. arenwortel	1
Id. paardenhaar	1
Id. pandan	2
Kammen van hoorn	2
Stokken, pijpen en knoopen van hoorn	2
Snijwerk kemoeninghout	1
Houtsnijwerk (kooien, enz.)	3
Bamboe-snijwerk	1
Huishoudelijke artikelen van klapperdop, enz	1
Voorwerpen van hout	1
Schilder- en teekenwerk	1
Muziek-instrumenten	1
Snijwerk van leer (wajangpoppen)	1
Destillatie	1
Cultuurproducten	2
Voorwerp ter opluistering (ruiter)	1
Totaal	57

In bijlage V worden de werklieden opgegeven, die op het tentoonstellings-terrein aanwezig waren om hunne bedrijven uit te oefenen. Er waren 194, benevens eenige handlangers. Dit getal was veel te groot; het gevolg was, dat de reis- en verblijfkosten gedurende 4 à 5 dagen zoodanig stegen, dat het daarvoor nitgetrokken bedrag overschreden werd en aanvrage van suppletie noodig was. Bij een volgende gelegenheid dient er op te worden gelet, dat men een beperkt aantal werklieden laat overkomen.

Overigens had de Commissie wel succes van den maatregel om op het tentoonstellings-terrein te laten werken. Het was daar een leven en beweging alsof men in een Europeesche werkplaats was. Alle bezoekers vertoefden daar geruimen tijd; het was een goede gelegenheid om eenig inzicht in de werkwijze der Javanen te krijgen. Bij het verlaten van het terrein was men overtuigd, dat het hun niet aan ijver, geduld en vindingrijkheid ontbreekt, maar dat hunne werktuigen en gereedschappen dikwijls zeer veel te wenschen overlaten.

Er was bepaald, dat, in het belang der inzenders, een loterij, zonder nieten, à *f* 0.50 het lot, gehouden zou worden. Uitsluitend voorwerpen, op de tentoonstelling aanwezig, zouden daarvoor worden aangekocht. In een der zalen was daartoe een lijst ter inteekening neergelegd.

Bij de sluiting der tentoonstelling waren 344 loten genomen. Ook deze zaak zal bij een volgende gelegenheid anders geregeld moeten worden, want het bleek der Commissie uit te laat ingekomen aanvragen om loten, dat verscheidene personen de lijst niet gezien hadden.

De prijs der loten was opzettelijk zoo laag gesteld, om algemeene deelneming mogelijk te maken, terwijl het groote aantal benoodigde prijzen gelegenheid gaf om van vele inzenders een gedeelte hunner goederen te kunnen inkoopen (zie bijlage VI).

Verder was op de tentoonstelling de gelegenheid opengesteld, om bestellingen in te schrijven, waarvan door velen gebruik werd gemaakt.

Talrijk waren ook de voorwerpen, die door de op het terrein

aanwezige werklieden, gedurende de tentoonstellingsdagen, werden gereed gemaakt. Het stond hun natuurlijk vrij, die producten terstond van de hand te zetten.

Hebben we hier eenige directe voordeelen voor de Inlandsche bevolking, voortvloeiende uit de gehouden tentoonstelling, aangegeven, ook indirecte belangen kunnen worden aangevoerd.

Menige Inlandsche werkman heeft zijn geest verrijkt met hetgeen hij op de tentoonstelling gezien heeft, terwijl daardoor het streven om goed werk te leveren bij hem is opgewekt.

De aandacht van het geheele publiek is bij zulk een gelegenheid op de Inlandsche industrie gevestigd. De Europeesche bevolking krijgt als het ware de geheele Inlandsche maatschappij onder de oogen; de eerste treedt op om de belangen der laatste te behartigen en wederzijdsche waardeering is er het gevolg van.

Daarentegen kan geen enkel nadeel worden aangegeven, want het vervoer van alle goederen en werktuigen, heen en terug, geschiedde met vrije koelis, uit de districten van waar de goederen afkomstig waren, die ter hoofdplaats hun loon ontvingen.

Boven is reeds gezegd, dat ook reis- en verblijfkosten aan de werklieden werden toegekend.

Hadden velen eerst bezwaren tegen het houden van deze tentoonstelling, en werd de vrees wel eens geuit, dat de pogingen vruchteloos zouden zijn, de uitslag is niet twijfelachtig geweest. Telkens hoorde men de opmerking, dat men niet gedacht had, dat hier zooveel takken van industrie door de Inlanders beoefend werden, en dat men met genoegen eenigen tijd in het gebouw en op het terrein had doorgebracht.

Om het bezoek ook voor den kleinen man gemakkelijk te maken, was voor hem de entrée op vijf cent gesteld. Van die gelegenheid werd door drie duizend personen gebruik gemaakt. Het spreekt van zelf dat er uitgebreid toezicht noodig was, want vooral 's namiddags, tusschen 4 en 6 uur, was de stroom van bezoekers nog al groot. Ten einde gedrang te voorkomen, was daarom bepaald, dat het

publiek één richting moest volgen. De orde werd dan ook geen oogenblik verstoord en bij de terugzending der goederen bleek, dat niet het geringste voorwerp verloren was geraakt.

Mag men alzoo deze tentoonstelling goed geslaagd noemen, men moet haar slechts beschouwen als een eerste poging om de Inlandsche industrie ten nutte te zijn. De ondervinding hier opgedaan kan echter tot richtsnoer dienen voor verdere maatregelen. Dat kan te gemakkelijker, omdat de residentie Kedoe tegenwoordig in een gelukkig tijdperk verkeert. Veiligheid en goede wegen vindt men hier overal; een geest van rust en tevredenheid heerscht onder de bevolking. Dat zijn factoren die nijverheid en landbouw zeer ten goede zullen komen.

MAGELANG, December 1891.

W. MEIJER RANNEFT.

EINDBESCHOUWING,

OVERGENOMEN UIT HET „VERSLAG 1892".

Als een staaltje van de zonderlinge zaken, die soms op een tentoonstelling worden ingezonden, kan het volgende dienen.

De Javaansche vrouw Bok Pada, doekoen in de desa Djoema (district Lĕmpoejang) had de volgende zaken ter beschikking van de Commissie gesteld, onder mededeeling, dat ze niet verkocht mochten worden.

a. twee djamoer (paddestoelen).

b. een batoe boelat.

De gedroogde paddestoelen waren iets grooter dan een thee-schoteltje; de steel was er nog aan bevestigd.

De steen was nagenoeg bolrond, buitengewoon zwaar en ongeveer zoo groot als een pompelmoes.

In de kolom »katerangan" was daarbij het volgende aangeteekend, waarbij moet worden opgemerkt, dat wangsit een Javaansch woord is, dat *openbaring door geheime influistering*, beteekent.

»Atoerannja Bok Pada, jang poenja, itoe barang dapat dari Nēpi »di goenoeng Diĕng, pada taoen 1860; itoe djamoer timboel di atas »goenoeng batoe, dan batoe boelat dikatakan olih jang memberi »wangsit, itoe nasi bernama Golong sari, dan itoe doewa djamoer »bernama Kjai-Loendoe. Adapoen goenanja pada Bok Pada, itoe bēnda »tepakai boeat mengobati roepa-roepa penjakit bagai manoesia.

»Maka djika ada orang ataw anak-anak sakit, itoe bēnda dirĕndĕmnja »dalam ajar, kamoedian ajarnja diminoemkan dan diboeat bēdak pada »jang sakit.

»Dari atoerannja Bok Pada, pada waktoe jang soedah kadjalanan, »ada banjak orang-orang sakit jang mendjadi sĕmboeh dari itoe »obat".

Zeer belangrijk waren dit jaar de inzendingen ter opluistering.

Eenige ingezetenen van Magelang hadden voor deze gelegenheid hunne verzamelingen van nijverheidsproducten uit den Indischen Archipel geheel of gedeeltelijk afgestaan. De Commissie stelde die belangelooze medewerking zeer op prijs, omdat de Javaansche werkman, op die wijze, het beste uit andere Gewesten onder de oogen krijgt, hetgeen zeker wel de sterkste aansporing voor hem is, om zich in te spannen.

De voorwerpen ter opluistering bestonden uit:

1. Een verzameling wapenen uit alle deelen van den Indischen Archipel.
2. Een verzameling wandelstokken van 25 verschillende houtsoorten.
3. Vlechtwerk uit Portugeesch Timor, de Minahassa en uit Bandjermasin.
4. Houtsnijwerk, vroeger in Midden-Java vervaardigd.
5. Zijden stoffen en porseleinen voorwerpen uit China en Japan.
6. Varia; waaronder een verzameling uitgeblazen vogel-eieren, benevens een collectie oude munten.

Om de administratie te vereenvoudigen en gemakkelijk een overzicht over het geheel te krijgen, waren in alle districten de inzendingslijsten volgens hetzelfde model ingevuld.

Boven is reeds gezegd, dat de werklieden, tijdens de opening der tentoonstelling, op het daarvoor aangewezen terrein hunne bedrijven uitoefenden. Verleden jaar was de Commissie zeer vrijgevig met de toelating geweest, zoodat het aantal opgekomenen veel te groot was. Thans had de Commissie vooraf bepaald, hoeveel en welke werklieden uit de districten konden worden toegelaten. Aan allen werd als

verblijfkosten *f* 0.50 per persoon en per dag uitgekeerd, terwijl hunne talrijke handlangers een daggeld van *f* 0.25 ontvingen. Alle transportkosten van goederen en werktuigen werdens eveneens uit de feestkas betaald.

Het bedrag der premiën was dit jaar *f* 100.— hooger gesteld dan den vorigen keer. Om een betrekkelijk groot aantal personen daarvan te doen profiteeren en ook omdat de persoonlijke inzendingen gewoonlijk nog al klein zijn, werd besloten het minimum en maximum dezer premiën te bepalen op *f* 2.50 en *f* 15.—. Voor een inzending van eenig vlechtwerk ter waarde van 20 à 50 Ct. bijv. is een premie van *f* 2.50 reeds een belangrijke som. De Commissie kon daardoor aan 93 verschillende personen een premie toekennen (zie bijlage IX). Voor zoover de bekroonden aanwezig waren, werden deze belooningen op den laatsten dag der tentoonstelling door den Eere-Voorzitter der Commissie aan belanghebbenden uitgereikt. De niet aanwezigen ontvingen later het hun toekomende door de welwillende tusschenkomst van de Ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur.

De tentoonstelling was des voormiddags van 8—12 en 's namiddags van 3 1/2—5 1/2 uur geopend.

Europeanen, Inlandsche Hoofden en Chineezen hadden doorloopende kaarten voor alle feestelijkheden. In de namiddag-uren was de tentoonstelling tevens voor alle anderen toegankelijk tegen een entree-prijs van vijf cent. Van deze gelegenheid werd druk gebruik gemaakt en vooral omstreeks vijf uur was de toeloop zeer groot. Neemt men in aanmerking, dat op die wijze een bedrag van *f* 101.42 aan entree-gelden werd geïnd, dan mag men aannemen, dat de tentoonstelling door ongeveer 3000 personen werd bezocht. Javaansche inzenders van voorwerpen en ook de werklieden van het terrein hadden den laatsten dag vrijen toegang.

Opmerkelijk is het dat in de middag-uren zeer vele Chineesche en

Javaansche vrouwen de tentoonstelling kwamen bezoeken, hetgeen een bewijs is, dat de zaak zeer in den smaak van de Inlandsche bevolking valt.

In de lokalen lagen lijsten gereed om bestellingen op aanwezige voorwerpen in te schrijven. Na afloop der tentoonstelling werd daarvan aan belanghebbenden kennis gegeven.

Om den afzet der producten nog meer te bevorderen, werd weer een tombola zonder nieten gehouden.

Ten slotte moet hier worden opgemerkt, dat het bezwaarlijk zal gaan, om elk jaar in hetzelfde gewest een nijverheids-tentoonstelling te houden. Een tusschentijd van twee of drie jaren zal ongetwijfeld meer waarborgen leveren om iets nieuws te verwachten en eenvormigheid te voorkomen. De belangen der Inlandsche nijverheid worden daardoor niet minder behartigd, en — waar het vooral op aankomt — men kan zich dan gemakkelijker van de belangstelling van het publiek verzekerd houden.

De ervaring van de laatste twee jaren heeft bewezen, dat het zeer goed mogelijk is, in een klein Gewest, waar de nijverheid op lagen trap staat, een tentoonstelling te houden. Het nut van zulk een poging tot opheffing van de Inlandsche nijverheid is niet twijfelachtig, omdat ze direct en indirect belangrijke voordeelen aan de Inlandsche bevolking oplevert. Gunstige resultaten zijn echter alleen dan mogelijk, wanneer, zooals hier het geval is, het Hoofd van Gewestelijk Bestuur uit overtuiging dit volksbelang ter harte neemt. Dan ontstaat de vereischte samenwerking tusschen Ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur, Commissie-leden en belangstellende Ingezetenen.

MAGELANG, December 1892.

W. MEIJER RANNEFT.

LIJST DER INGEZONDEN VOORWERPEN.

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Opheldering.
	A. VOORWERPEN VAN STEEN.					
1	Oempak batoe..........	1	*f* 0,65	DIPA SETIKA.	Remamé.	
2	Pipisan batoe dan gandiknja.	1	» 0,65	Id.	Id.	
3	Oempak...............	1	» 0,50	KROMAPAWIRA.	Prabalingga.	
4	Maesan................	1	» 0,50	Id.	Id.	
5	Oempak batoe..........	1	» 0,20	RANA DI KRAMA.	Balak.	
6	Tjowek dan moentoe	1—1	» 0,15	DJA DI KRAMA.	Ngasinan.	
7	Id. id.	1—1	» 0,25	SAWIRANA.	Id.	
	B. MARMERKALKSTEEN EN KALK.					
1	Bakje met 9 soorten marmerkalksteenen	—	—	Bekel v. Tjana.	Menoreh.	
2	Stopflesch met gebluschte kalk................	2	—	Id.	Id.	
3	Stopflesch met ongebluschte kalk................	1	—	Id.	Id.	
4	Blik met ongebluschte kalk.	1	—	Id.	Id.	
	C. AARDEWERK.					
1	Djoen.................	2	*f* 0,20	MERTA SETIKA.	Menoreh.	
2	Pawon (lempoeng).......	1	» $0,12^5$	PAWIRA DI KRAMA.	Prabalingga.	
3	Gĕndèng (dakpan) (per 1000)	—	» 10,—	MERTA WIDJAJA.	Balak.	
4	Id. id.	—	» 10,—	REDJA DI NAMA.	Id.	
5	Pot kembang, roepa[2].....	19	—	WONGSA DI KRAMA.	Magelang.	
6	Grabah roepa[2] dengan merbatnja...............	20	» 0,05	Id.	Id.	

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Opheldering.
7	Pot kembang...........	1	f 0,20	SINGA DI KRAMA.	Magelang.	
8	Id. id.	1	» 0,13	Id.	Id.	
9	Id. id.	1	» 0,09	Id.	Id.	
10	Id. id.	1	» 0,05	Id.	Id.	
11	Anglo (vuurtest)........	3	» 0,03	Id.	Id.	
12	Id.	4	» 0,06	Id.	Id.	
13	Kĕrĕn................	2	» 0,04	Id.	Id.	
14	Adjoeg-Adjoeg..........	1	» 0,02	Id.	Id.	
15	Koewali...............	1	» 0,02	Id.	Id.	
16	Tjowek...............	2	» 0,02	Id.	Id.	
17	Lèmpèr...............	1	» 0,02	Id.	Id.	
18	Tjoewa...............	2	» 0,02	Id.	Id.	
19	Pot kembang ketjil......	2	» 0,02	Id.	Id.	

D. SIERADEN, BENEVENS VOORWERPEN VAN GOUD EN ZILVER.

1	Kaloeng dinaran dan djènangan biroe.........	1	f 4,00	KASANREDJA.	Probalingga.	
2	Karset bolat...........	2	» 2,50	WIRA DI MOERTI.	Id.	
3	Karset mas pakai inten ..	1	» 250,00	DJAJA POESPITA.	Magelang.	

E. WAPENS.

1	Boedik (mes)...........	2	f 0,50	RANOE DI KRAMA.	Prapag.	
2	Pedang................	1	—	SINGA DRANA.	Soemawana.	
3	Bendo (hakmes).........	1	—	Id.	Id.	
4	Pedang (handv. herthoorn).	1	» 10,00	TOPAWIRA.	Remamé.	
5	Rongka branggah (trembalo).	1	» 2,50	TADIKARA.	Probalingga.	
6	Lading (badik)	1	» 0,50	SOERA DRANA.	Balak.	
7	Tjangklekan arit........	1	» 0,60	MANGOEN BESA.	Magelang.	
8	Gandewa walikoekoen....	1	—	WANGSADIWIRJA.	Id.	
9	Djemparing bamboe......	8	—	Id.	Id.	
10	Warongka wedoeng......	1	» 2,50 (10 en 11 samen)	SOERA DRANA.	Balak.	
11	Wedoeng..............	1		Id.	Id.	

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Opheldering.

F. VOORWERPEN UIT HET BOEDDAH-TIJDPERK.

1	Lengser proenggoe (kembang)	1	—	SETJA DI MEDJA.	Balak.	
2	Id. tembaga id.	1	—	SASTRA DI MEDJA.	Id.	
3	Id. proenggoe id.	1	—	PAWIRA DI KRAMA.	Id.	
4	Id. id. id.	1	—	WONOSETIKA.	Id.	
5	Id. tembaga id.	1	f 1,00	RANOE SEMITA.	Id.	
6	Id. proenggoe	1	—	BOK SATI.	Id.	Zonder figuren.
7	Boneka proengga	1	—	SETJA DI MEDJA.	Id.	
8	Id. id.	1	» 25,00	KERTASEMITA.	Id.	
9	Kris dapoer	2	» 10,00	MERTA DANGSA.	Id.	
10	Koedi trantangan........	1	» 5,00	R. DANOE TAROENA.	Id.	
11	Toembak	1	» 6,00	NITI PAWIRA.	Id.	
12	Toembak tjanggah onda ..	1	» 6,00	Id.	Id.	
13	Id. id. id. ..	1	» 5,00	R. DANOE TAROENA.	Id.	
14	Bokor proenggoe sari	1	—	WONGSA DITA.	Id.	
15	Gelang proenggoe	1	—	OEDA DI KARA.	Id.	
16	Lengser tembaga........	1	—	Id.	Id.	
17	Toembak Boeddha.......	2	—	WANGSA TROENA.	Magelang.	
18	Id. id.	1	—	KRAMAWIRANA.	Id.	
19	Koedi sangoet	1	—	WANGSADIKRAMA.	Id.	
20	Boneka proenggoe, 22 M..	1	—	KWEE AAN KIE.	Id.	Kapitein der Chineezen te Magelang.
21	Boneka 14,7 cM.	1	—	Id.	Id.	
22	Id. 13,3 cM.	1	—	Id.	Id.	
23	Boneka tembaga 12,3 cM..	1	—	Id.	Id.	
24	Boneka proenggoe 13,3 cM.	1	—	Id.	Id.	
25	Bidschel met klepel, proenggoe, 15 cM. hoog	1	—	Id.	Id.	
26	Bidschel zonder klepel, proenggoe, 10,7 cM....	1	—	Id.	Id.	
27	Zware vingerringen van goud.	2	» 75,00	Id.	Id.	

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Ophel-dering.
	G. VOORWERPEN VAN KOPER EN IJZER, BENEVENS LANDBOUWGEREEDSCHAPPEN.					
1	Dandang tembaga	1	f 2,00	Wangsadinama.	Prabalingga.	
2	Kěkěb id.	1	» 1,50	Id.	Id.	Deksel.
3	Tjèrèt id.	1	» 0,75	Id.	Id.	Ketel.
4	Kěndil id.	1	» 1,00	Id.	Id.	Om rijst te koken.
5	Kèntjèng id.	1	» 2,00	Id.	Id.	
6	Talam id.	1	» 0,75	Id.	Id.	
7	Wilah gender...........	1	» 2,50	Wirasentana.	Id.	
8	Koeroengan besi.........	2	» 6,00	Karjaredja.	Magelang.	
9	Dop senapan (staal)......	2	» 1,00	Djadrana.	Id.	
10	Patjoel	1	» 1,25	Topawira.	Remamé.	
11	Bawak doran (djenggrik)..	1	» 0,50	Mertapawira.	Balak.	
12	Id. id. (proetoel)...	1	» 0,50	Id.	Id.	
13	Patjoel (bawakan)	1	» 0,75	Pak Parijah.	Id.	
14	Id. (kolong).........	1	» 0,75	Id.	Id.	
15	Wloekoe...............	1	» 2,50	Troenadikrama.	Magelang.	
16	Ani-ani................	4	» 0,05	Tawikrama.	Prabalingga.	
	H. TOUWWERK.					
1	Djala..................	2	—	Atmadimedja.	Manoreh.	
2	Id.	1	f 3,00	Mertadikrama.	Prabalingga.	
3	Tampar (tepes)..........	1 str.	» 0,15	Setradrana.	Balak.	
4	Tali (doek).............	1 str.	» 0,10	Dijěm.	Id.	
5	Djala (rami)............	1	» 3,00	Tjitrasemita.	Id.	
6	Id. id.	1	» 3,00	Satroena.	Ngasinan.	
7	Id. id.	1	» 3,00	Tarip.	Id.	
8	Id. id.	1	» 3,00	Patawi.	Id.	
9	Id. id.	1	» 3,00	Karnawi.	Id.	
10	Kesed doek (vloermat)....	1	—	Sakiman.	Magelang.	
11	Tali (doek).............	1 str.	—	Id.	Id.	

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Ophel-dering.
12	Djala (rami)...........	2	—	Wangsasemita.	Magelang.	
13	Langgé rami (schepnet)...	1	f 0,50	Kertadikrama.	Id.	
14	Djala (garen)...........	1	» 2,50	Sawidjaja.	Id.	
15	Kapèn (klein schepnet)...	1	» 0,17	Padrana.	Id.	
16	Sapoe (doek)...........	3		Sakiman.	Id.	
17	Sapoe (kembangglagah)....	4	» 0,06	Pak Danem.	Lempoejang.	

I. VOORWERPEN VAN LEDER.

1	Lapak dasar (paardetuig).	1	f 12,50	Wangsadimedja.	Prabalingga.	
2	Tjenela...............	1 p.	» 2,50	Pawirarédja.	Magelang.	
3	Tloempak.............	1 p.	» 3,50	Id.	Id.	
4	Sepatoe...............	1 p.	» 3,00	Id.	Id.	
5	Id. (3 paar) à.......	—	» 4,00	Id.	Id.	
6	Koelit kambing terboeat poetih (1 lap).........	—	—	Kramawidjaja.	Id.	

J. HOOFDDEKSELS.

1	Toedoeng bloedroe.......	1	f 5,00	Soemadikrama.	Magelang.	
2	Koeloek kanigara........	1	» 7,50	Tjakrataroena.	Id.	

K. GEWEVEN STOFFEN.

1	Loerik polèng abang.....	1	f 2,00	Bok Singadikrama.	Lempoejang.	
2	Id. id. woengoe...	1	» 2,00	Id.	Id.	
3	Loerik badjoe tiga[2] woengoe	2	» 2,50	Bok Rami.	Id.	
4	Loerik tiga[2]...........	1	» 4,50	Bok Rachmat.	Id.	
5	Loerik polèng idjoe......	1	» 4,50	Id.	Id.	
6	Saboek loerik banjoemas..	1	—	Bok Sidik.	Kedoe.	
7	Loerik toewoeh watoe....	1	» 3,00	Bok Botok.	Bandongan.	
8	Loerik djempirit.........	1	» 3,50	Id.	Id.	
9	Kain loerik 3—4........	1	» 1,25	Bok Pater.	Prabalingga.	

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Ophelдering.
10	Tenoenan dengan perkakasnja.................	1	f 3,75	Bok Ranawidjaja.	Prabalingga.	
11	Slendang loerik..........	1	» 2,00	Bok Djemirah.	Id.	
12	Saboek (benang sajet)....	1	» 2,00	Bok Mangoen.	Balak.	
13	Loerik tenoenan bakal badjoe..............	1	» 5,00	Bok Kamadi.	Id.	

L. GEBATIKTE STOFFEN.

1	Tjonto batikkan.........	1	f 12,00	Bok Wongsakarja.	Magelang.	
2	Id. id.	1	» 10,00	Id.	Id.	
3	Id. id.	1	» 9,00	Id.	Id.	
4	Id. id.	1	» 7,50	Id.	Id.	
5	Saroengs............. .	3	» 30,00	Mevr. Thomson.	Id.	Gemaakt door Javaansche vrouwen.
6	Saroeng...............	1	» 20,00	Id.	Id.	
7	Zakdoeken	4	» 1,00	Id.	Id.	
8	Saroengs..............	6	» 30,00	Mevr. Zalm.	Id.	
9	Saroengs..............	4	» 20,00	Id.	Id.	
10	Zakdoeken.............	2	» 1,00	Id.	Id.	
11	Saroengs (batik pradan)...	6	» 50,00	Njonjah Kwee Aan Kie.	Id.	Id.

M. VOORWERPEN VAN HOORN.

1	Djoengkat lanang........	3	f 0,25	Kertadikrama.	Manoreh.	
2	Id. id.	1	» 0,30	Niti karja.	Prabalingga.	
3	Timang soengoe (1 prangkat)	—	» 1,25	Kramajoeda.	Balak.	
4	Djoengkat lanang........	4	» 0,10	Sadikara.	Ngasinan.	
5	Djoengkat wadon........	2	» 0,05	Id.	Id.	
6	Sisir laki.............	2	» 0,10	Soemadikrama.	Id.	
7	Sisir perampoean........	3	» 0,05	Id.	Id.	
8	Sisir laki.............	3	» 0,10	Rebo.	Id.	
9	Sisir perampoean........	2	» 0,07	Id.	Id.	

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Ophel- dering.
10	Sisir laki	2	f 0,10	KRAMA SENTANA.	Ngasinan.	
11	Sisir perampoean........	4	» 0,10	Id.	Id.	
12	Sisir laki	3	» 0,10	WANGSADIKRAMA.	Id.	
13	Sisir perampoean........	8	» 0,05	Id.	Id.	
14	Sisir laki	6	» 0,10	KASANDIKRAMA.	Id.	
15	Sisir perampoean........	3	» 0,15	Id.	Id.	
16	Sisir laki	6	» 0,10	SOETATAROENA.	Id.	
17	Sisir perampoean........	4	» 0,07	Id.	Id.	
18	Pipa cigarettes..........	22	» 0,05	KERTADONGSA.	Id.	
19	Gangsingan.............	16	» 0,08	Id.	Id.	
20	Pipa sroetoe............	10	» 0,20	Id.	Id.	
21	Kantjing tangan.........	16	» 0,05	Id.	Id.	
22	Toengkat (kemoening dan soengoe)............	2	» 0,50	Id.	Id.	
23	Id. id.	3	» 0,50	TIRTAREDJA.	Id.	
24	Gagang pen	18	» 0,20	Id.	Id.	
25	Pipa cigarettes..........	25	» 0,05	Id.	Id.	
26	Pipa sroetoe............	13	» 0,10	Id.	Id.	
27	Kantjing kemedja........	48	» 0,05	Id.	Id.	
28	Kantjing tangan.........	24	» 0,05	Id.	Id.	
29	Sisir soedah djadi	10	» 0,05	SAWIDJAJA.	Id.	
30	Id. belom djadi.......	7	—	Id.	Id.	
31	Gangsingan.............	12	» 0,08	Id.	Id.	
32	Soeweng (8 paar) à......	—	» 0,10	Id.	Id.	

N. VLECHTWERK.

1	Tjeting bamboe	6	f 0,25	PAK DJAGOL.	Lempoejang.	
2	Id. id.	6	» 0,25	MADIKRAMA.	Rapag.	
3	Tenong bamboe.........	3	» 0,40	RANADANGSA.	Djetis.	
4	Tambir id.	5	» 0,10	WANGSADRANA.	Id.	
5	Tampah id.	2	» 0,10	MARTATAROENA.	Id.	
6	Pandjang ilang lidi arèn..	1	» 0,10	KRAMAREDJA.	Id.	
7	Toemboe bamboe........	1	» 0,05	PAK PAINAH.	Kedoe.	

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Opheldering.
8	Itjir bamboe............	2	f 0,20	SOEDRANA.	Kedoe.	
9	Ketoe pakajan hadji	2	» 4,00	HADJI AHMAD.	Bandongan.	
10	Tenong besar (bamboe)...	1	» 1,00	WANGSAWIDJAJA.	Id.	
11	Tenong sedeng id. ...	1	» 0,80	Id.	Id.	
12	Tenong ketjil id. ...	1	» 0,50	Id.	Id.	
13	Kepang (1 goeloeng).....	—	» 0,25	WANADRANA.	Id.	
14	Id. id.	—	» 0,25	KERTADIKRAMA.	Id.	
15	Tikar mendong	4	» 0,60	WANASETIKA.	Manoreh.	
16	Id. id.	2	» 0,60	BOK GIMIN.	Id.	
17	Tjonta pager bamboe	4	» 0,02*	TIKRAMA.	Id.	
18	Kepang (1 goeloeng).....	—	» 0,30	KERTADIKRAMA.	Remamé.	
19	Id. id.	—	» 0,30	SAIMIN.	Id.	
20	Toemboe bamboe........	1	» 0,25	KERTANADI.	Id.	
21	Lampit bamboe.........	1	» 1,25	SINGADIWANGSA.	Id.	
22	Pager kembang	1	» 0,35	KARSADIKRAMA.	Id.	
23	Id. id.	5	» 0,30	MERTADIKRAMA.	Id.	
24	Id. id.	1	» 0,40	KARNADI.	Id.	
25	Tlepok bamboe	3	» 0,05	TROENADANGSA.	Id.	
26	Schutsel bamboe	1	» 0,65	KRAMAWIDJAJA.	Id.	
27	Pandjang ilang..........	1	» 0,20	TROENADIPA.	Id.	
28	Tikar aloes poetih (pandan).	3	» 10,00	BOK SOERAPAWIRA.	Prabalingga.	
29	Tikar kembang id.	1	» 2,50	BOK SAPAWIRA.	Id.	
30	Id. id. id.	1	» 2,50	BOK RANASEMITA.	Id.	
31	Tikar aloes poetih id.	1	» 8,00	BOK SOERADRANA.	Id.	
32	Anaman bamboe	1	» 0,25	TA DI KRAMA.	Id.	
33	Tikar aloes (pandan).....	1	» 1,00	BOK WIRAGALA.	Id.	
34	Tlepok (bamboe)........	10	» 0,05	BOK KERTAWIDJAJA.	Id.	
35	Tlepok bamboe	1	» 0,10	Id.	Id.	
36	Anaman bamboe	1	» 0,05	WIRA SEMITA.	Id.	
37	Tikar aloes (pandan).....	5	» 5,00	—		
38	Kepang (pajon)	1	» 0,50	WIRASEMITA.	Balak.	
39	Kampilan (mendong).....	1	» 0,05	BOK SEMI.	Id.	

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Ophelдering.
40	Pager bamboe (kembang).	1	f 0,25	KERTADIKRAMA.	Balak.	
41	Id. id. id.	1	» 0,25	SAWIDJAJA.	Id.	
42	Id. id. id.	1	» 0,25	WANGSAREDJA.	Id.	
43	Id. id. id.	1	» 0,25	KRAMASEMITA.	Id.	
44	Tampah	5	» 0,15	KERTADJAJA.	Id.	
45	Tikar poetih (mendong) ..	1	» 0,10	BOK WIRASANA.	Id.	
46	Id. id. id.	1	» 0,10	BOK SAKIJA.	Id.	
47	Id. id. id.	1	» 0,10	BOK WANGSADRANA.	Id.	
48	Id. id. id.	1	» 0,10	BOK MINEM.	Id.	
49	Tedja (eblek)...........	2	» 0,30	SADONGSA.	Id.	
50	Pager bamboe	1	—	OSMAN.	Ngasinan.	
51	Tenong id.	1	» 0,25	SOETADIKRAMA.	Id.	
52	Senik id.	1	» 0,05	SAPAWI.	Id.	
53	Keba (mendong).........	1	» 0,10	BOK SATIJAH.	Id.	
54	Pager (bamboe)	1	—	SOETAWIKRAMA.	Id.	
55	Id. id.	1	—	KERTASEMITA.	Id.	
56	Id. id.	1	—	SADJAJA.	Id.	
57	Id. id.	1	—	JASDI.	Id.	
58	Id. id.	1	—	KERTAPAWIRA.	Id.	
59	Id. id.	4	—	MITA.	Id.	
60	Id. id.	5	—	MERTADIKRAMA.	Id.	
61	Id. id.	1	—	AMATTAJIBAN.	Id.	
62	Id. id.	1	—	AMATRAWI.	Id.	
63	Telik id.	1	» 0,05	TAWIDJAJA.	Id.	
64	Tenong id.	1	» 0,25	SASEMITA.	Id.	
65	Tenggok id.	1	» 0,10	WIRATROENA.	Id.	
66	Tenong id.	1	» 0,25	SASEMITA.	Id.	
67	Koekoesan (bamboe)	6	» 0,07	KRAMADANGSA.	Id.	
68	Tampah id.	1	» 0,15	PATAWI.	Id.	
69	Id. id.	1	» 0,15	SADRANA.	Id.	
70	Id. id.	1	» 0,15	MOEKAWI.	Id.	
71	Tenong id.	1	» 0,25	AMATKARSA.	Id.	
72	Tjeting id.	1	» 0,15	KASAN REDJA.	Id.	

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Opheldering.
8	Itjir bamboe...........	2	f 0,20	SOEDRANA.	Kedoe.	
9	Ketoe pakajan hadji	2	» 4,00	HADJI AHMAD.	Bandongan.	
10	Tenong besar (bamboe)...	1	» 1,00	WANGSAWIDJAJA.	Id.	
11	Tenong sedeng id. ...	1	» 0,80	Id.	Id.	
12	Tenong ketjil id. ...	1	» 0,50	Id.	Id.	
13	Kepang (1 goeloeng).....	—	» 0,25	WANADRANA.	Id.	
14	Id. id.	—	» 0,25	KERTADIKRAMA.	Id.	
15	Tikar mendong	4	» 0,60	WANASETIKA.	Manoreh.	
16	Id. id.	2	» 0,60	BOK GIMIN.	Id.	
17	Tjonta pager bamboe	4	» 0,02⁵	TIKRAMA.	Id.	
18	Kepang (1 goeloeng).....	—	» 0,30	KERTADIKRAMA.	Remamé.	
19	Id. id.	—	» 0,30	SAIMIN.	Id.	
20	Toemboe bamboe........	1	» 0,25	KERTANADI.	Id.	
21	Lampit bamboe.........	1	» 1,25	SINGADIWANGSA.	Id.	
22	Pager kembang	1	» 0,35	KARSADIKRAMA.	Id.	
23	Id. id.	5	» 0,30	MERTADIKRAMA.	Id.	
24	Id. id.	1	» 0,40	KARNADI.	Id.	
25	Tlepok bamboe	3	» 0,05	TROENADANGSA.	Id.	
26	Schutsel bamboe	1	» 0,65	KRAMAWIDJAJA.	Id.	
27	Pandjang ilang..........	1	» 0,20	TROENADIPA.	Id.	
28	Tikar aloes poetih (pandan).	3	» 10,00	BOK SOERAPAWIRA.	Prabalingga.	
29	Tikar kembang id.	1	» 2,50	BOK SAPAWIRA.	Id.	
30	Id. id. id.	1	» 2,50	BOK RANASEMITA.	Id.	
31	Tikar aloes poetih id.	1	» 8,00	BOK SOERADRANA.	Id.	
32	Anaman bamboe	1	» 0,25	TA DI KRAMA.	Id.	
33	Tikar aloes (pandan).....	1	» 1,00	BOK WIRAGALA.	Id.	
34	Tlepok (bamboe)........	10	» 0,05	BOK KERTAWIDJAJA.	Id.	
35	Tlepok bamboe	1	» 0,10	Id.	Id.	
36	Anaman bamboe	1	» 0,05	WIRA SEMITA.	Id.	
37	Tikar aloes (pandan).....	5	» 5,00	—		
38	Kepang (pajon)	1	» 0,50	WIRASEMITA.	Balak.	
39	Kampilan (mendong).....	1	» 0,05	BOK SEMI.	Id.	

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Ophelдering.
40	Pager bamboe (kembang).	1	f 0,25	Kertadikrama.	Balak.	
41	Id. id. id.	1	» 0,25	Sawidjaja.	Id.	
42	Id. id. id.	1	» 0,25	Wangsaredja.	Id.	
43	Id. id. id.	1	» 0,25	Kramasemita.	Id.	
44	Tampah	5	» 0,15	Kertadjaja.	Id.	
45	Tikar poetih (mendong) ..	1	» 0,10	Bok Wirasana.	Id.	
46	Id. id. id.	1	» 0,10	Bok Sakija.	Id.	
47	Id. id. id.	1	» 0,10	Bok Wangsadrana.	Id.	
48	Id. id. id.	1	» 0,10	Bok Minem.	Id.	
49	Teda (eblek)............	2	» 0,30	Sadongsa.	Id.	
50	Pager bamboe	1	—	Osman.	Ngasinan.	
51	Tenong id.	1	» 0,25	Soetadikrama.	Id.	
52	Senik id.	1	» 0,05	Sapawi.	Id.	
53	Keba (mendong).........	1	» 0,10	Bok Satijah.	Id.	
54	Pager (bamboe)	1	—	Soetawikrama.	Id.	
55	Id. id.	1	—	Kertasemita.	Id.	
56	Id. id.	1	—	Sadjaja.	Id.	
57	Id. id.	1	—	Jasdi.	Id.	
58	Id. id.	1	—	Kertapawira.	Id.	
59	Id. id.	4	—	Mita.	Id.	
60	Id. id.	5	—	Mertadikrama.	Id.	
61	Id. id.	1	—	Amattajiban.	Id.	
62	Id. id.	1	—	Amatrawi.	Id.	
63	Telik id.	1	» 0,05	Tawidjaja.	Id.	
64	Tenong id.	1	» 0,25	Sasemita.	Id.	
65	Tenggok id.	1	» 0,10	Wiratroena.	Id.	
66	Tenong id.	1	» 0,25	Sasemita.	Id.	
67	Koekoesan (bamboe)	6	» 0,07	Kramadangsa.	Id.	
68	Tampah id.	1	» 0,15	Patawi.	Id.	
69	Id. id.	1	» 0,15	Sadrana.	Id.	
70	Id. id.	1	» 0,15	Moekawi.	Id.	
71	Tenong id.	1	» 0,25	Amatkarsa.	Id.	
72	Tjeting id.	1	» 0,15	Kasan redja.	Id.	

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Ophel-dering.
73	Telik (bamboe)	1	f 0,05	Rasimin.	Ngasinan.	
74	Tikar (mendong)	1	» 0,20	Bok Jamin.	Id.	
75	Id. id.	1	» 0,20	Srinem.	Id.	
76	Telik..................	1	» 0,05	Moeksin.	Id.	
77	Pager (bamboe)	2	—	Satawi.	Id.	
78	Id. id.	3		Soetadangsa.	Id.	
79	Id. id.	1	—	Kasanawi.	Id.	
80	Id. id.	3	—	Kramasemita.	Id.	
81	Id. id.	5	—	Kertadita.	Id.	
82	Tjonta Pager bamboe nama gambir sekerek dan rèdjèng.	2	—	Sadikrama.	Magelang.	
83	Tjonta kepis (bamboe) ...	1	» 0,05	Pak Kasiman.	Id.	
84	Tjonta telik id. ...	3	» 0,05	Id.	Id.	
85	Id. id. id. ...	5	» 0,06	Wakija.	Id.	
86	Teplak bamboe..........	1	» 0,16	Wiradikrama.	Id.	
87	Tenggok id.	1	» 0,16	Wangsawidjaja.	Id.	
88	Namnaman bamboe......	2	—	Pak Dawoed.	Id.	
89	Krĕnĕng id.	1	» 0,20	Matngarib.	Id.	
90	Id. id.	1	» 0,12	Id.	Id.	
91	Senik id.	1	» 0,12	Id.	Id.	
92	Tjileboek (bamboe)	1	» 0,05	Djawikrama.	Id.	
93	Kepang................	1	» 0,12	Tokarja.	Id.	
94	Schutsel (2 meter lang en 1 meter hoog)........	1	—	—	Id.	

O. HOUTSNIJWERK, BENEVENS VOORWERPEN VAN KLAPPERDOP EN BEEN.

1	Ragangan warana (djati)..	1	f 5,00	Kramapawira.	Prabalingga.
2	Gangsingan bamboe......	3	» 0,05	Wongsapawira.	Id.
3	Pintoe bamboe..........	1	» 1,25	Djawiradi.	Id.
4	Vogelknip..............	1	—	Aboedarda.	Id.
5	Baki kajoe djati.........	2	—	Wongsadiwirja.	Magelang.
6	Tempat soesoe (batok)....	1	—	Id.	Id.
7	Kalo saringan soesoe (bamboe).	1	—	Id.	Id.

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Ophel-dering.
8	Tempat roti (rotan dan kajoe)...............	1	—	WONGSADIWIRJA.	Magelang.	
9	Tempat goela (batok).....	1	—	Id.	Id.	
10	Sendok teh (batok)......	6	—	Id.	Id.	
11	Iroes soesoe (batok)......	2	—	Id.	Id.	
12	Tempat tembako (bamboe)	1	—	Id.	Id.	
13	Tempat klobot (bamboe)...	1	—	Id.	Id.	
14	Tempat peso tjoekoer (bamboe).................	1	—	Id.	Id.	
15	Tjentong (batok)........	1	—	Id.	Id.	
16	Peso (toelang)..........	2	—	Id.	Id.	
17	Porok (toelang)..........	2	—	Id.	Id.	

P. MEUBELEN EN ANDERE VOORWERPEN VAN HOUT.

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Ophel-dering.
1	Koersi gojang...........	1	f 2,50	MANGOENDIKRAMA.	Bandongan.	
2	Koersi bamboe..........	1	» 0,40	SOEMADIKRAMA.	Manoreh.	
3	Lintjak (bank van bamboe).	1	» 0,80	SOEPAWI.	Id.	
4	Id. id. ..	1	» 1,50	KRAMADIKARA.	Prabalingga.	
5	Koersi gojang (djati).....	1	» 6,50	TODJAJA.	Magelang.	
6	Keré bamboe...........	2	» 1,00	MERTADJAJA.	Kedoe.	
7	Koeroengan boeroeng.....	3	» 3,50	REDJAPAWIRA.	Bandongan.	
8	Id. id.	1	» 1,00	SINGALESANA.	Id.	
9	Sawangan boeroeng......	4	» 0,05	DJAKRAMA.	Prabalingga.	
10	Koeroengan boeroeng.....	1	» 0,15	SIRANOM.	Id.	Een blinde.
11	Id. id.	1	» 2,50	MERTADJAJA.	Id.	
12	Sawangan boeroeng......	4	» 0,05	DRANA.	Id.	
13	Keré bamboe...........	1	» 0,60	WANA.	Balak.	
14	Tjentong (rijstlepel)......	4	» 0,20	WONGSAWIDJAJA.	Id.	Kemoening.
15	Porok.................	3	» 0,10	Id.	Id.	
16	Sangkal (achterstuk v/d bijl)	4	» 0,50	Id.	Id.	
17	Sendok kajoe...........	1	» 0,10	Id.	Id.	
18	Koeroengan bamboe......	1	—	WONGSADINIRJA.	Magelang.	
19	Tenong kajoe djati.......	1	—	Id.	Id.	

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Ophel-dering.
20	Koeroengan bamboe......	1	» 0,50	DIPADRANA.	Magelang.	
21	Id. id.	1	» 0,50	PAK WARIDJA.	Id.	
22	Bakjak................	1 p.	» 1,00	WONGSADRANA.	Id.	
23	Id.	1 p.	» 0,60	Id.	Id.	
24	Id.	1 p.	» 0,40	Id.	Id.	
25	Pajoeng (bamboe dan kain)	2	» 0,50	DJASEMITA.	Prabalingga.	
26	Welit (daoen bamboe)....	1	» 0,02	PATAWI.	Id.	
27	Semboek..............	1	» 0,50	KARJATAROENA.	Id.	
28	Tjemeti kawat..........	1	» 1,50	RATA KANTI.	Remamé.	

Q. WERKTUIGEN EN GEREEDSCHAPPEN.

1	Perkakas pahatan........	—	—	BOK SOERAWIDJAJA.	Lempoejang.	Destilleertoestel.
2	Tjatjak................	—	—	KERTADRANA.	Djetis.	Kerfplank.
3	Id.	—	—	RANADIKRAMA.	Id.	
4	Rigen (scherm om tabak te drogen)...........	—	—	Id.	Id.	
5	Perkakas boewat cigaret..	—	—	THE DJI KO.	Id.	
6	Perkakas tenoenan.......	—	—	BOK SIDIK.	Kedoe.	Weefgetouw.
7	Perkakas toekang sisir....	—	—	SOETADIKRAMA.	Manoreh.	
8	Id. kĕmasan.......	—	—	SOEDIKRAMA.	Id.	
9	Id. koendi.........	—	—	RANA SETIKA.	Id.	Pottenbakkers gereedschappen.
10	Id. id.	—	—	BOK SARIDJEM.	Id.	
11	Id. id.	—	—	BOK SAKIMIN.	Id.	
12	Id. pandé.........	—	—	MAKNAWI.	Id.	
13	Id. toekang djala...	—	—	SOERADIKRAMA.	Id.	
14	Id. id. id. ...	—	—	KRAMATANA.	Id.	
15	Id. id. tikar...	—	—	BOK IMIN.	Id.	
16	Id. id. pager..	—	—	TIKRAMA.	Id.	
17	Id. id. id. ..	—	—	MERTADIKRAMA.	Id.	
18	Id. id. id. ..	—	—	KASNAWI.	Id.	

Volgnummer.	Namen der Voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Namen der inzenders.	District.	Opheldering.
19	Perkakas toekang pager..	—	—	RESASEMITA.	Manoreh.	
20	Id. id. id. ..	—	—	ISTAR.	Id.	
21	Id. id. gatok...	-	—	KASANMOEKMIN.	Id.	
22	Id. id. tenoen..	—	—	BOK PATRAWIDJAJA.	Id.	
23	Id. id. id. ..	—	—	SALIJAH.	Id.	
24	Id. id. blik....	—	—	KARIADINAMA.	Id.	
25	Id. id. karset..	—	—	KASANREDJA.	Prabalingga.	
26	Machine om garen te winden (ikalan benang)........	—	f 2,00	HADJI SALEH.	Id.	
27	Machine om het vuur aan te blazen (oeboeban)......	—	—	Id.	Id.	
28	Gatokan (katjangpers)....	—	—	PAWIRADIKRAMA.	Balak.	
29	Perkakas potong gigi.....	—	» 2,50	SARKAWI.	Ngasinan.	
30	Perkakas tenoenan.......	—	—	Id.	Id.	
31	Boeboetan..............	—	—	KARTADANGSA.	Id.	Draaibank voor hoorn.
32	Id.	—	—	TIRTAREDJA.	Id.	
33	Perkakas gawé wajang....	—	—	GOENAWIRJA.	Magelang.	
34	Id. batik..........	—	—	BOK WONGSAKARJA.	Id.	

R. SCHILDER- EN TEEKENWERK.

1	Gambar................	9	f 0,05	ASTRAWIDJAJA.	Magelang.	
2	Id.	21	» 0,05	Id.	Id.	
3	Gambar prahoe..........	2	» 5,00	KASANMANGOET.	Id.	In verg lijsten.
4	Gambar roepa[2]..........	4	» 0,25	Id.	Id.	
5	Schilderij voorstellende de societeit te Magelang...	1	» 50,00	R. MANGKOE MIHARDJA.	Id.	In verg. lijsten.

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Naam der inzenders.	District.	Ophel-dering.
	S. MUZIEK-INSTRUMENTEN, WAJANG, GOLÈK, TOPÈNG.					
1	Wajang roempoet	5	f 0,10	SOERADIKRAMA.	Lempoejang.	
2	Id. id.	5	» 0,10	KALIMAN.	Id.	
3	Id. Id.	5	» 0,10	KASA.	Id.	
4	Id. id.	4	» 0,10	MERTA.	Id.	
5	Golèk kajoe	6	» 0,10	KRAMASEMITRA.	Prapag.	
6	Wajang bamboe..........	3	» 0,20	KAMIA.	Id.	
7	Id. id.	2	» 0,20	RADJI.	Id.	
8	Id. id.	1	» 0,20	SOWIKARTA.	Id.	
9	Tatahan wajang koelit....	1	» 0,50	GOENAKARIA.	Balak.	
10	Id. id. id. soedah di soengging......	1	» 3,00	WONGSAGOENA.	Id.	
11	Gamelan besi (1 prangkat).	—	» 100,00	TROENAREDJA.	Magelang.	(11 instrum.)
12	Gamelan proenggoe (sal.) (1 prangkat)	—	» 800,00	R. PRAWIRA KOESOEMA.	Id.	
13	Gamelan besi (1 prangkat).	—	» 25,00	KARJADIKRAMA.	Id.	(6 instrum.)
14	Wajang koelit	3	—	GOENAWIRJA.	Id.	
15	Golèk kajoe randoe......	5	» 0,10	MANGOENRESA.	Id.	
16	Topèng id. id.	2	» 0,30	Id.	Id.	
17	Id. id. id.	3	» 0,25	Id.	Id.	
18	Kapalanja Maharadja Menak Djingga.............	1	» 0,40	Id.	Id.	
	T. LANDBOUW- EN CULTUURPRODUCTEN, OLIËN, ENZ.					
1	Minjak gondapoera.......	1 fl.	f 1,00	BOK SOERAWIDJAJA.	Lempoejang.	
2	Minjak Poerwadjamboe ...	1 fl.	» 1,00	Id.	Id.	
3	Bongkokan daoen Poerwadjamboe	1	—	Id.	Id.	
4	Bongkokan daoen Poerwadjiwa	1	—	Id.	Id.	
5	1 kistje Kedoe-sigaren Londres papak, 50 st.	—	» 1,00	THE KAIJ TJOAN.	Djetis.	

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs per stuk.	Naam der inzenders.	District.	Opheldering.
6	1 kistje Kedoe-sigaren Londres lantjip, 50 st.....	—	f 1,00	The Kaij Tjoan.	Djetis.	
7	1 kistje Kedoe-sigaren Hampana, 50 st..........	—	» 1,00	Id.	Id.	
8	1 kistje Kedoe-sigaren Papak N°. 1, 50 st......	—	» 1,00	Id.	Id.	Gemaakt
9	1 kistje Kedoe-sigaren Papak N°. 3, 100 st.....	—	» 1,00	Id.	Id.	door Patadikrama en
10	1 kistje Kedoe-sigaren Sepek lantjip N°. 3, 100 st...	—	» 1,00	Id.	Id.	Bok Kenoek.
11	1 kistje Kedoe-sigaren Papak N°. 2, 50 st......	—	» 0,60	Id.	Id.	
12	1 kistje Kedoe-sigaren Petaleija, 25 st..........	—	» 0,50	Id.	Id.	
13	Eenige kistjes cigaretten, inhoudende 300 stuks..	—	» 1,70	The Dji Ko.	Id.	Gemaakt door Bok Kamirah.
14	Vier trommels cigaretten..	—	—	Thomsons Comp.	Id.	
15	Boengkil (1 ronde koek)..	—	» 5,00	Hadji Moekmin.	Manoreh.	
16	Een boompje (in pot) djeroek wedoes met 29 vruchten.	—	» 20,00	R. Mangkoemihardjo.	Magelang.	
17	Een id. djeroek keprok tjina met 26 vruchten......	—	» 20,00	Id.	Id.	
18	Een id. id. met 15 vruchten	—	» 15,00	Id.	Id.	
19	Een id. id. met 5 vruchten	—	» 15,00	Id.	Id.	
20	Vanielje; een stopflesch inh. 217 hauwen of stokjes à	—	» 0,16	Id.	Id.	
21	Vanielje; een stopflesch inh. 177 hauwen of stokjes à	—	» 0,12	Id.	Id.	
22	Acht stuks oewi........	—	—	R. Prawira Koesoema.	Id.	

BIJLAGE II.

VOORWERPEN TER OPLUISTERI

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs.
1	Gandewa (walikoekan)	2	—
2	Panah (bamboe)	12	—
3	Gandewa (sanahout)	1	f 15
4	Panah (bamboe)	10	» 2
5	Wandelstok, kajoe timaha	1	—
6	Sirihbakje	1	—
7	Id. (van klapperdop)	1	—
8	Presenteerblaadje	1	—
9	Photographieën bĕksan (wirèng)	3	—
10	Schilderij, voorstellende een echt Kedoesch paard	1	—
11	Djontra (spinnewiel) met 1 kisi	1	—
12	Wajang poerwa	1 lakon.	» 700
13	Wajang gĕdog	1 lakon.	» 400
14	Wajang poerwa (met diamanten bezet)	1 lakon.	» 15000
15	Gamelan salèndro	1 stel.	» 4000
16	Gamelan pèlog	1 stel.	. 3000
17	Een Javaansch ruiter te paard (levensgroot) gereed om naar de watangan (tournooi) te gaan	1	» 15
18	Pedang	1	» 150
19	Pedang	1	» 100
20	Pedang	1	—
21	Theelepeltjes en suikerlepeltje	12—1	—
22	Kaloeng (halsketting)	1	» 600
23	Kopjah (kalotje)	1	» 400
24	Kopje en schoteltje	1—1	» 25
25	Kopje en schoteltje	1—1	» 75
26	Kommetje met deksel	1	» 100
27	Lepel	1	» 5
28	Lepel	1	» 35

VAARDIGD IN DE RESIDENTIE KEDOE.

Bijzonderheden: waar gemaakt, door wien, enz. enz.	Eigenaars.
ilver gemonteerd.	Regent Temanggoeng.
—	Id.
wasa gemonteerd.	Regent v. Magelang.
—	Id.
	Id.
kt van roejoeng (arenhout). Met zeven koperen doosjes.	Id.
s koperen doosjes en 1 ijzeren pinangschaar.	Id.
out, met stukjes spiegelglas bezet. Ruim 80 jaar oud.	Id.
illende standen uit de dansen, vroeger uitgevoerd in de kaboepaten te Magelang.	Id.
rdigd door wijlen Raden Saleh tijdens zijn bezoek te Magelang.	Id.
out, geverfd en verguld; zeer oud.	Id.
gelang gemaakt door verschillende personen.	Mau Liem.
Id.	Id.
gemaakt, doch met behulp van een specialiteit in dat vak van Jogjakarta.	Id.
rt bij de wajang poerwa.	Id.
rt bij de wajang gĕdog.	Id.
kt door Mangoen ardja, tjarik desa Tandjoengsari (Setjang) Magelang. Het paard van doek (aren).	R. Tirta Koesoema.
evest en scheede van goud.	Id.
evest en scheede van zilver.	Id.
. van koper en scheede van leer.	J. H. C. Floberg.
ilver gemaakt door den kemasan van Kampoeng Pontjol alhier.	J. C. Kummer.
oud en diamanten, gemaakt door den goudsmid Parta te Kemiri-kĕrĕp alhier.	Kwee Aan Kie.
uweel, bezet met diamanten, gemaakt door Poespita.	Id.
ilver, gemaakt door Parta.	Id.
oud, gemaakt door Parta.	Id.
oud, en een paar diamanten op den knop van het deksel; gemaakt door Parta.	Id.
ilver, gemaakt door Parta.	Id.
oud, gemaakt door Parta.	Id.

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs.
29	Kaloeng (halsketting)	1	f 800,00
30	Horlogeketting	1	» 500,00
31	Horlogeketting	1	» 1500,00
32	Modelbrug (bamboe en hout)	1	—
33	Houten beelden	2	—

Bijzonderheden: waar gemaakt, door wien, enz. enz.	Eigenaars.
Van zilver, en met een groot aantal diamanten bezet; gemaakt door POESPITA.	KWEE AAN KIE.
Van goud, bezet met diamanten; gemaakt door PARTA.	Id.
Een lange zware ketting van zilver met een groot aantal diamanten; ook vervaardigd door PARTA.	Id.
Voorstellende de brug over de Pabélan in het district Prabalingga en gemaakt door PAK KARIJA.	C. J. SCHOTEL
Voorstellende een Javaan en een Javaansche vrouw van goeden huize, respectievelijk 90 en 84 cM. hoog; van djatihout gemaakt door DJAJASEMITA te Temanggoeng.	W. MEIJER.

BIJLAGE III.

VOORWERPEN TER OPLUISTERING,

Volgnummer.	Namen der voorwerpen.	Aantal.	Prijs.
1	Vazen	2	—
2	Sigarenbekers	2	—
3	Sigarenbeker (met Koninklijk wapen)	1	—
4	Matjes	2	—
5	Rolkussens	3	—
6	Ketoe	1	—
7	Sigarenkoker	1	—
8	Sigarenkoker	1	—
9	Mandje (rotan)	1	—
10	Zonnehoed (bamboe)	1	—
11	Modelbrug (bamboe en hout)	1	—
12	Modelbrug id.	1	—
13	Zes Indische vruchten van zilver (filigraan)	1	—
14	Schilderij, voorstellende Rama Pantjawati	1	—
15	Id. id. Rama Ngalengka	1	—
16	Id. id. Brata Joeda Ngastina	1	—
17	Id. id. Brata Joeda Pandawa	1	—

NIET UIT KEDOE AFKOMSTIG.

Bijzonderheden: waar gemaakt, door wien, enz. enz.	Eigenaars.
Van ruwe getah pertja, vervaardigd in de Z.- en O.-Afdeeling van Borneo.	J. C. Kummer.
Id. id.	Id.
Id. id.	Id.
Rotanvlechtwerk uit de Z.- en O.-Afdeeling van Borneo.	Id.
Id. id.	Id.
Id. id.	Id.
Id. id.	L. D. Van Capelle.
Gemaakt te Makassar.	J. C. Kummer.
Vlechtwerk uit Singaparna (Preanger).	J. H. C. Floberg.
Id. id.	Id.
Gemaakt door Merta Leksana van Banjoemas. Brug over de Serajoe bij Bandjarnegara.	C. J. Schotel.
Gemaakt door Merta Leksana van Banjoemas. Brug over de kali Beroekah-andap te Bandjarnegara.	Id.
Vervaardigd in de Padangsche Bovenlanden.	W. Meijer.
Vervaardigd te Jogjakarta.	Regent v. Magelang.
Id.	Id.
Id.	Id.
Id.	Id.

BIJLAGE IV.

BEKRONINGEN.

NIJVERHEIDS-TENTOONSTELLING TE MAGELANG OP 20, 21 EN 22 AUGUSTUS 1891.

Doorloopend nummer.	Namen der bekroonden.	Districten.	Bekroond voor:	Bekroond met:	
1	Bok Masidik	Kedoe.	Loerik.	f 5	—
2	Ma di krama	Prapag.	Vlechtwerk bamboe.	2	50
3	Wongsa di wibja	»	» »	2	50
4	Bok Singa di krama	Lempoejang.	Loerik.	5	—
5	Bok Rami	»	»	2	50
6	Bok Soera widjaja	»	Distillatie.	2	50
7	Bok Rahmat	»	Loerik.	2	50
8	Pak Djagol	»	Vlechtwerk bamboe.	2	50
9	Mita	Ngasinan.	» »	5	—
10	Sa djaja	»	» »	2	50
11	Kasanawi	»	» »	2	50
12	Bok Satijah	»	» »	2	50
13	Sa wirana	»	Steenhouwwerk.	2	50
14	Kasan di krama	»	Kammen van hoorn.	2	50
15	Krama sentana	»	» » »	5	—
16	Kerta dongsa	»	Pijpen, stokken enz. van hoorn.	2	50
17	Bok Kamadi	Balak.	Loerik.	5	—
18	Wongsa wi djaja	»	Snijwerk van kemoeninghout.	2	50
19	Wongsa goena	»	» » leer.	2	50
20	Krama joeda	»	» » hoorn.	2	50
21	Kerta di krama	»	Vlechtwerk bamboe.	2	50
22	Sa wi djaja	»	» »	2	50
23	Bok Gimen	Menoreh.	» »	2	50
24	Bekel van Tjana	»	Kalksteen en kalk.	10	—
25	Rota kanti	Remamé.	Vlechtwerk met metaaldraad.	2	50
26	Bok Botok	Bandongan.	Loerik.	2	50

Doorloopend nummer.	Namen der bekroonden.	Districten.	Bekroond voor:	Bekroond met:	
27	Hadji Ahmad...........	Bandongan.	Vlechtwerk arenwortels.	f 2	50
28	Redja pawira..........	»	» bamboe.	2	50
29	Bok Djemirah..........	Prabalingga.	Loerik.	5	—
30	Wongsa di nama........	»	Koperslagerswerk.	5	—
31	Wirja di moerti........	»	Vlechtwerk paardenhaar.	2	50
32	Merta di krama........	»	Djala.	2	50
33	Bok Soerapprawira......	»	Vlechtwerk pandan.	2	50
34	Wongsa di medja.......	»	Messing gietwerk.	2	50
35	Bok Prana semita.......	»	Vlechtwerk pandan.	2	50
36	Siranom...............	»	» door een blinde.	2	50
37	Krama prawira.........	»	Houtsnijwerk.	2	50
38	Aboe darda............	»	Een kooi van hout.	2	50
39	Dja wi radi...........	»	Bamboesnijwerk.	2	50
40	Bok Wongsa karja......	Magelang.	Batikan.	5	—
41	R. M. Wongsa di wirja..	»	Huish. artikelen van hout.	5	—
42	R. Mangkoe mihardja....	»	Schilderwerk.	10	—
43	Pak Waridja...........	»	Vlechtwerk bamboe.	2	50
44	Prawira redja.........	»	Tjenela, tjripoe, sepatoe.	5	—
45	Wongsa drana.........	»	Gapijak.	2	50
46	Tjakra taroena.........	»	Kleeding koelock.	2	50
47	Karja redja...........	»	Koeroengan besi.	2	50
48	Troena redja..........	»	IJzeren gamelan.	10	—
49	M. Mangoen ardja......	»	Voorwerp ter opluistering.	10	—
50	Krama wi djaja........	»	Wit leder.	2	50
51	Wongsa semita.........	»	Djala.	2	50
52	Sa wi djaja...........	»	»	2	50
53	Wongsa wi djaja.......	»	Vlechtwerk.	2	50
54	Wongsa di krama.......	»	Aardewerk.	2	50
55	R. Mangkoe mihardja....	»	Kweeken van planten.	5	—
56	R. Prawira koesoema....	»	» » »	5	—

RECAPITULATIE.

Kedoe	*f*	5.—
Prapag	»	5.—
Lempoejang	»	15.—
Ngasinan	»	25.—
Balak	»	17.50
Manoreb	»	12.50
Remamé	»	2.50
Bandongan	»	7.50
Prabalingga	»	32.50
Magelang	»	77.50
Totaal	*f*	200.—

BIJLAGE V.

LIJST DER WERKLIEDEN, DIE OP HET TENTOONSTELLINGS-TERREIN HUNNE BEDRIJVEN UITOEFENDEN.

Doorloopend nummer.	Namen der werklieden.	District.	Bedrijf.	Opheldering.
1	SINGA DI KRAMA.	Magelang.	Toekang grabah anglo.	Pottenbakker.
2	RANA DI KRAMA.	»	T. koeroengan.	Kooien.
3	DIPA DRANA.	»	T. »	»
4	TROENA DI KRAMA.	»	T. wloekoe.	Ploeg.
5	MATNGARIP.	»	T. tenggok.	Rijstmand.
6	PA DRANA.	»	T. djleboeg.	Fuik.
7	DJA WI KRAMA.	»	T. »	»
8	TAKARIA.	»	T. kepang.	—
9	PAK DAWOED.	»	Nganam menjan kobar.	Vlechtwerk.
10	WONGSA SEMITA.	»	T. djala.	Netten.
11	WONGSA DRANA.	»	T. bakijak.	Klompen.
12	TADJAJA.	»	T. koersi.	—
13	BOK WONGSA KARJA.	»	Batik.	—
14	BOK BOTOK.	Bandoengan.	Nenoen.	Weefster.
15	SINGA LEKSANA.	»	T. koeroengan.	Kooien.
16	HADJI AHMAD.	»	T. kopjah.	Kalotje.
17	WONGSA WI DJAJA.	»	T. tenong.	Ronde doos.
18	REDJA PAWIRA.	»	T. koeroengan.	Kooien.
19	WANA DRANA.	»	T. kepang.	—
20	KARTA DI KRAMA.	»	T. »	—
21	MANGOEN DI KRAMA.	»	T. lintjak.	Bank v. bamboe.
22	WONGSA WI DJAJA.	Balak.	T. entong.	Rijstlepel.
23	KERTA DJAJA.	»	T. tampah.	Om rijst te warmen.
24	KRAMASEMITA.	»	Nganam sekar poetjoeng.	Vlechtwerk.
25	GOENA KAJAR.	»	Dalang.	—
26	WANA DONGSA.	»	T. keré.	—
27	MERTAWI DJAJA.	»	T. gĕndèng.	—

Doorloopend nummer.	Namen der werklieden.	District.	Bedrijf.	Ophelderiug.
28	Wongsa goena.	Balak.	Dalang.	—
29	Bok Wira sana.	»	T. klasa.	Mattenvlechtster.
30	Bok Semi.	»	T. »	»
31	Bok Kamadi.	»	Nēnoen.	Weefster.
32	Bok Sakija.	»	T. nganam.	Vlechtwerk.
33	Dja di nama.	»	T. gĕndèng.	—
34	Rana di krama.	»	Djlagra.	Steenhouwer.
35	Wongsa redja.	»	Nganam tjeplok mang-gis.	Vlechtwerk.
36	Tjitra semita.	»	T. djala.	Netten.
37	Wira semita.	»	T. kepang.	—
38	Bok Wongsa drana.	»	Nganam.	Vlechtwerk.
39	Pak Pabijah.	»	Pandé.	Smid.
40	Pawira di krama.	»	T. pawon.	—
41	Merta pawira.	»	Pandé.	Smid.
42	Merta di wirja.	»	T. klasa.	Mattenvlechter.
43	Bok Minem.	»	T. »	
44	Todongsa.	»	T. pager.	
45	Satroena.	Ngasinan.	T. djala.	Netten.
46	Amatsemangoen.	»	T. »	»
47	Sabip.	»	T. »	»
48	Patawi.	»	T. »	»
49	Karnawi.	»	T. »	»
50	Kasan naroewi.	»	Nganam menjan kobar.	Vlechtwerk.
51	Soera prawira.	»	T. tĕkĕn.	Stokken.
52	Kasan Iman.	»	T. sĕnik.	Mandje.
53	Mita.	»	T. »	»
54	Merta di krama.	»	Nganam menjan kobar.	Vlechtwerk.
55	Kertosemita.	»	» slobok.	»
56	Sadrana.	»	T. tampah.	Om rijst te wannen.
57	Sasemita.	»	T. tenong.	Ronde doos.
58	Manawi.	»	T. tampah.	—
59	Karsa.	»	T. tenong.	—
60	Kerta wi djaja.	»	Nganam menjan kobar.	Vlechtwerk.

Doorloopend nummer.	Namen der werklieden.	District.	Bedrijf.	Opheldering.
61	Ta djaja.	Ngasinan.	Nganam bedjeng.	Vlechtwerk.
62	Jasdi.	»	Gambir soekerek.	»
63	Sapawi.	»	T. toemboe.	Doos v. bamboe.
64	Bok Raslan.	»	Nēnoen.	Weefster.
65	Bok Moer.	»	»	»
66	Kerta dongsa.	»	T. boeboed.	Draaier.
67	Bok Dilah.	»	Nganam mendong.	Mattenvlechtster.
68	Jakoeb.	»	T. pager redjeng.	Vlechtwerk.
69	Soera taroena.	»	T. koekoesan.	
70	Moessin.	»	T. boeboed.	Draaier.
71	Ta wi djaja.	»	T. woewoe.	Fuik.
72	Kramasemita.	»	Nganam menjan kobar.	Vlechtwerk.
73	Soeta dongsa.	»	» » »	»
74	Soeta di krama.	»	T. tenong.	—
75	Rasimin.	»	T. telik.	Fuik.
76	Oesman.	»	T. pager.	—
77	Amad Tajibin.	»	T. »	—
78	Sa wi djaja.	»	T. » sapadi.	—
79	Kerta dita.	»	T. » sisik melik.	—
80	Slimin.	»	T. koekoesan.	—
81	Wira merta.	»	T. »	—
82	Sarkawi.	»	T. pangoer.	—
83	Wira taroena.	»	T. tenggok.	Mandje.
84	Slamet.	»	Nganam klasa.	Mattenvlechter
85	Bok Moertinah.	»	» »	—
86	Sasemita.	»	T. tenong.	—
87	Amat rawi.	»	T. pager.	—
88	Satawi.	»	Nganam menjan kobar.	Vlechtwerk.
89	Kasan radji.	»	T. tjeting.	Rijstmand.
90	Kerta pawira.	»	Nganam menjan kobar.	—
91	Merta dongsa.	»	T. koekoesan.	—
92	Krama dongsa.	»	T. »	—
93	Rana drana.	»	T. lintjak.	Bank v. bamboe.
94	Soeta wi krama.	»	T. pager.	—

Doorloopend nummer.	Namen der werklieden.	District.	Bedrijf.	Opheldering.
95	Bok Satijah.	Ngasinan.	Nganam këba.	Vlechtwerk.
96	Patawi.	»	T. tampah.	—
97	Gondahsetika.	»	Dalang.	—
98	Wongsa taroena.	»	T. koekoesan.	—
99	Sa wi krama.	»	Djlagra.	Steenhouwer.
100	Dja di krama.	»	»	»
101	Sa wi djaja.	»	T. djoengkat.	Kammen.
102	Kasan di krama.	»	T. »	»
103	Soeta taroena.	»	T. »	»
104	Krama wi djaja.	»	T. koeroengan.	Kooien.
105	Sa di kara.	»	T. djoengkat.	Kammen.
106	Wongsa di krama.	»	T. »	»
107	Krama Sentana.	»	T. »	»
108	Soma di krama.	»	T. »	»
109	Rebo.	»	T. »	»
110	Kerta taroena.	»	Nganam pager.	—
111	Wira semita.	Prabalingga.	» »	—
112	Krama pawira.	»	Ngoekir rana.	—
113	Bok Rana wi djaja.	»	Nënoen.	Weefster.
114	Kerta drana.	»	T. rakitan.	—
115	Dja krama.	»	T. »	—
116	Wongsa pawira.	»	T. gangsingan.	Tollen.
117	Merta di krama.	»	T. djala.	Netten.
118	Merta djaja.	»	T. koeroengan.	Kooien.
119	Karja taroena.	»	T. petjoet.	Zweep.
120	Ta wi krama.	»	T. ani-ani.	—
121	Ta di kara.	»	Mranggi.	—
122	Bok Kerta wi djaja.	»	Nganam tlepak.	—
123	Siranom.	»	T. koeroengan.	Kooien.
124	Wirontana.	»	Gending.	—
125	Kasan redja.	»	Kemasan.	Goudsmid.
126	Wira di moerti.	»	T. karset.	—
127	Bok Soera gala.	»	Nganam klasa.	Mattenvlechtster.
128	Bok Soera drana.	»	» »	»

Doorloopend nummer.	Namen der werklieden.	District.	Bedrijf.	Ophelderlng.
129	Bok Sapawi.	Prabatingga.	Nganam klasa.	Mattenvlechtster.
130	Bok Ranoe semita.	»	» »	»
131	Bok Mainem.	»	» »	»
132	Pak Dijem.	»	Ngleles.	—
133	Krama pawira.	»	Djlagra.	Steenhouwer.
134	Prawira di krama.	»	»	»
135	Djaja wi radi.	»	T. kori pring.	Deur v. bamboe.
136	Bok Soera pawira.	»	Nganam klasa.	Mattenvlechtster.
137	Djaja Semita.	»	T. pajoeng.	—
138	Bok Kasan di krama.	»	Nĕnoen loerik.	Weefster.
139	Wongsa di nama.	»	Sajang.	Koperslager.
140	Wongsa di medja.	»	Gemplak.	—
141	Niti karja.	»	T. djoengkat.	Kammen.
142	Karmadi.	Remamé.	T. gĕḍèk.	Pager.
143	Nga di wongsa.	»	T. lampit.	—
144	Dipa setika.	»	Djlagra.	Steenhouwer.
145	Ta pawira.	»	Pandé.	Smid.
146	Karsa di krama.	»	T. gĕḍèk.	Pager.
147	Merta di krama.	»	T. »	»
148	Bok Troena dongsa.	»	T. tlepok.	—
149	Kerta nadi.	»	T. toemboe.	Mand.
150	Saimin.	»	T. kepang.	—
151	Kerta di krama.	»	T. »	—
152	Rota kanti.	»	T. tjemeti.	Zweep.
153	Troena dipa.	»	T. pandjang ilang.	—
154	Krama wi djaja.	»	T. gĕḍèk.	Pager.
155	Bok Gimin.	Menoreh.	Nganam klasa.	Mattenvlechtster.
156	Bok Menek.	»	» »	»
157	Bok Ginah.	»	» »	»
158	Bok Amir.	»	» »	»
159	Bok Oerip.	»	» »	»
160	Bok Ngadimal.	»	» »	»
161	Bok Patra wi djaja.	»	» »	»
162	Bok Satijah.	»	» »	»

Doorloopend nummer.	Namen der werklieden.	District.	Bedrijf.	Opheldering.
163	Maknawi.	Menoreh.	Pandé.	Smid.
164	Sama di krama.	»	T. lintjak.	Bank v. bamboe.
165	Merta setika.	»	Koendi.	Pottenbakker.
166	Bok Sarijem.	»	»	»
167	Bok Sakiman.	»	»	»
168	Kaija di nama.	»	T. blek.	Blikslager.
169	Reksa di krama.	»	Kemasan.	Goudsmid.
170	Setra di krama.	»	T. djoengkat.	Kammen.
171	Kerta di krama.	»	T. »	»
172	Rana taroena.	»	T. djala.	Netten.
173	Noerkasan.	»	T. »	»
174	Reksa semita.	»	T. pager.	—
175	Amat Idris.	»	T. »	—
176	Atma di medja.	»	T. djala.	Netten.
177	Sadrana.	»	T. »	»
178	Krama sana.	»	T. »	»
179	Soeta di krama.	»	T. »	»
180	Setja di wongsa.	»	T. »	»
181	Sapawi.	»	T. lintjak.	Bank v. bamboe.
182	Merta di krama.	»	T. pager.	—
183	Bok Samirah.	Djetis.	T. rokok.	—
184	Parta di krama.	»	T. sroetoe.	—
185	Rana dongsa.	»	T. tenong.	Ronde doos.
186	Merta taroena.	»	T. tampah.	Om rijst te wannen.
187	Wongsa drana.	»	T. »	» » » »
188	Krama redja.	»	T. pandjang ilang.	—
189	Kerta drana.	»	Ngradjang tembako.	—
190	Rana di krama.	»	» »	—
191	Setra di krama.	»	T. tampah.	—
192	Soera wi djaja.	Lempoejang.	Mahat gonda poerg.	—
193	Pak Djagoel.	»	T. tjeting.	Rijstmand.
194	Seleman.	»	T. sapoe.	Bezem.
195	Bok Sidik.	Kedoe.	Nĕnoen.	Weefster.

BIJLAGE VI.

LIJST DER VOORWERPEN, AANGEKOCHT VOOR DE VERLOTING.

	Namen der voorwerpen.	Aantal loten.	Prijs.			Districten.	Aanmerkingen.
1	Bamboebank	1	f		80	—	Gedurende de tentoonstelling gemaakt.
1	Stoel	1	»		40	—	
1	Tjeting	1	»		17^{5}	—	
1	Tenong	1	»		17^{5}	—	
1	Kooi	1	»		30	—	
1	Tenong	1	»		15	—	
1	Loerik (kain)	1	»	1	75	—	
2	Tampah	2	»		05	—	
8	Tollen	8	»		30	—	
4	Lepels	4	»		60	—	
1	Loempang	1	»		30	—	
1	Sigarenpijpje	1	»		05	—	
1	Kooi	1	»		50	Magelang.	
	Bezems en touwwerk	3	»	1	25	»	
1	IJzeren kooi	1	»	6	—	»	
3	Paar klompen	3	»	2	40	»	
4	Zakdoeken	4	»	4	—	»	
1	Koeroengan ajam	1	»		50	»	
1	Tenggok	1	»		20	»	
2	Krěněng	2	»		30	»	
20	Spaarpotten	5	»	1	—	»	
1	Langgé	1	»		50	»	
5	Topengs	5	»	1	50	»	
4	Goleks	4	»		40	»	
1	Hoofd van Menak djinggo	1	»		50	»	
4	Teliks	4	»		30	»	
2	Lempers	1	»		02^{5}	»	
23	Aardewerk	22	»	1	—	»	
	Transporteeren	82	f	25	42^{5}		

	Namen der voorwerpen.	Aantal loten.	Prijs.			Districten.	Aanmerkingen.
	Per transport......	82	f	25	42⁵		
1	Entong................	1	»		30	Magelang.	
1	Senik................	1	»		12⁵	»	
2	Sarongs..............	2	»	40	—	»	
17	Vanielje..............	2	»	2	62	Ngasinan.	
3	Stokken..............	3	»	2	25	»	
2	»	2	»	2	—	»	
8	Pennehouders...........	8	»	1	60	»	
9	Pijpjes...............	9	»		45	»	
6	Tollen................	6	»		48	»	
6	»	6	»		48	»	
40	Hemdsknoopjes.........	10	»	2	—	»	
14	Manchetknoopen........	7	»		70	»	
22	»	11	»	1	10	»	
3	Kammen...............	3	»		60	»	
3	»	3	»		38	»	
1	Tjowek................	1	»		25	»	
1	Tenong................	1	»		30	»	
1	Tenggok..............	1	»		05	»	
2	Kooien................	2	»		40	»	
3	Lange kammen.........	3	»		60	»	
2	Kleine »	1	»		10	»	
6	Manchetknoopen........	3	»		30	»	
2	Oorbellen.............	2	»		20	»	
2	Kammen..............	2	»		30	»	
5	»	5	»		62⁵	»	
4	» voor vrouwen ...	4	»		28	»	
1	»	1	»		10	»	
5	Kleine kammen.........	5	»		25	»	
1	Tjowek en moentoe......	1	»		15	»	
12	Tollen................	12	»		96	»	
3	Kammen..............	3	»		30	»	
	Transporteeren......	203	f	85	67⁵		

	Namen der voorwerpen.	Aantal loten.	Prijs.			Districten.	Aanmerkingen.
	Per transport......	203	f	85	67^{5}		
8	Sisir..................	8	»		40	Ngasinan.	
11	Tlepok................	11	»		60	Prabalingga.	
1	Kooi..................	1	»		15	»	
1	Ketel..................	1	»		75	»	
1	Talam................	1	»		75	»	
1	Kendil...............	1	»	1	—	»	
1	Dandang..............	1	»	2	—	»	
7	Sawangan.............	3	»		20	»	
3	Tollen................	1	»		15	»	
4	Ani^{2}.................	2	»		20	»	
1	Slendang.............	1	»	2	—	»	
1	Bakal badjoe...........	1	»	1	25	»	
1	Deur..................	1	»	1	25	»	
1	Kam..................	1	»		30	»	
1	Regenscherm...........	1	»		50	»	
1	Sawangan.............	1	»		05	»	
1	Pawon...............	1	»		12^{5}	»	
1	Kentjeng..............	1	»	2	—	»	
4	Matten...............	4	»	20	—	»	
1	Kekeb................	1	»	1	50	»	
2	Tlepok...............	1	»		80	»	
1	Mat..................	1	»	5	—	»	
1	Zweep...............	1	»		50	»	
3	Tlepok...............	3	»		15	Remamé.	
1	Pipisan...............	1	»		65	»	
1	Pandjang ilang..........	1	»		20	»	
1	Groote toemboe.........	1	»		25	»	
2	Kepangs..............	2	»		60	»	
1	Stoel.................	1	»		35	Menoreh.	
1	Mat..................	1	»		75	»	
2	Aarden vaten...........	2	»		20	»	
	Transporteeren......	261	f	130	30		

	Namen der voorwerpen.	Aantal loten.	Prijs.			Districten.	Aanmerkingen.
	Per transport......	261	*f*	130	30		
1	Tempat sirih...........	1	»		15	Menoreh.	
3	Kammen.............	3	»		25	»	
1	Mes.................	1	»		50	Balak.	
4	Rijstlepels............	4	»		80	»	
3	Vorken...............	3	»		45	»	
1	Eetlepel..............	1	»		10	»	
2	Bundels touw..........	2	»		25	»	
1	Keré.................	1	»		60	»	
1	Mat.................	1	»		10	»	
5	Tampah..............	5	»		75	»	
2	Matten...............	2	»		20	»	
2	Tampah..............	2	»		30	»	
1	Wajang...............	1	»		50	»	
2	Kepangs..............	2	»		50	Bandongan.	
1	Tenong...............	1	»		50	»	
1	Kist sigaren...........	1	»	1	—	Temanggoeng.	
4	Bezems..............	4	»		25	»	
1	Pandjang ilang..........	1	»		10	»	
2	Messen...............	2	»	1	—	»	
2	Itjir.................	2	»		40	»	
7	Tampah..............	7	»		70	»	
7	Kisten sigaren..........	7	»	6	10	»	
1	Toemboe.............	1	»		05	»	
2	Keré.................	2	»	2	—	»	
	Olie gonda poera, 1 fl....	1	»	1	—	»	
3	Tenongs..............	3	»	1	20	»	
4	Kisten sigaretten........	4	»	1	70	»	
6	Goleks...............	3	»		60	Prapag.	
6	Tjetings..............	3	»	1	25	»	
10	Wajang bamboe.........	3	»	2	—	»	
15	» roempoet.......	5	»	1	50	»	
	Transporteeren.....	340	*f*	157	10		

	Namen der voorwerpen.	Aantal loten.	Prijs.			Districten.	Aanmerkingen.
	Per transport......	340	f	157	10		
4	Wajang roempoet.......	2	»		40	Prapag.	
	Vanielje (1 pakje).......	2	»	2	50	Magelang.	
	Totaal............	344	f	160	—		

Ontvangsten.	Uitgaven.
344 loten à f 0.50 ... . f 172.—	Aanvraag loterij op zegel ...... f 1.50
	6 pct. belasting van f 172.— .. » 10.32
	$^{1}/_{1000}$ voor de armen.......... » 0.17[5]
	344 prijzen .... » 160.—
	f 171.99[5]

BIJLAGE VII.

LIJST DER INSTRUMENTEN VAN DE GAMELAN SALÉNDRO.

DAFTAR GAMELAN SALÉNDRO.

Angka.	Nama taboehan.	Katerangan.
1	1 rebab.	Adapoen kempoel, saperti tei seboet pada angka 7, itoe kabanjakan hanja saboewah sahadja, dan soewaranja dinamai *nenem*. Maka pada masa ini banjak orang pembesar, apabila memainken wajang dipakainja 4 boewah kempoel, dan namanja ja itoe: *barang*, *nenem*, *lima* dan *dada*. Demikijan djoega ketoek, jang terseboet pada angka 10; sasoenggoehnja saboewah sahadjapoen soedah tjoekoep. Maka maksoed 2 boewah ketoek itoe sama djoega dengan kenong, terseboet pada angka 11. Djikalau dipakai orang seboewah kenong sahadja, maka soewaranja dinamai *lima*. Maka sebab ada 4 boewah kenong, gamelan saléndro itoe doewalah soewaranja, jang satoe namanja *lagoe ketjil*, dan jang satoe *lagoe besar*.
2	1 kendang.	
3	1 ketipoeng.	
4	1 gambang.	
5	1 tjlempoeng.	
6	1 gong.	
7	2 kempoel.	
8	1 bonang.	
9	1 » paneroes.	
10	2 ketoek.	
11	4 kenong.	
12	2 demoeng.	
13	2 saron.	
14	1 sloekat.	
15	1 slento.	
16	1 panemboeng.	
17	1 gender.	
18	1 » paneroes.	
19	1 » panemboeng.	
20	1 soeling.	

BIJLAGE VIII.

TOELICHTING VOOR DE TEELT VAN OEWI.

[illegible]

[illegible] ½ [illegible] 3 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ½ [illegible] ¼ [illegible] 8 [illegible] 9 [illegible]

[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] 19 [illegible] 1891.

W. G. [illegible]

BIJLAGE IX.

BEKRONINGEN.

NIJVERHEIDS-TENTOONSTELLING TE MAGELANG OP 29 EN 30 SEPTEMBER EN 1 OCTOBER 1892.

DISTRICT MAGELANG.

Nummer.	Namen der bekroonden.	Desa of kampoeng.	Bekroond voor:	Bekroond met:	
1	Krama widjaja	Pradjoeritan.	Weloelang.	f 2	50
2	Tjitra sentana	Gendingan.	Keré.	2	50
3	Karja semita	Pradjoeritan.	Lantaarns, trommels.	10	—
4	Krama djaja	Samban.	Tjowek batoe.	2	50
5	Tjakra taroena	Malanggaten.	Koeloek.	5	—
6	Krama di wirja	Samban.	Pet.	2	50
7	Tjakra prawira	Saratan.	Snijwerk.	2	50
8	Parta taroena	Pradjoeritan.	Saroengan koeda.	5	—
9	Prawira redja	Samban.	Schoenen en sloffen.	5	—
10	Tjitra taroena	Gendingan.	Koperwerk, gespen, enz.	2	50
11	Soema karja	Id.	Id. dandang, enz.	5	—
12	R. Mangkoe mihardja	Toekangan.	Gambar.	15	—
13	Kerta djaja	Soember.	Kerbo dan matjan.	15	—
14	Astra widjaja	Bajeman.	Teekeningen.	2	50
15	Tasana	Nambangan.	Dalang.	2	50
16	Merta di wangsa	Sekolahan.	Djala.	2	50
17	Karta di krama	Salakan.	Djala.	2	50
18	Setra dongsa	Pangonan.	Wloekoe.	2	50
19	Sadrana	Krambangan.	Aardewerk.	2	50
20	Amat brahim	Malanggaten.	Id.	2	50
			Totaal.......	f 92	50

Nummer.	Namen der bekroonden.	Desa of kampoeng.	Bekroond voor:	Bekroond met:	

DISTRICT BALAK.

1	Bok Rana widjaja.......	Tampir koelon.	Loerik.	f 2	50
2	Bok Karnadi...........	Gĕgĕr kidoel.	»	2	50
3	Bok Parijem...........	Tampir.	»	2	50
4	Sadjaja...............	Drenggeng.	Tjanggah.	2	50
5	Soeradrema............	Sanggrahan.	Arit.	2	50
6	Wongsa widjaja........	Bolong.	Sangkal.	2	50
7	Sa di krama...........	Sanggrahan.	Bĕndo.	2	50
8	Djaja di wirja.........	Id.	Tlaboeng.	2	50
9	Merta di krama........	Sembir.	Bodik.	2	50
10	Setra di krama.........	Kebon dalan.	Rongka.	2	50
11	Sa di kara.............	Peterongan.	Gamparan.	2	50
12	Merta pawira..........	Pending kidoel.	Tjowèk.	2	50
13	Liem Boen Han.........	Peterongan.	Tjèntong, iroes, enz.	2	50
14	Merta pawira..........	Dalemanlor.	Patjoel.	2	50
15	Setja di medja.........	Pakis tengah.	Lèngsèr, enz.	2	50
16	Kerta widjaja..........	Trenten.	» »	2	50
17	Pak Wagijem...........	Pakis koelon.	Loekoe.	5	—
18	Wongsa goena..........	Tabagwaroe.	Wajang waloelang.	2	50
19	Wongsa di kara........	Paterongan.	Gamparan.	2	50
			Totaal.......	f 50	—

DISTRICT BANDONGAN.

1	Mangoen di krama.......	Tjampoe redja.	Kĕlir.	f 10	—
2	Soera ami djaja........	Kawaron.	Koperen plaat.	2	50
3	Rochani...............	Bandongan.	Keré.	5	—
4	Papin.................	Soengsangan.	Ténong.	2	50
5	Prawira redja..........	Soedimara.	Pandjang.	2	50
6	Tasana................	»	Topèng.	2	50
7	Hadji Achmad..........	Soesoekan.	Kopiah ojot aren.	2	50
8	Redja prawira..........	Bandongan.	Koeroengan.	2	50
9	Bok Botok.............	»	Loerik.	2	50

Nummer.	Namen der bekroonden.	Desa of kampoeng.	Bekroond voor:	Bekroond met:	
10	PRAWIRA REDJA..........	Soedimara.	Haling haling (rana).	f 5	—
11	DJIMIN	Koeweron.	Lèngsèr.	2	50
			Totaal.......	f 40	—

DISTRICT NGASINAN.

1	TIRTA REDJA............	Poetjang gatak.	Djoengkat, tongkat, enz.	f 5	—
2	KERTA DONGSA	» wetan.	»	5	—
3	SAWIDJAJA.............	» kradjan.	»	2	50
4	SA DI KARA	» »	»	2	50
5	SIMIN	» »	»	2	50
6	AMAT INGSAN...........	» »	»	2	50
7	KARJA DRANA	» »	»	2	50
8	SADRANA..............	Ganikan.	Koedi.	2	50
9	KARTA SEMITA..........	Moentingan.	Wajang bamboe.	2	50
10	SA WI RANA	Sawahan wetan.	Tjowek batoe.	2	50
11	KASAN MINHAT	Poetjang.	Djoengkat enz.	2	50
12	KASAN DI KRAMA.........	»	» »	2	50
			Totaal.......	f 35	—

DISTRICT PRABALINGGA.

1	SIRANOM	Moentilan.	Koeroengan.	f 2	50
2	SALESANA	Goenoeng lemah.	Patjoel.	5	—
3	WIRA DI MOERTI.........	Derma.	Karset bobat.	2	50
4	RANA SENTANA	Geblok.	Garoe.	2	50
5	RESA DI KRAMA..........	Boetoeh.	Kepang.	2	50
6	KARTA DI NAMA..........	Ketoenggeng.	Gilingan.	2	50
7	BOK KRAMA DI MEDJA	Sedajoe.	Klasa.	2	50
8	» TANOE DI KRAMA.....	»	»	2	50
9	» DJEMIRAH	Boetoeh.	Loerik.	2	50
			Totaal.......	f 25	—

Nummer.	Namen der bekroonden.	Desa of kampoeng.	Bekroond voor:	Bekroond met:	
			DISTRICT MENOREH.		
1	Bok Wagimin	Sambak.	Klasa.	*f* 2	50
2	Soema redja	Mlangen.	Apoes.	2	50
3	Soema wigoena	Brengkel.	Kantjing selaka.	2	50
4	Bok Rasmin	Drepan.	Loerik.	2	50
5	• Rembjoek	Tjandi.	•	2	50
			Totaal.......	*f* 12	50
			DISTRICT REMAMÉ.		
1	Dipa setika	Salam.	Pipisan.	*f* 2	50
2	Tapawira	•	Golok.	2	50
3	Singa di wongsa	•	Lampit.	2	50
4	Rota kanti	Soedimara.	Tjĕmĕti.	2	50
			Totaal.......	*f* 10	—
			DISTRICT KEDOE.		
1	Pak Nadi	Dangkel.	Pĕtĕl.	*f* 2	50
2	Wongsa di wirja	Salaman.	Loerik.	2	50
3	Schoolkinderen	Ngadiredja.	Vlechtwerk.	5	—
4	Merta widjaja..........	Pagersari.	Loerik.	2	50
5	Sembaga redja	Kaligawe.	Dalang.	2	50
6	Bok Ambjah	Ngadiredja.	Nenoen.	2	50
			Totaal.......	*f* 17	50
			DISTRICT LEMPOEJANG.		
1	Merta drana	Tempoeran.	Wajang roempoet.	*f* 2	50
2	Merta jasa.............	Goepel wetan.	• bamboe.	2	50
3	Bok Pada	Djoema.	Djamoer.	2	50
4	Soera widjaja	Tjemara.	Minjak gonda poera.	2	50
			Totaal.......	*f* 10	—

DISTRICT SOEMAWANA.

Nummer.	Namen der bekroonden.	Desa of kampoeng.	Bekroond voor:	Bekroond voor:	
1	Bok Merta leksana......	Sarangan.	Lèngsèr.	f 2	50
2	Soeta di wirja	Gesing.	Kinangan kajoe.	2	50
			Totaal.......	f 5	—

DISTRICT PRAPAG.

Nummer.	Namen der bekroonden.	Desa of kampoeng.	Bekroond voor:	Bekroond voor:	
1	Singa leksana..........	Tegal djaha.	Énteng.	f 2	50

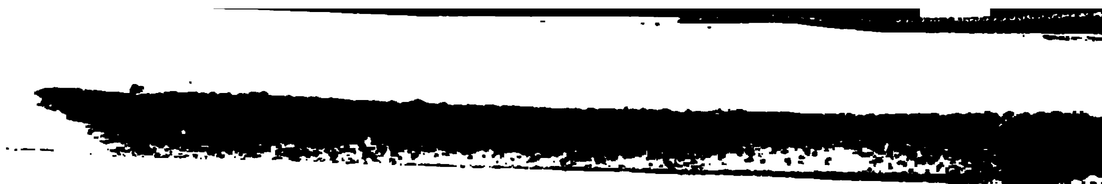
RECAPITULATIE.

Magelang	f	92.50
Balak	»	50.—
Bandongan	»	40.—
Ngasinan	»	35.—
Prabalingga	»	25.—
Menoreh	»	12.50
Remamé	»	10.—
Kedoe	»	17.50
Lempoejang	»	10.—
Soemawana	»	5.—
Prapag	»	2.50
Totaal.....	f	300.—

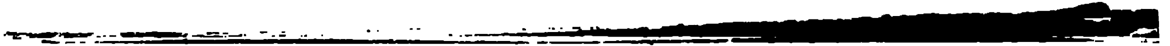
AANTAL BEKRONINGEN IN DE VERSCHILLENDE TAKKEN VAN NIJVERHEID.

Afdeelingen.	Aantal bekroningen.
Lederbereiding	1
Voorwerpen van leder	2
» » goud en zilver	1
» » blik	1
» » koper	2
» » ijzer	1
» » hoorn	9
» » hout	6
» » steen	5
Aardewerk	2
Landbouwwerktuigen	6
Gereedschappen	8
Vlechtwerk van bamboe	8
» » pandan	3
» » mendong	1
» » arenwortels	1
» » paardenhaar	1
» » ananasvezels	1
Vischnetten	2
Geweven stoffen	10
Hoofddeksels	2
Houtsnijwerk	5
Wajang en topèng	6
Schilder- en teekenwerk	2
Voorwerpen uit het Boeddha-tijdperk	5
Andere inzendingen	1
Oliebereiding	1
Totaal	93

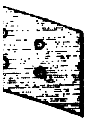

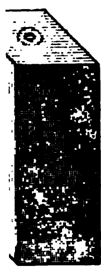

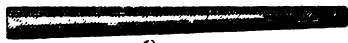

[illegible]

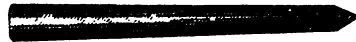

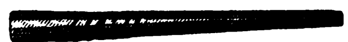
34. [illegible]

35. [illegible]

36. [illegible]

37. [illegible]

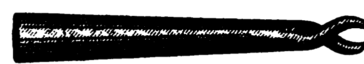

38. [illegible]

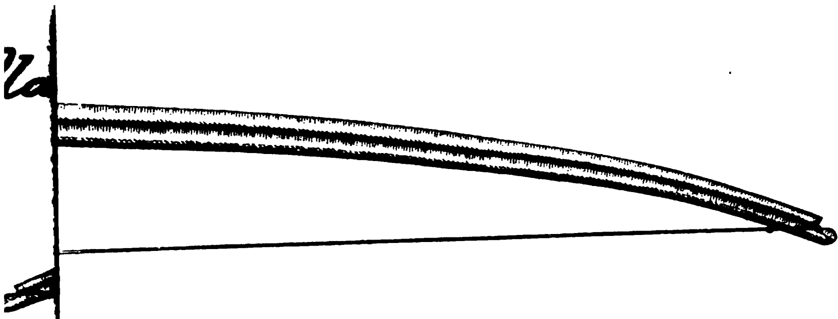
39. [illegible]

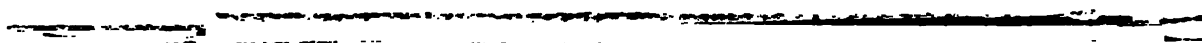

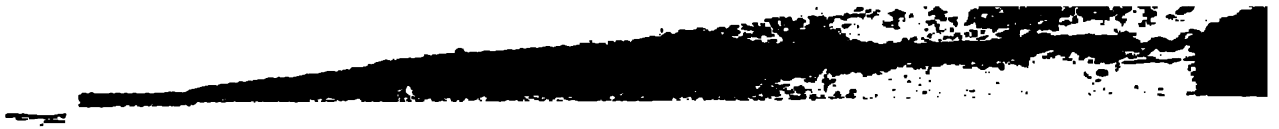

[redacted]

'laat IX.

[redacted]

at

